

CIRCULAȚIA MONETARĂ LA NUFĂRU ÎN SECOLELE X—XIV

GHEORGHE MĂNUCU-ADAMEȘTEANU

Limesul dunărean — puternic fortificat de romani și bizantini a atras de timpuriu atenția specialiștilor români și străini. Într-o primă etapă, cercetările s-au limitat la identificarea și localizarea fortificațiilor și la eulgerarea unor materiale aflate la suprafața solului.

La Nufăru — numită în vechime Prislava și apoi Ada Marinescu —, comună situată pe brațul Sf. Gheorghe, la 12 km în aval de orașul Tulcea, Neztamer semnală, încă de la începutul secolului XX, ziduri masive și un numeros material arheologic¹.

Va trece o lungă perioadă de timp până când așezarea de la Nufăru va fi readusă în discuțiile specialiștilor, pentru prima dată folosindu-se ca argumente, pro sau contra unor ipoteze, și materialul numismatic. C. Cihodaru, în încercarea de a localiza aici vechiul Periaslaveț, întreprinde o cercetare a întregii zone, publicând materiale de pe ambele maluri ale Dunării: din așezarea de la Nufăru menționează 6 monede de bronz, toate de la împăratul Isaac — probabil Anghel², iar din satul Ilgani de Jos, aflat pe celălalt mal al Dunării, recuperează 15 monede de bronz: 4 de secol XII, 2 tâtărăști de la sfârșitul secolului al XIII-lea, restul neputând fi identificate³. Materialul numismatic cunoscut, va fi îmbogățit prin publicarea unor monede izolate din secolele X—XI⁴ și a unui mic tezaur de folles ascuns la sfârșitul veacului al XI-lea⁵.

Din anul 1978 a început cercetarea arheologică sistematică a așezării, prin aceasta încercându-se căutarea unui răspuns care să clarifice dacă la Nufăru există doar o mică cetate bizantină sau ne aflăm în fața unei așezări importante, apărate de un impunător sistem de fortificații. Acest punct a fost identificat de unii cercetători cu vechiul Periaslaveț⁶. În același timp, efectuarea unor lucrări edilitare în perimetrul zonei arheologice a impus intervenții repetate pentru salvarea unor monumente și a informației arheologice⁷. În ambele situații — săpătură arheologică sistematică⁸ sau săpătură arheologică de salvare — amploarea secțiunilor și dimensiunile lor au fost limitate de faptul că centrul civic al comunei actuale suprapune așezarea bizantină. Materialul arheologic rezultat în cursul celor 11 ani de cercetare a intrat în inventarul a două instituții: Muzeul „Delta Dunării” și Muzeul Militar Central — București. Din acesta materialul numismatic este repartizat astfel: 770 de piese la Muzeul „Delta Dunării” și 153 la Muzeul Militar Central⁹. Până în prezent, de la Nufăru se cunosc 967 de monede de proveniență diferită: monede grecești (sec. IV—I î.e.n.) — 2 ex.; monede romano (sec. II—VII e.n.) — cca. 50 ex.; monede bizantine (sec. VII—X) — 1 ex.; monede bizantine (sec. X—XIII) — cca. 840 ex.; monede tâtărăști (sec. XIII—XIV) — 17 ex.; monede sîrbești (sec. XIV) — 93 ex.; monede bulgărești (sec. XIV) — 1 ex.

Cu excepția unor exemplare provenite din descoperiri fortuite și publicate izolat, materialul numismatic de la Nufăru a făcut obiectul unui singur studiu destinat prezentării descoperirilor din sec. XII—XIV, perioadă documentată printr-un număr relativ mic de monede¹⁰. Din aceste considerente, în lucrarea de față ne vom opri, cu precădere, la folles bizantini din sec. X—XI, perioadă mai puțin cunoscută chiar pe ansamblu Dobrogei. În întocmirea clasificării noastre ne-am bazat pe lucrările lui C. Morisson, „Catalogue des monnaies byzantines de la Bibliothèque Nationale”, Paris, 1970 și Ph. Gri

erson, Catalogue of the Byzantine Coins" în The Dumbarton Oaks Collection, Vol. III, Leo III to Nicephorus III, 717—1081, Washington, 1973. Lucrarea numismatului american am folosit-o pentru înscrierea tipologică, fără a ne însuși și noile încadrări cronologice propuse. Pentru folles anonimi din clasa A am apelat și la volumul lui D. M. Metcalf, „Coinage in South-Eastern Europe 820—1396, Ed. II, London 1979.

CLASA A₁

Până în prezent n-a fost identificată nici o piesă de acest tip, deși rămân 18 exemplare ilizibile din clasa A. Situația nu credem că poate suferi schimbări prea mari, și când afirmăm acesta luăm în considerare doi factori: pe de-o parte nu cunoaștem decât o singură monedă de sec. IX iar, pe de altă parte, în cadrul clasei A monedele timpurii sînt destul de puțin numeroase pentru a ne permite să sperăm în prezența vreunei monede din clasa A₁.

Realitățile dobrogene configurate de celălalte descoperiri ne dovedesc că ne aflăm în fața unei revitalizări a circulației monedei bizantine.

Similitudini frapante ne oferă Antiohia, atît pe plan istoric — orașul este recucerit în anul 969 —, cît și în ceea ce privește circulația monetară (1 exemplar în Antiohia și 2 exemplare în sud-estul Turciei)¹¹. Din păcate, pentru teritoriile învecinate cu Dobrogea — Bulgaria și URSS — nu beneficiem de o publicare diferențiată a monedelor din clasa A₁ de clasa A₂, astfel că, dinocamdată, nu se poate trece mai departe de studiul unor simple ipoteze.

CLASA A₂¹²

În studierea monedelor din clasa A am preluat clasificarea propusă de D. Metcalf — în clasa A₂ și clasa A₃ — aceasta oferindu-ne o bază mai largă pentru înscrierea pieselor. Jumătate din monede sînt reprezentate de emisiunile metropolitane, urmate îndeaproape de cele din Grecia Centrală¹³, procentul este caracteristic pentru toată zona gurilor Dunării, însă cu unele mici diferențieri: Isaccea, de exemplu, aproape dublu față de Grecia Centrală. Situația se cere confirmată prin publicarea numeroaselor monede descoperite la Isaccea și rămase încă inedite (vezi Tabelul 1).

Clasa A — incerte

Nufăru

- var. 3—5? — 2 ex.
- var. 9,48? — 2 ex.
- var. 14, 22, 35, 41? — 3 ex.
- var. 14b, 24, 33, 42a? — 2 ex.

Isaccea

- var. 12—13? — 1 ex.
- var. 14b, 24, 33, 42a? — 5 ex.
- var. 24, 39—40? — 1 ex.
- var. 35—36? — 2 ex.

JUDEȚUL TULCEA

- var. 3—5, 24b? — 1 ex.
- var. 14b, 24, 33, 42a? — 1 ex.
- var. 22, 29? — 1 ex.
- var. 40a, 40b? — 1 ex.

Păcuil lui Soare

- var. 3—5, 24b? — 6 ex.
- var. 26, 28? — 1 ex.

TABELUL NR. 1⁹¹

Varianta	Nufaru	Isaccea	J. Tulcea	Păciul lui Soare	J. Constanta		Total J. Tulcea	Total J. Constanta	Total Dobrogea
					cu loc de descoperire	passim			
1			4	2	1		4	3	7
1a		2	1				3		3
3		2	3	1		3	5	13	9
4		2					2		2
5	1	3	1	3	4	2	5	7	14
6	1		1				2		2
7	4				1		4	1	5
8	1		3	4	4	3	4	8	15
9		2					2		2
10			1				1		1
11	2	1		1			3	1	4
12		1					1		1
14	1						1		1
14b	1	1	1	1	1?	1	2	2	4
16	1	1	1				3		3
16a		1					1		1
18		5	1	1	1		6	2	8
19a		1					1		1
21			2			1	2	1	3
23	3	3	1	2	2		7	4	11
24	5	6	7	8	8	4	18	16	38
24a	1	4	2			1	7	1	8
25	1	2	1				4		4
26	1	2					3		3
27	1		1?				2		2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
29					2		2	2	2
31		1	1		1		2	1	8
32	3				1		8	1	4
34		1			1		1	1	2
35	1		1	1		1	2	1 1	4
36					1			1	1
39	2	10	10	3		2	22	3 2	27
40	12	6	2	17	2	3	20	19 3	42
40a	11	10	6		4	1	27	4 1	32
40b	1		1				2		2
39-40	6	6	4		3		15	5	20
41	6	2	2	5	3	2	10	8 2	20
42a	1	2			1	1	3	1	4
42b					1			1	1
45	2		2		1		4	1	5
47		1			1		1	1	2
48	1				1		1		1
49						1	1	1 1	2
50	1			2			1	2	5
51			2				2		2
?	18		14	18	25	33	32	49 38	108

Comparând cifrele oferite de descoperirile din județul Tulcea cu cele din județul Constanța, constatăm o inversare a raportului dintre cele două grupări: atât în centrele fortificate (Păciul lui Soare), cât și în teritoriul rural, exemplarele din Grecia Centrală sînt de două ori mai numeroase decît cele metropolitane (vezi Tabelul 2).

Deși lotul de care dispunem nu este prea numeros, nu credem că prin publicarea altor piese, această primă constatare ar putea suferi modificări: în nord, monedele metropolitane sînt mai numeroase, în timp ce în sudul Dobrogei predomină cele din Grecia Centrală.

CLASA A_3

Aici se observă o concentrare masivă — peste 75% — a monedelor dintr-o singură grupă — variantele 24, 39—40 — observație valabilă atât pentru Nufăru cît și pentru întregul județ Tulcea.

Constatarea se verifică și în județul Constanța, dar cu menționarea faptului că ne aflăm în fața unei acumulări mai mici care va influența raportul dintre clasele A_2 și A_3 .

La Nufăru semnalăm acum o creștere spectaculoasă, de peste 100% a clasei A_3 față de A_2 ; o mărire a numărului de piese aflate în circulație se constată și în restul județului, dar nu depășește valori de 50—60%. Cifre apropiate înregistrăm în sudul Dobrogei, la Păciul lui Soare (50%), pentru că în teritoriu să nu putem consemna decît o creștere de cîteva procente. Cum s-ar putea explica aceste diferențieri în cadrul aceleiași provincii? Coroborînd informațiile oferite de izvoarele istorice cu rezultatele cercetărilor arheologice, s-a putut aprecia că imediat după victoria din anul 971 de la Durostorum, împăratul Tzimiskes ocupă o serie de cetăți, predate de conducătorii locali și reface pe cele mai importante sau pe cele cu zidurile mai bine păstrate: Capidava, Dinogetia-Garvăn, Tulcea-Aegyssus¹⁴, Isaceea. Urmașul său, energicul împărat Vasile al II-lea — puternic implicat la Dunărea mijlocie și inferioară — va continua politica de refacere a fortificațiilor (vezi numeroasele monede din clasa A_2 — datate 980—1019/1020 — descoperite pe limesul dunărean) și va construi altele noi: Nufăru etc.

Răscoalele bulgarilor, cu care se va confrunta Imperiul Bizantin de-a lungul unei perioade întinse din vremea domniei lui Vasile al II-lea, își vor pune amprenta și asupra Dobrogei, influențînd mai mult partea sa sudică, aflată mai aproape de zona desfășurării operațiunilor militare. Astfel s-ar putea explica de ce masa monetară aflată în circulație nu cunoaște o creștere deosebită, în condițiile în care avem totuși o continuitate în circulația monetară.

Argumentele capătă o forță probatoare mai convingătoare, dacă analizăm sub acest aspect datele oferite pentru provincie dintre Dunăre și Mare. În sud, în teritoriul cel mai influențat, înregistrăm creșteri mai substanțiale doar în cetăți, respectiv în locurile cele mai protejate, valori care sînt totuși inferioare celor din nord, teritoriu ce pare să fi avut mai puțin de suferit de pe urma acestor evenimente. Ilustrativ în acest sens este și faptul că în nord, monedele din clasa A_3 — ce încep să fie emise pe la 1019/1020 — sînt mai numeroase. Și un ultim raport care se constituie într-o dovadă pertinentă: monedele din clasa A descoperite la Isaceea reprezintă 18,30% din totalul pieselor cunoscute pentru perioada 969—1092; cele de la Nufăru reprezintă 13,57%, în timp ce monedele de la Păciul lui Soare, centrul cel mai important pentru sudul Dobrogei abia ating procentul de 6,49% din totalul descoperirilor¹⁵.

Isaceea, important centru militar și economic la Dunărea de Jos, poate fi comparată cu Atena — 21,50% — dar este cu mult în urma Corintului, cu un procentaj de 37,87%. În acest ultim caz ne aflăm în fața unei situații de excepție, Corintul reprezentînd încă un important centru comercial și un mare port de tranzit.

Continuînd comparațiile cu centrele grecești — Corint și Atena — sau cu Antiochia, dar pe alte planuri, constatăm că majoritatea descoperirilor se înscriu în clasa A_2 , în timp ce clasa A_3 este mai slab reprezentată, mai ales la Corint și Atena. Grupa a IV-a, cu variantele 25,39—40, cu cele mai multe exemplare în nordul Dobrogei, are similitudini cu descoperirile de la Reka Devna și se apropie de Antiochia¹⁶.

TABELUL NR 2⁹⁸

Emisiuni	Nufaru-Isaccea	Jud. Tulcea	Păcuni lui Soare	Jud. Constanța	Jud. Tulcea	Jud. Constanța	Dobrogea
Clasa A 1	2		3	1	2	4	6
Clasa A 2							
Metropolitană	11	13	7	9	41	16	57
Greis centrală	8	8	14	16	25	30	55
Var. 25,26-8	2	1	1	1	7	2	9
Var. 34	-	-	-	1	1	1	2
Total	21	22	22	27	74	49	123
Clasa A 3							
var. 31-2	3	1	-	2	5	2	7
var. 29/41, 42-47	7	2	5	7	12	12	24
var. 24, 39-40	38	31	28	25	114	53	167
Total	48	34	33	34	131	77	198

Clasa	Nufaru	Isaccea	Dinogetia	J. Tulcea	Păcintul lui Soare	J. Constanta		Total J. Tulcea	Total J. Constanta	Total Dobrogea
						cu loc de descoperire	passim			
A	98	147 123	141 148	75	71	63	60	468 18,27%	194 13,82%	662
B	60	46 64	72 70	63	98	80	19	259 10,11%	142 10,12%	401
C	93	90 114	76 260	67	183	21	12	534 20,08%	216 15,39%	750
D	140	83 103	81 90	63	300	98	11	396 15,46%	349 24,87 %	745
E	23	5 6	3 --	5	17	2	--	37 1,44%	19 1,36%	56
F	4	8 5	-- --	6	11	--	--	18 0,70%	11 0,78%	29
G-în X-1	57	53 34	-- --	17	117	6	10	232 9,05%	133 9,47%	398
G-în X-2	36	17	61 --	6	22	4	2		28 1,99%	
G	29	40 36	11 --	13	45	2	3	82 3,20%	50 3,56%	132
Roman IV	36	23 26	4 --	16	67	3	4	82 3,20%	74 5,27%	156
H	9	13 7	1 --	3	2	3	--	26 1,01%	5 0,36%	31
Mihail VII	36	21 27	23 --	6	82	2	--	92 3,59%	84 5,98%	176
I	40	35 55	16 --	12	45	5	4	123 4,80%	54 3,84%	177
Nicofor III	7	10 4	-- --	6	--	--	--	23 0,89%	-- --	23
J	24	16 23	1 --	7	11	1	--	189 7,37%	12 0,86%	238
K	30	27 28	1 70	7	27	1	4		32 2,28%	
Total	722	617 672	481 638	378	1093	181	129	2661	1403	3964

ROMAN III (1028—1034) — clasa B¹⁷.

S-au găsit 60 de piese ce reprezintă 8,31% din totalul descoperirilor, proporție înfrântă și în alte centre din Dobrogea: 9,52% la Isaccea sau 8,50% la Păcuil lui Soare. Cifrele se vor înscrie pe alte coordonate atunci când vor fi analizate prin prisma raportului monedă/ani de domnie, singurul care ne poate oferi o imagine mai apropiată de realitate: pe primul loc, cu un avans considerabil, se află Păcuil lui Soare cu 15,5%, secondat de Isaccea cu 10,66% și Nufărul cu 10%. Datele sînt edificatoare și confirmă mărturiile serise și pe cele arheologice privind avîntul economic pe care îl cunoaște Dobrogea. Creșterea măsci monetare se datorează și unor măsuri militare luate de împăratul Roman al III-lea: acum se organizează trupe de mercenari pentru a căror plată este nevoie de tot mai multă monedă¹⁸. Acest fapt se confirmă și prin aceea că numărul mare de monede provin din centrele fortificate și mai puțin din teritoriul rural al Dobrogei. (vezi Tabelul 3 și Tabelul 4).

Moneda traversează o perioadă de stabilitate așa cum ne-o dovedesc greutateile medii destul de mari: de la 10,23 g la exemplarele din județul Tulcea, la 8,95 g la primele de la Nufărul. Totuși se constată un regres față de perioada anterioară, cînd greutatea medie atîngea cote mai înalte, fapt consemnat și de numărul relativ mare de surfrapări: 25,86% la Nufărul.

MIHAIL IV (1034—1041) — clasa C¹⁹

Numărul mare de descoperiri și raportul monedă/ani de domnie ne indică faptul că Dobrogea cunoaște în timpul acestui împărat perioada cea mai înfloritoare din tot vracul al XI-lea²⁰. La Nufărul cifrele ne indică 12,88% din totalul descoperirilor și 13,28% la raportul monedă/ani de domnie; la Isaccea, 16,96% și respectiv 16,28%; la Păcuil lui Soare avem raportul de 16,74% și respectiv 26,14%, adică, în ambele cazuri, cele mai

TABELUL NR. 4²¹

Împărați	Perioada	Nufărul					Isaccea				
		Ani	%	Total	%	Monedă/ Ani	Total	%	Monedă/ Ani	Total	
Tzimiskes Constantin VIII	969—1028	60	48,78	98	13,57	1,63	123	18,30	2,05	71	
Roman III	1028—1034	6	4,87	60	8,31	10	64	9,52	10,66	93	
Mihail IV	1034—1041	7	5,69	93	12,88	13,28	114	16,96	16,28	183	
Constantin IX	1042—1055	13	10,56	140	19,39	10,76	103	15,32	7,92	300	
Constantin X	1059—1067	8	6,50	120	16,62	15	62	9,22	7,75	167	
Roman IV	1067—1071	4	3,25	65	9,00	16,25	62	9,22	15,0	112	
Mihail VII	1071—1078	7	5,69	45	6,23	6,42	34	5,05	4,85	84	
Nicefor III	1078—1081	3	2,43	47	6,50	15,66	59	8,77	19,66	45	
Alexios I	1081—1092	11	8,94	54	7,47	4,90	51	7,58	4,63	38	
TOTAL	969—1092			722			672			1093	

mari valori din tot secolul XI — excepție face Păciul lui Soare, la raportul total al monedelor, iar această datorită unei situații de o factură deosebită ²¹.

Marca masă monetară aflată în circulație constituie o caracteristică proprie provinciei dintre Dunăre și Mare, deoarece în Grecia, de exemplu, se constată o scădere la ambii indicatori, atât la Corint, cât și la Atena ²² (vezi Tabelul 4).

Dezvoltarea deosebită pe care o cunoaște Dobrogea va străbate un moment de cumpănă în primăvara anului 1036, când atacurile peenege vor viza direct acest teritoriu. O serie de fortificații sînt definitiv distruse: Capidava, Dervent, în timp ce altele vor reuși să fie refăcute: Dinogetia-Garvău ²³ sau Aegyssus-Tulcea ²⁴. Altele vor face față cu succes invadatorilor, ca Păciul lui Soare unde se constată o creștere bruscă a monedei, fapt ce se explică prin surplusul de populație venit de la Dervent ²⁵.

Creșterile de la Nufăru și Isaccea părăsesc să indice că aceste așezări nu au fost afectate de acest atac. Că atacul nu a afectat nordul Dobrogei într-o măsură prea mare se verifică și prin descoperirile monetare din teritorii: în sud, puternic lovit de migratori (cu două cetăți distruse: Capidava și Dervent) se observă o scădere a numărului de piese, în timp ce în nord, cu doar două cetăți atacate, dar unde viața s-a reluat, se constată o ușoară intensificare a circulației monetare (vezi Tabelul 4).

Scăderea continuă a greutateii monedelor, verificată și pe alte loturi, este vizibilă și în Dobrogea: 7,87 g la Isaccea, 7,60 la Nufăru sau 7,02 g la Păciul lui Soare. Din acest punct de vedere al surfrapărilor, se remarcă un procent ceva mai scăzut, respectiv cca. 12% la Nufăru.

CONSTANTIN IX (1042—1055) — clasa D ²⁶

Domnia acestui împărat va fi și ea tulburată de invaziile peenegeilor, care în anul 1046 vor provoca mari distrugerii în Dobrogea. Skylitzes — Cedren, făcînd referiri

Păciul lui Soare		Dobrogea			Corint 1896—1929			Atena 1931—1949		
%	Monedă/ Ani	Total	%	Monedă/ Ani	Total	%	Monedă/ Ani	Total	%	Monedă/ Ani
6,49	1,18	662	16,70	11,03	826	37,87	14	623	21,50	10
8,50	15,5	401	10,11	66,83	154	7,07	26	218	7,62	36
16,74	26,14	750	18,92	107,14	96	4,40	14	154	5,31	22
27,44	23,07	746	18,79	57,30	75	3,44	6	104	3,58	7
15,27	20,87	478	12,05	59,75	91	4,17	11	115	3,96	14
10,24	28,00	288	7,26	72	86	3,94	22	108	3,72	27
7,68	12	207	5,22	29,57	144	6,61	21	221	7,90	33
4,11	15	200	5,04	66,66	500	22,96	170	1036	35,76	346
3,47	3,46	233	5,87	21,18	207	9,50	19	310	10,70	28
		3964			2178			2899		

la acest atac, menționează situația îmbelșugată a provinciei, fapt ce demonstrează că ținutul își revenise după invazia din 1036²⁷. De data aceasta se pare că atacurile s-au concentrat asupra zonei de la gurile Dunării, fapt conform cu tactica migratorilor de a se abate de fiecare dată asupra altui teritoriu. Aici se observă o scădere a numărului de monede, în timp ce în sud înregistrăm creșteri sugestive, atât în cetăți cât și în teritoriul rural. O simplă comparație între cele două județe este deosebit de relevatoare: în județul Tulcea s-au găsit 534 de piese din clasa C și numai 396 din clasa D, în timp ce din județul Constanța provin numai 216 monede din clasa C și 349 din clasa D. Acest nou argument credem că este suficient pentru a putea afirma că atacul din 1036 s-a concentrat asupra sudului, în timp ce pentru anul 1046 ținta a constituit-o nordul provinciei.

În contextul acesta, surprinzător ne apare faptul că în așezarea de la Nufăru se observă o creștere a numărului de monede de la 93 din clasa C la 140 pentru clasa D, situație ce ne demonstrează că fortificația de aici n-a avut de suferit de pe urma acestor atacuri.

O problemă aparte o constituie monedele turnate. Până acum acestea nu au fost semnalate decât prin piese izolate, ce nu depășeau 1—2 procente; din clasa D se găsesc 14 exemplare, ceea ce reprezintă 10,14% din total. Din materialele publicate a reieșit că monedele obținute prin turnare se întâlnesc doar în nordul Dobrogei, Dinogetia — Garvăn și Isaccea, excepție făcând Siliștră²⁸.

Piesele, din clasa D, prin numărul lor destul de ridicat, ne dovedesc că ne aflăm în fața unei activități organizate, care pare să se supună regulilor monetăriei bizantine. Greutatea medie este mai mică cu 3—4 procente decât a monedelor tăiate deși în două cazuri — catalog 258 și 306 — greutatea este de 8,24 g și 6,44 g. La aceasta se adaugă faptul că uneori legenda nu este corect scrisă, argumente ce ne îndreptățesc să credem că ne aflăm în fața unor imitații locale. Greutatea medie continuă să scadă: la Nufăru — 7,20 g — incluzând și pe cele turnate sau 7,56 g, fără cele turnate; Isaccea — 6,77 g; Păciul lui Soare — 6,97 g. Datele din Dobrogea contrastează cu situația întocmită de C. Morrisson, care constată o creștere a greutăților medii față de etapa anterioară²⁹, dar crede că rezultatul final a fost influențat de numărul mic de monede avut la dispoziție.

CONSTANTIN X (1059—1067) — clasa E³⁰

Și aici întâlnim două monede turnate: una dintre acestea are numai 2,38 g iar dispunerea punctelor din nimb este inversată. Analogii pentru această clasă nu găsim decât într-un singur caz, la Dinogetia-Garvăn³¹, dar nu trebuie să uităm că de la Păciul lui Soare sau Isaccea mai așteaptă publicarea un număr mare de piese.

Așezarea de la Nufăru beneficiază de cele mai multe exemplare cunoscute, deși raportat la numărul total de monede, situația ar trebui să se prezinte altfel: Nufăru — 23 din 722 piese; Isaccea — 6 din 672 piese; Păciul lui Soare — 17 din 1093 piese. În total s-au găsit 33 în județul Tulcea și numai 19 în județul Constanța; o primă explicație, ce lămurește numai parțial lucrurile, ne-o oferă mărimea loturilor de monede luate în calcul: 2561 piese din județul Tulcea și doar 1403 în județul Constanța.

Greutatea medie înregistrează în continuare valori tot mai scăzute: 6,36 g la Nufăru, 6,28 g la Păciul lui Soare și 5,88 g la Isaccea.

CONSTANTIN X (1059—1067) — clasa F³²

La Nufăru s-au găsit doar 4 exemplare, dintre care 3 au făcut parte din cele două tezaururi descoperite aici. Numărul mic de monede constituie o caracteristică a nordului dobrogean, în timp ce în sud putem semnală câteva piese doar la Păciul lui Soare.

CONSTANTIN X (1059—1067) — clasa 1³³

Monedele semnate ale acestui împărat se întîlnesc într-un număr mult mai mare, fapt dovedit de cele 57 de piese de la Nufăru; în cadrul lor se observă un mare număr de surtrapări — 35,8% majoritatea pe cele din clasele D—E—F.

Dintre așezările dobrogene se remarcă cea de la Păciul lui Soare, unde această clasă este de două ori mai numeroasă decît toate celelalte monede de la acest împărat.

CONSTANTIN X (1059—1067) — clasa 2³⁴

Numărul descoperirilor, raportate la clasa 1, urmează o curbă descendentă, asemănătoare pentru toată Dobrogea, excepție făcînd doar Păciul lui Soare prin „anomalia” semnalată la clasa 1.

Frecvența mare a surtrapărilor constituie și aici o caracteristică în majoritatea cazurilor fiind peste clasa 1.

Greutatea este asemănătoare cu cea de la clasa 1, fapt ce nu comportă nici un fel de discuții.

Analizînd pe ansamblu monedele emise de Constantin al X-lea se pot desprinde mai multe aspecte particulare pentru Dobrogea.

Monedele anonime — clasele E și F sînt foarte slab reprezentate față de cele semnate, clasa F lipsind din unele centre, situație ce a fost observată însă și în alte provincii bizantine. D. M. Metcalf crede că piesele anonime sînt rezultatul unei emisiuni provinciale, fiind bătute în Grecia, poate la Thessalonie³⁵, dar aceasta nu ar explica, decît parțial, slaba lor răspîndire în celelalte provincii. Proportia descoperirilor de la Atena și Corint nu este prea sugestivă pentru a permite plasarea în Grecia a atelierului care a bătut monede anonime: acestea apar în procent de numai 2,5% față de cele semnate care ating 1% la Atena și 0,9% la Corint (pentru o mai bună exemplificare vezi și proporția de la clasa A₂ dintre variantele Greciei centrale și restul monedelor. Ph. Grienson argumentează, pe de altă parte, că au fost depuse eforturi speciale pentru a impulsiona circulația monedelor semnate, spre părțile periferice ale imperiului, monedele anonime fiind lăsate să-și croiască drum în provincii prin activitățile comerciale mai lente. Același autor crede că luate în paralel, monedele anonime și semnate ajung la paritate, argument care nu este valabil și pentru Dobrogea³⁶.

În privința folies-ilor marcați constatăm o perponderență a clasei 1 față de clasa 2, răspîndirea lor diferită în provincii fiind o consecință firească a crizei economice pe care o traversa imperiul bizantin. În Dobrogea acest raport a fost influențat și de invazia uzilor din anul 1064³⁷, eveniment cu implicații majore multiple. Repercusiunile se constată mai ales în mediul rural care a fost desigur cel mai afectat.

ROMAN IV (1067—1071)³⁸

Perioada acestui împărat este marcată de o înflorire economică a provinciei dintre Dunăre și Mare, situație înregistrată și prin creșterea nuntărilor de monede aflate în circulație: raportul monedă/ani de domnie atinge cele mai mari valori din întreaga perioadă studiată (969—1091): 16,25 la Nufăru sau 28 la Păciul lui Soare.

Centralizarea pe centre sau zone geografice nu ne permite o diferențiere clară a monedelor anonime de cele semnate: la Nufăru întâlnim mai multe exemplare semnate în timp ce la Isaacca raportul ne apare inversat; în sud, la Păciul lui Soare, predomină monedele semnate, constatare ce este valabilă și pentru întreaga Dobroge. La Atena consemnăm 104 anonime și 4 semnate, în timp ce la Corint sînt numai 65 de anonime și 21 semnate³⁹.

Din punct de vedere numeric se observă în Grecia un procent mai mic de 4% din totalul descoperirilor, adică ceva mai puțin de jumătate dacă raportăm la Dobrogea: 9,00% la Nufăru, 9,22%, la Isaacca și 10,24% la Păciul lui Soare.

Greutatea medie a celor două tipuri monedare ne oferă o altă bază de discuție la Nufăru 6,49 g pentru clasa G și 4,3 g pentru cele semnate, la Isaacca — 6,11 g; la Păciul lui Soare 6,74 g și 3,80 g la British Museum și Bibliothèque Nationale⁴⁰: 7,01 g și 7,18; la Dumbarton Oaks: 7,71 g și 6,26 g⁴¹.

Numărul ridicat de monede semnate din Dobrogea raportat la numărul mie din Grecia sau din marile colecții ale lumii, precum și greutatea scăzută a pieselor semnate din Dobrogea față de toate celelalte descoperiri, au la bază o singură explicație: prezența unui atelier local ce pune în circulație piese turnate cu o greutate mai mică. Lucrările ce au abordat problema monedelor turnate ne oferă următoarele date: Iordanov publică 12 monede anonime și 14 semnate, iar Oberländer Târnoveanu doar 2 anonime și 17 semnate deci un total de 14 anonime și 31 semnate ⁴². La Nufăru, din 20 de piese anonime, doar una este turnată, în timp ce la cele semnate dintr-un total de 24, sînt turnate 22, adică un procent de peste 90%. Greutățile la cele două clase sînt repartizate astfel: la clasa G — lex — 6,09 g; la cele semnate: 1 ex. — 7 g, 1 ex. — 6 g, 1 ex. — 5 g, 9 ex. cu 4 g. și 10 ex. cu 3. Observăm un registru larg al greutăților, însă în jurul unor valori mai scăzute.

Din datele oferite de cele două lucrări și pe baza lotului de la Nufăru se pot desprinde câteva concluzii ⁴³.

1. În timpul domniei lui Roman al IV-lea există în Dobrogea un atelier monetar ce pune în circulație monede turnate ale acestui împărat. Pînă în prezent se cunosc doar 15 anonime și 53 semnate deci o preferință clară pentru cele semnate.
 2. Prezența masivă a pieselor anonime tăiate ne dovedește că în sarcina acestui atelier cădea aprovizionarea cu monede turnate, cele anonime fiind emise doar în mod accidental.
 3. Activitatea acestui atelier face ca în Dobrogea să înregistrăm pe de o parte un număr mult mai mare de monede semnate raportat la alte provincii ale imperiului bizantin, pe de altă parte, să consemnăm o greutate medie mult scăzută.
 4. Monedele au fost turnate într-un atelier oficial ce-a lucrat o perioadă mai îndelungată și nu sînt „côpii” sau „imitații” ale unor persoane particulare.
 5. Activitatea atelierului nu este o consecință a „crizei economice” prin care trecea imperiul, fapt ce este infirmat de numărul mare de monede anonime din Dobrogea, precum și de greutateile medii ale descoperirilor din întreg imperiul ⁴⁴.
 6. Prezența monedelor de la Roman al IV-lea nu ne permite să legăm începuturile activității atelierului de criza politică declanșată la Dunărea de Jos în anii 1072—1074 ⁴⁵, ci de o perioadă ce poate fi plasată spre sfîrșitul deceniului VII.
 7. Necesitatea unui atelier la Dunărea de Jos era imperios cerută pentru a se putea acoperi plata numeroaselor garnizoane ce solicitau tot mai mulți bani. Edificator în acest sens este și faptul că se emit mai ales monede cu efigia împăratului. (vezi. Tabel 5).
7. Atelierul poate fi localizat undeva în zona gurilor Dunării, ținut unde se concentrează marea majoritate a acestor descoperiri.

Prin prisma celor arătate pînă acum credem că nu mai are acoperire ideea că împăratul Roman al IV-lea „în încercarea de a rezolva dificultățile financiare prin care trecea statul... a recurs, printre altele, la emiterea unei mari cantități de monedă de bronz, cu greutate mult redusă față de cele ale precursorilor săi” ⁴⁶.

Devalorizarea monetară nu prezintă simptomele care să indice o „decădere”. Numeroase semne ne dovedesc o creștere a schimburilor și a necesarului de monede, iar pe de altă parte, greutățile medii nu marchează scăderi catastrofale. Că este așa, ne-o dovedește și evoluția monedei de aur care abia în timpul lui Mihail al VII-lea va scădea de la 18 la 16 carate ⁴⁷.

Mihail VII (1071—1078) ⁴⁸

Domnia acestui împărat este marcată de o puternică criză a Imperiului bizantin, care va avea un eon deosebit în Dobrogea. În perioada 1072—1074 se consemnează răscoala orașelor paristrice, eveniment cu multiple influențe pe plan politic și economic ⁴⁹.

Argumentele numismatice ne confirmă din plin situația deosebit de grea a provinciei. Numărul exemplarelor aflate în circulație scade în mod catastrofal, iar indicatorul monedă/ani de domnie atinge cote foarte scăzute pentru toată această perioadă (969—1092). La Nufăru s-au găsit doar 8 exemplare din clasa H, cu greutăți ce sînt deosebit de sugestive: 8 gr. — 1 ex., 6 gr. — 2 ex., 4 gr. — 1 ex., 2 gr. — 2 ex.; de reținut că aproape jumătate au o greutate foarte mică. Pe ansamblul Dobrogei avem numai 31 de

TABELUL NR. 5⁹⁴

Constanton X	Nufaru		Isaceea		Pacuniul lui Soare		Dobrogea		BM	BN	DO	Atena	Corinth	Antiohia
	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%						
Clasa 1	57	7,89	34	5,05	117	10,70	393	3,91	14	29	32	7	15	49
Clasa 2	36	4,98	17	2,52	22	2,01			6	12	17	11	4	8
Roman IV	36	4,98	26	3,86	67	6,12	156	3,93	5	5	20	5	21	3
Mihail VII	36	4,98	7	1,04	82	7,50	176	4,43	7	11	19	7	4	3
Nicefor III	7	0,96	4	0,59	—	—	23	0,58	10	11	20	677	315	1

piese dintr-un total de 3964 publicate, situație ce nu confirmă din plin afirmația că „Dobrogea, stăpînită în continuare de bizantini, nu mai avea nici o legătură pe uscat cu Constantinopolul... și ea în atari împrejurări banii se aduceau din ce în ce mai greu”⁵⁰.

În atari condiții cantitatea de monede era satisfăcătoare numai parțial de atelierul a cărui activitate devenise imperios necesară. Cifrele sînt deosebit de elocvente și monedele rămase încă inedite nu pot schimba situația pieselor semnate. La Nufăru s-au descoperit 27 de monede turnate și 1 tăiată, constatare valabilă și pentru întreg județul de la grurile Dunării: dintr-un total de 21 de piese, 19 sînt turnate⁵¹.

Numărul mic de monede anonime tăiate, raportat la numărul foarte mare de emisiuni semnate va influența și asupra greutateii medii. Din statisticile efectuate pe descoperirile din afara Dobrogei rezultă următoarele date: la British Museum și Bibliothéque Nationale 8,14 pentru anonime (valoarea foarte ridicată credem că se datorează unui concurs de împrejurări, calculul s-a făcut numai pe 3 piese, care, întimplător, au avut o greutate foarte mare) și 7,00 la cele semnate⁵²; pentru monedele din colecția de la Dumbar-ton Oaks: 6,25 g și 4,87 g⁵³.

În Dobrogea situația este schimbată, lucru dovedit cu claritate: la Nufăru — 4,85 g și 3,49 g; la Isaceea — 5,39 g și 3,78 g; la Păcuil lui Soare — 4,98 g și 3,90 g.

Și o ultimă observație care se cere confirmată și explicată: deși ne aflăm într-o perioadă de criză și ar fi trebuit să înțelnuim foarte multe monede mai vechi, totuși numărul de piese surfrapate este foarte mic, în această perioadă neapelindu-se la acest procedeu.

*Nicefor al III-lea (1078-1081)*⁵⁴

Perioada scurtă de domnie a acestui împărat nu era de natură să-i permită să schimbe situația din imperiu. Referindu-se la evenimentele din Dobrogea, cronicarul bizantin Mihail Attaleiates, consemnează că „scîiții de la Dunăre... au trimis la dînsul (la Constantinopol) soli pentru a-l încredința de supunere din partea lor”⁵⁵. Această afirmație dovedește o restabilire a relațiilor dintre populația locală și împărat, lucru ce este contrazis, în mod cu totul surprinzător, de argumentele de natură numismatică.

Datele sînt deosebit de sugestive (vezi și tabelul) și ne conduc către două concluzii clare.

1. Monedele semnate constituie apariții izolate în județul Tulcea în timp ce în județul Constanța lipsesc cu desăvîrșire, fapt ce ne pune în fața unei situații neobișnuite. În tot județul Constanța nu s-a găsit nici o monedă semnată de la Nicefor al III-lea, deși lotul ce provine de aici este destul de mare — 1402 exemplare.

2. Atelierul dobrogean nu mai emite monede semnate ci pune în circulație doar monede anonime.

Termenii problemei fiind aceștia, rămîne ca publicarea unor noi descoperiri să clarifice această situație.

Deși, după cum am arătat mai sus, monedele semnate reprezintă un procent foarte mic, statistica se schimbă dacă este privită pe ansamblu. La Dinogetia-Garvăn se apreciază că monedele de la Nicefor al III-lea sînt mai numeroase decît cele ale predecesorului său⁵⁶, creștere observată și în alte centre dobrogeice; la Nufăru există 40 de anonime și 7 semnate, față de 45 de la Mihail VII; la Isaceea sînt 55 de anonime și 4 4 semnate, față de numai 34 de la Mihail VII. Raportul se inversează în sud, numărul mai mic de descoperiri de la Nicefor III explicindu-se, parțial și prin lipsa monedelor semnate. Scăderea este însă aparentă căci raportul monedă/ani de domnie, indicatorul cel mai sigur, ne arată o creștere.

Analiza frecvenței surfrapărilor și a greutateilor medii ne oferă jaloane clare care indică o depreciere mai accentuată a monedei bizantine. La Nufăru, din 7 exemplare semnate, 4 marchează o reintroducere în circulație a unor piese mai vechi. În ceea ce privește greutatea, se constată valori mai ridicate la cele din afara Dobrogei (la British Museum și Bibliothéque Nationale — 4,65 la cele anonime și 5,54 la cele semnate⁵⁷) și o scădere la cele dobrogeice, ultimele fiind influențate de prezența monedelor turnate (Nufăru — 3,58 g pentru anonime și 5,99 pentru cele semnate; Isaceea — 3,06 și 5,19; Păcuil lui Soare — 3,02 la cele anonime).

Astfel unele interpretări mai vechi trebuie nuanțate ⁵⁸ și privite prin prisma acestor noi descoperiri.

Alexios I (1081—1092) ⁵⁹

Începutul domniei acestui împărat, fiind au fost emise monedele clasei J și K, reprezintă o perioadă tulburată de numeroase lupte cu pecenegii și cumanii. Teritoriul provinciei Paristrion nu face excepție, fiind pustiit de războaiele purtate în ultimele decenii ale veacului al XI-lea. Ana Comnena, în cunoscuta lucrare *Alexiada*, descrie pe larg infiltrările pecenegilor și răscoala conducătorilor locali, evenimente ce-au afectat mai ales sudul provinciei ⁶⁰.

Situația grea a provinciei este reflectată fidel de masa monedelor aflată în circulație. Cu excepția pieselor din clasa A, fiind indicele monedă/ani de domnie, este foarte scăzut datorită perioadei mari ce o acoperă aceste monede, acum înregistrăm cea mai scăzută valoare (toate datele se raportează la domnia lui Mihail al VII-lea, fiind indicele acesta a fost cel mai mic): la Nufăru — 4,90 față de 6,42; la Isaeccea — 4,63 față de 4,85; la Păuciu lui Soare: 3,45 față de 12.

Pe tipuri înregistrăm o repartizare asemănătoare a celor două clase pe tot teritoriul Dobrogei: monedele din clasa K sînt mai bine reprezentate decît cele din clasa J. Pentru piesele din clasa J observăm numeroase surfrapări, majoritatea pe Nicefor al III-lea. La Nufăru s-au găsit 24 de exemplare, dintre care 17 sînt surfrapări, dintre acestea 12 au folosit monede de la Nicefor al III-lea.

Greutatea medie înregistrează o ușoară creștere dar fenomenul este înșelător, căci se datorează dispariției monedelor turnate. Dacă încercăm o paralelă cu monedele făcute din secolul al XI-lea, constatăm că ne aflăm pe treptele inferioare ale scării valorice, atît pentru clasa J, cît și pentru clasa K.

Centralizarea datelor oferă discrepanțele flagrante între cele două județe: în nord s-au descoperit 189 de piese iar în sud doar 44. Numărul mic de monede din sud nu înseamnă că acest teritoriu a ieșit de sub control bizantin, ci doar ne aflăm în fața unei acumulări mai lente pricinuite de situația tulbură din jurul orașului Siliștra. Prezența stăpînirii bizantine constituie o realitate după cum ne-o dovedesc monedele de la Păuciu lui Soare, punctul cel mai apropiat de Siliștra: din clasa J s-au găsit 11 piese în timp ce clasa K este prezentă prin 27 de exemplare. Numărul total de monede de aici se constituie într-o masă monetară mai mare decît cea din perioada anterioară, fapt ce credem că este și el destul de sugestiv ⁶¹.

Evenimentele militare din vremea lui Alexios I au avut unele repercusiuni și asupra zonei de la gurile Dunării, după cum ne dovedesc tezaurele îngropate la Nufăru în această perioadă.

În anul 1981 s-a descoperit un fișic cu piese din secolul al XI-lea. Cea mai veche monedă aparține lui Mihail al IV-lea (1034—1041) după care urmează o piesă de la Constantin IX (1042—1051) și 2 de la Constantin X (1059—1067). Fișicul se termină cu 3 monede de la Alexios I (1081—1092).

Un alt tezaur găsit mai demult la Nufăru a fost recuperat incomplet fără să se poată reconstitui condițiile descoperirii ⁶². Din cele 11 monede, ce au alcătuit inițial tezaurul, s-au recuperat numai 6: un exemplar — clasa A 2 var. 35; 3 exemplare Constantin X (1059—1067) — 2 din clasa F și 1 exemplar din tipul 1; 1 exemplar — Roman IV (1067—1071); 1 exemplar Alexios I (1081—1092).

În literatura de specialitate a mai intrat un al treilea tezaur descoperit în 1963—1964. Autorul publicării lui face însă unele precizări: „monedele par a proveni dintr-un tezaur. În această direcție ne îndreptă patina uniformă la cele mai multe, precum și indicația, este adevărat vagă, a descoperitorului că ar fi fost găsit în diferite rîstimpuri dar cam în același loc” ⁶³. Deși autorul are unele îndoieli, totuși aceste monede vor apărea în continuare ca alcătuint un tezaur ⁶⁴. Să încercăm să dăm un răspuns acestei probleme prin analiza emisiunilor ce alcătuiesc lotul în discuție pe care am putut să-l vedem prin bunăvoința autorului. Dintre acestea s-au putut identifica următoarele piese: clasa A — 8 ex.; clasa B — 4 ex.; clasa C — 5 ex.; clasa D — 2 ex.; clasa E — 2 ex.; Constantin X — clasa I

— 2 ex., dintre care unul fragmentar; Constantin X, clasa 1 — 2 ex.; clasa G — 7 ex.; Roman IV — 3 ex.; clasa H — 1 ex.; Mihail VII — 3 ex.; clasa I — 2 ex. clasa K — 1 ex.; Alexios I. Post reformă. Emisiunea a III-a — 2 ex.; emisiunea IV-a — 2 ex.; Phillippopolis — 1 ex.; Thessalonie — 2 ex.

Cele mai tirzii exemplare reprezintă emisiuni din primele decenii ale veacului al XII-lea, fapt ce ar indica o acumulare de monede ce au circulat de la 969 la 1118, cu o concentrare foarte ridicată a emisiunilor de la sfârșitul sec. X și începutul celui următor: 17 ex. dintre care 8 clasa A.

Pe de altă parte, dacă încercăm o paralelă cu celelalte tezaur de la Nufăru observăm o altă discrepanță: prezența unui mare număr de emisiuni de la împărații Roman al IV-lea, Mihail VII și Nicefor III (16 exemplare). Acestea lipsesc din primele tezaur exceptie făcând un exemplar din clasa G, deoarece acestea aveau o greutate mică și nu aveau de ce să fie tezaurizate.

Monedele de la Alexios I provoacă nedumeriri în ceea ce privește repartiția lor: o singură piesă anonimă, deci înainte de reformă, categorie despre care se știe însă că a circulat și la începutul secolului XII și 8 exemplare din emisiunile de după reformă.

Și o ultimă observație, care credem că, este destul de relevantă, una din monedele de la Constantin X este fragmentară.

Toate aceste argumente credem că se constituie în probe pertinente care să demonstreze că monedele acumulate în perioada 1963—1964 la Nufăru, nu reprezintă un tezaur.

Referitor la cele două descoperiri semnalate la început credem că ele reprezintă conținutul unor „pungi” — în secolul al XI-lea un muncitor agricol primea pe zi suma de 12 folles⁶⁵ — și ar fi deci puțin exagerat să le considerăm tezaur. Aceste acumulări ne oferă posibilitatea urmării în timp a circulației diferitelor emisiuni.

În lotul de 6 monede remarcăm prezența unei piese din clasa A, care a rămas în circulație pe toată durata veacului al XI-lea. Faptul se explică prin greutatea mare a monedei, criteriul ce a stat la baza selecționării tuturor exemplarelor. De aici mai putem consemna două piese din clasa B pe care cu o singură excepție, la Nufăru le întâlnim numai în tezaur.

Cea de-a doua descoperire este formată din emisiuni ce se grupează spre jumătatea veacului al XI-lea. În mod inexplicabil, cel puțin la prima vedere, din ambele loturi lipsesc emisiuni ale împăraților din perioada anterioară îngropării lor. Acest lucru este perfect explicabil prin criza de numerar, greutatea foarte mică a pieselor emise de acești împărați.

Perioada tezaurizării și îngropării lor ne este indicată de folles anonimi clasa K—3 într-un lot și unul în celtălt — ea petrecându-se câteva în deceniul al IX-lea din sec. XI. Pentru acest interval nu cunoaștem alte tezaur⁶⁶, dar din relatările Anei Comnena reiese că acum au avut loc noi tulburări pricinuite de pečenegi. Atacurile acestora sînt consemnate de-a lungul întregului deceniu, numai victoria de la Lebounion din anul 1091, punînd capăt definitiv pericolului pečeneg.

Secolele XII—XIV

Descoperirile din această perioadă, destul de puține la număr au fost prezentate în marea lor majoritate într-o altă lucrare⁶⁷. Numărul mic de piese ce s-a adăugat între timp nu face necesară și nici nu permite o analiză prea amănunțită a acestor emisiuni.

Secolul al XII-lea — 43 exemplare

Alexios I Comnenul (1092—1118) — 39 ex.

Stemena de billon — 20 ex.

Constantinopol — emisiunea 3—5 ex.

— emisiunea 4—12 ex.

Thessalonie — 1 ex.

Phillippopolis — 2 ex.

Tetartera — 18 ex.

Constantinopol — tip A — 2 ex.

Thessalonic	— emisiunea 1—12 ex.
	— emisiunea 1—2? — 2 ex.
	— emisiunea 3—2 ex.
Manuel I Comnenul (1143—1180)	— 4 ex.
Stamena de billon	
Constantinopol	— emisiunea 1—1 ex.
Tetartera	
Constantinopol	— tip A — 1 ex.
	— tip C — 1 ex.
	— 1/2 — 1 ex.
Isac II Anghelos — (1185—1195)	— 1 ex.
Stamena de billon	—
Constantinopol	— var. A — 1 ex.

Ce reprezintă aceste descoperiri pentru așezarea de la Nufăru și cum se raportează ele la realitățile ținutului de la gurile Dunării?

Ultimul deceniu al veacului al XI-lea reprezintă un moment de cumpănă pentru istoria politică și economică a imperiului bizantin. Acțiunile energice ale împăratului Alexios I au dus însă la înlăturarea pericolelor externe și au permis refacerea rapidă pe plan intern, lucru ce reiese și din cunoscuta reformă monetară din anul 1091/1092.

În Dobrogea primele emisiuni pătrund foarte greu, fapt reliefat cu claritate de absența lor la Nufăru sau de numărul foarte mic de piese din emisiunea I-a (emisiunea a II-a este încă virtual absentă), cunoscut pentru întreg teritoriul provinciei dintre Dunăre și Mare. În lipsa acestora, necesarul de monedă pare să fi fost acoperit de folles anonimi clasa J și K ce au continuat să circule o perioadă mai îndelungată. Descoperirile de la Nufăru conturează o situație aparte pentru așezarea de aici — numărul de stamena este aproape la paritate cu cel al tetarterei — și acesta a necesitat unele explicații. Pe de o parte, s-a considerat că tetartera a făcut trecerea de la folles la stamena și, totodată a suplinit lipsa primelor emisiuni de după reformă⁸⁸.

Oricum, un lucru este foarte clar în ceea ce privește tetarterele descoperite la Nufăru și în restul Dobrogei: numărul lor este foarte mare numai în timpul lui Alexios I Comnenul — din 94 de piese ale acestui împărat, 23 sînt tetartere. Următoarele descoperiri sînt de la Manuel I — 6 dintr-un total de 41 de piese, și se încheie cu emisiuni de la Alexios al III-lea — 2 din 4 exemplare. Numărul monedelor din secolul al XII-lea este încă destul de mic și se concentrează doar în anumite zone geografice, astfel că este greu să se încerce o explicație a raportului dintre cele două categorii. Putem însă să amintim că o situație asemănătoare ne oferă centrele grecești — Atena și Corintul fiind dintre cele mai reprezentative.

Odată cu domnia lui Alexios I Comnenul se încheie la Nufăru o perioadă de intensă circulație monetară. Așezarea primește o puternică lovitură care va lăsa urme adînci asupra evoluției sale ulterioare.

Lipsa emisiunilor de la împăratul Ioan al II-lea Comnenul, constituie un reper sigur în stabilirea acestui moment. Singurul eveniment cu implicații majore asupra ținutului de la gurile Dunării îl reprezintă atacul cuman în anul 1122. Acesta este consenmat de izvoarele scrise și surprins de cercetările arheologice⁸⁹; fortificația de la Dinogetia-Garvăn este acum incendiată, în timp ce la Nufăru, locuirea se restrînge destul de mult.

Așezarea va exista în tot secolul al XII-lea după ne confirmă și descoperirile monetare. De la împăratul Manuel I se cunosc 4 piese dintre care 3 tetartere. Lucrul trebuie subliniat, pe de o parte datorită numărului mic de exemplare, iar pe de altă parte datorită numărului mare de tetartere.

Ultima monedă este o emisiune de la împăratul Isac II Anghelos. Caracterul singular al acesteia ne împiedică să-i atribuim acestui împărat și cele 6 descoperiri menționate într-o lucrare mai veche.

Numărul mic de piese din a doua jumătate a sec. al XII-lea ridică multe semne de întrebare. Acestea își găsesc doar o rezolvare parțială în constatarea că în toată Dobrogea asistăm la o încetinire a circulației monetare.

Secolul XIII—XIV	— 121 exemplare
Imitații latine	— 5 ex.
Modul mare	— Constantinopol — tip D — 1 ex.
Modul mic	— tip A — 4 ex.
Imitații bulgare	— 2 ex.
Tip B	— 1 ex.
Tip C	— 1 ex.
Emisiune imitativă	— 1 ex.
Theodor I Lascaris (1208—1222)	— 1 ex.
Ioan III Ducas Vatatzes (1222—1254)	— 1 hyperper
Monede tătarăști	— 17 ex.
Monede sirbești	— 93 ex.
Tezaur	— 92 ex. — Ștefan Dușan — 91 ex.
	— Ștefan Kotromanik — Bosnia — 1 ex.
Monede bulgărești	— 1 ex.
Ivan Alexandru și Mihail (1331—1355)	— 1 ex.

Marea majoritate a pieselor din secolele XIII—XIV au fost deja publicate și menționarea lor are drept scop fixarea unor jaloane mari pentru perioada de sfârșit a așezării⁷⁰.

În secolul al XIII-lea constatăm o continuitate în circulația monedei bizantine, dintre acestea remarcându-se hyperperul de la Ioan III Vatatzes. A doua jumătate a secolului XIII nu este acoperită de nici un fel de descoperiri monetare.

Sfârșitul secolului XIII marchează apariția monedelor tătarăști prezente și în prima jumătate a veacului următor. Lor li se adaugă un număr surprinzător de mare de monede sirbești și un singur exemplar de la țarii bulgari Ivan Alexandru și Mihail.

În încheiere, bazându-ne pe argumentele oferite de descoperirile numismatice precum și pe rezultatele cercetărilor arheologice, vom încerca o schițare a istoriei așezării de la Nufăru.

Pe promontoriul ce înaintază spre malul Dunării a fost înființată o așezare apărută de un sistem complex de fortificații ridicat în mai multe etape.

În punctul „La ripă” s-a dezvelit un zid cu înălțimea păstrată de 5,9 m și o lățime ce variază între 1,80 și 2,40 m. Constructorii bizantini au ținut cont de configurația terenului și se pare că au ridicat un singur tronson ce unea două zone deluroase. Pe baza puținului material arheologic descoperit s-a apreciat că a fost înălțat „curînd după începutul veacului al XI-lea”⁷¹.

Un alt zid a fost surprins pe o lungime de 10-m nu departe de Căminul cultural: are înălțimea de 2,40 m și lățimea de 2,60 m. Despre cele două construcții nu se poate spune dacă au făcut parte din același sistem de fortificații, deși încadrarea cronologică propusă este aceeași.

Un ultim zid din această perioadă — Z3 — a fost descoperit în curtea dispensarului, fără a se putea face însă alte precizări⁷².

În stadiul actual al cercetărilor este greu de spus care fortificație a fost construită mai întâi, dar se pot încerca câteva completări. Prezența monedelor din clasa A 2, cu variantele din Grecia centrală ce sînt socotite a fi printre cele mai timpurii, ne permite să afirmăm că prima fortificație a fost construită la Nufăru în ultimile decenii ale secolului al X-lea, perioadă cînd a fost construită și cetatea de la Păcuiul lui Soare.

Cu titlul de ipoteză, bazându-ne doar pe topografia descoperirilor din secolele X—XI, credem că prima fortificație trebuie socotită Z2 sau Z3. Începuturile locuirii s-au concentrat pe malul Dunării, brațul Sf. Gheorghe constituind obstacol natural pe latura nordică. În est și vest terenul era supus inundațiilor și, deci rămînea descoperită doar latura sudică, acolo aflîndu-se Z2 și Z3. Canalizarea comunei ce a avut loc în anul 1981 a afectat o mare parte din așezarea contemporană și ne-a permis stabilirea unei stratigrafii orizon-

tale și verticale pentru epoca bizantină. Din observațiile făcute reiese că orașul s-a extins pînă în dreptul fortificației de la rîpă, fapt ce ne face să presupunem că zidul datează dintr-o epocă ulterioară începutului de secol XI. Prezența monedelor de la Alexios I în complexele descoperite în zonă ne-ar indica sfîrșitul sec. XI, pentru încetarea locuirii.

În secolul al XI-lea orașul va cunoaște cea mai mare dezvoltare, fapt confirmat de suprafața mare ocupată, dar și de varietatea și multitudinea descoperirilor arheologice. Pentru început trebuie arătată dezvoltarea deosebită pe care au cunoscut-o meșteșugarilor. Olăritul este cel mai bine documentat dintre toate. În anul 1981, în urma unor lucrări moderne de excavație, a fost dezvelit un complex de cuptoare amplasat în partea estică a comunei⁷². Unul dintre ele era destinat arderii oalelor — borcan, după cum o dovedesc numeroasele fragmente ceramice descoperite în groapa olarului. Un alt cuptor avea încărcătura întregă: 15 uleiore de diferite tipuri și dimensiuni, toate de calitate superioară. Continuitatea practicării acestui meșteșug este relevată de un alt cuptor, datat cu 2 monede de la Alexios I (emisiunea a 4-a). Instalația de foc a fost parțial distrusă, dar din groapa olarului s-au recuperat numeroase fragmente de oale-borcan⁷⁴.

Sondajele arheologice au surprins un strat arheologic cu o depunere foarte groasă corespunzătoare secolului al XI-lea. De aici s-a recoltat un numeros material ceramic: borcane, castroane, opaște, vase smălțuite. La acestea se adaugă un depozit de vase sferoconice care constituie singura descoperire de acest fel din țară. Analiza pastei a identificat un anumit tip care a fost confecționat de meșterii locali⁷⁵.

La toate aceste descoperiri se adaugă unele fragmente de amfore cu torțile supraînălțate, acoperite la exterior cu un smălț verzui și despre care se crede că au fost lucrate tot la Nufăru⁷⁶.

Varietatea meșteșugurilor practicate este ilustrată și de unele creuzete, tipare, reziduuri — ce se constituie în argumente concludente pentru confecționarea unor obiecte de podoabă pe plan local⁷⁷.

Dintre celelalte descoperiri atrag atenția numărul foarte mare de brățări de sticlă (peste 4000 de fragmente, față de 1201 la Dinogetia-Garvăn), brățări de metal, cercei, mărgele.

Numeroase obiecte de cult, crucei simple sau reliefar dovedesc prezența unei populații creștine⁷⁸. Acesteora li se adaugă și unele descoperiri cu caracter de excepție, cum sînt obiectele lucrate din chihlimbar, material foarte rar intîlnit în această perioadă. În afara mărgelilor, care s-au descoperit și în alte centre, de aici se mai cunosc o cruciuliță și un medalion cu un sfînt militar — unicate pentru teritoriul Dobrogei⁷⁹.

Descoperirile numismatice confirmă că așezarea de la Nufăru este una din cele mai importante de pe limes-ul dunărean, lucru edificat pe deplin numai printr-o simplă paralelă cu alte două centre dobrogene. La Păciul lui Soare, unde cercetările se efectuează de peste 30 de ani, s-au găsit circa 1100 de piese⁸⁰; la Dinogetia-Garvăn, săpăturile desfășurate de-a lungul a peste 4 decenii au scos la iveală aproape 1000 de piese⁸¹. La Nufăru în numai 11 ani de cercetări arheologice s-au descoperit peste 900 de monede.

Dezvoltarea deosebită pe care a cunoscut-o așezarea este dovedită și de numeroasele necropole dezvelite. În partea de sud a satului a fost cercetat un mormînt cu brățări de sticlă albastră⁸². Descoperiri cu inventar similar localizate în aceeași parte a așezării, ce sînt cunoscute dintr-o perioadă anterioară⁸³, ne dovedesc că aici exista o mare necropolă în secolul al XI-lea.

Al doilea cimitir a fost localizat în partea de est a satului nu departe de complexul de cuptoare. Intervenții moderne au deranjat aici numeroase schelete cu brățări de sticlă. Pe baza inventarului, dar și a raportului stratigrafic cu celelalte descoperiri, credem că și acest cimitir aparține veacului al XI-lea⁸⁴.

În secolul al XII-lea, după cum ne-au dovedit-o cu claritate descoperirile monetare, locuirea se restrânge foarte mult, și poate de această etapă trebuie legat momentul ridicării lui Z2 în curtea dispensarului. Argumentul poate căpăta o valoare și mai mare dacă arătăm că așezarea s-a concentrat între acest punct și malul Dunării.

La sud de această fortificație, peste nivelul de secol XI a fost amplasată o necropolă corespunzătoare noii stape de viață. Prezența unei monede de la împăratul Isaac al II-lea descoperită în inventarul unui mormânt, permite plasarea ei la cumpăna dintre veacurile XII și XIII⁸⁵.

O altă necropolă a fost cercetată pe promontoriul de la km 104 și încadrată larg în secolele XI—XII cu ajutorul unui variat inventar arheologic⁸⁶.

Elementele de cultură materială din secolul XII nu sînt prea numeroase, dar prin varietatea lor ne ajută la unele precizări cronologice. După cum am arătat deja, de la Nufăru lipsesc emisiunile împăratului Ioan II Comnenul (dar și la Diogeția-Garvăn s-au găsit numai două piese).

În acest context descoperirile trebuie să privească nuanțat într-o interdependență care să permită o completare reciprocă a informațiilor.

1. Monedele împăratului Ioan II lipsesc de la Nufăru

2. În așezare este bine documentată o ceramică de lux decorată printr-o îmbinare a motivelor pictate cu cele sgratitate, categorie ce este datată în al doilea sfert al veacului al XII-lea. Ea continuă specia decorată cu grafito fin caracteristică sfîrșitului de veac XI și începutul celui următor⁸⁷. Alături de acestea apar amfore cu torșile supraînălțate sau uleiare de factură superioară lucrate dintr-o pastă de culoare roșie.

Coroborînd informațiile numismatice și arheologice, putem aprecia că așezarea de la Nufăru a fost atacată de cumani în anul 1122, dar a reușit să se refacă după cum ne-o dovedesc numeroasele elemente de cultură materială.

Prin prisma acestor observații s-ar putea să avem o deficiență de informare asupra circulației monedelor Ioan al II-lea în Dobrogea. Într-o lucrare ce se ocupă de numismatica secolului XII autorul apreciază că în timpul acestui împărat, circulația monetară va atinge cel mai înalt nivel în secolul al XII-lea.⁸⁸ În calculele făcute au fost incluse și descoperirile din tezaur, acumulări care nu sînt conforme cu circulația monetară. Centralizînd numai descoperirile izolate menționate în aceeași lucrare, obținem cu totul alți coeficienți. Lotul este format din 176 de piese ce se repartizează astfel: Alexios I — 94 ex. — 53,40%; Ioan II — 35 ex. — 19,88%; Manuel I — 41 ex. — 23,29%; Isac II — 2 ex. — 1,13%; și Alexios III — 4 exemplare — 2,27%. Din aceste statistici reiese o scădere a numeralului aflat în circulație în vremea lui Ioan al II-lea față de Alexios I, urmată de o creștere în timpul lui Manuel I.

Deoarece datele sînt contradictorii credem că trebuie să așteptăm noi descoperiri care să acopere o arie geografică cît mai mare pentru a se putea da un răspuns mulțumitor la această problemă.

Revenind la istoria așezării de la Nufăru constatăm o curbă descendentă a tuturor descoperirilor din secolele XIII—XIV, atît din punct de vedere calitativ, cît și din punct de vedere cantitativ. Elucidarea problemelor ridicate de această perioadă foarte puțin cunoscută pe întreg ansamblul Dobrogei, necesită o intensificare a săpăturilor în zonă, unde sînt concentrate vestigiile acestei perioade.

Ultima fortificație de la Nufăru datează de pe la jumătatea veacului al XIII-lea⁸⁹, după care informațiile devin foarte relative. Sfîrșitul așezării ridică, de asemenea, multe semne de întrebare. Singurul reper ce-l avem la dispoziție ne este oferit de monedele sirbești, pe baza cărora se poate aprecia că locuirea mai continua pe la jumătatea secolului al XIV-lea⁹⁰.

Nufărul

	Clasa	Număr	Greutatea maximă	Greutatea minimă	Greutatea totală	Greutatea medie	Exem. luate în calcul
	B	60	15,79	5,30	430,03	8,95	48
	C	87	11,01	4,30	525,04	7,60	69
	D	137	11,48	3,34	720,57	7,20	100
	E	20	9,05	2,38	101,88	6,36	16
	F	—	—	—	—	—	—
Constantin X-1		54	11,42	4,74	156,00	4,58	34
Constantin X-2		34	9,56	4,50	117,87	5,35	22
	G	20	12,84	4,17	129,92	6,49	20
Roman IV		29	8,04	3,09	104,18	4,34	24
	H	8	8,63	2,60	34	4,85	7
Mihail VII		30	4,52	2,37	80,47	3,49	23
	I	37	6,63	1,57	100,39	3,58	28
Nicefor III		7	7,58	4,84	17,98	5,99	3
	J	24	9,93	5,22	39,14	6,52	6
	K	25	7,16	2,30	41,41	4,60	9

Ishereca

	Clasa	Număr	Greutatea maximă	Greutatea minimă	Greutatea totală	Greutatea medie	Exem. luate în calcul
	B	64	14,20	5,28	482,88	9,28	52
	C	114	14,22	4,86	669,22	7,87	85
	D	103	10,68	3,33	569,09	6,77	84
	E	6	8,64	2,40	29,10	5,88	5
	F	5	8,32	6,86	23,36	7,78	3
Constantin X-1		34	10,45	3,67	166,48	6,40	26
2		17	9,93	1,98	62,05	5,64	11
	G	36	9,33	3,20	177,19	6,11	29
Roman IV		26	8,60	2,54	114,26	4,57	25
	H	7	6,00	4,31	26,96	5,39	5
Mihail VII		27	6,18	1,93	83,30	3,78	22
	I	35	5,60	1,45	143,80	3,06	47
Nicefor III		4	6,90	3,80	36,38	5,19	7
	J	23	7,92	2,45	71,41	4,76	15
	K	28	6,70	2,25	114,14	4,39	26

JUDEȚUL TULCEA

	Clasa	Număr	Greutatea maximă	Greutatea minimă	Greutatea Totală	Greutatea medie	Exem. luate în calcul
	B	63	19,96	4,22	388,91	10,23	38
	C	67	13,77	4,71	386,32	7,57	51
	D	63	12,60	3,66	317,25	7,93	40
	E	5	7,15	7,15	7,15	7,15	1
	F	6	7,65	6,80	14,45	7,22	2
Constantin X-1		17	9,90	4,41	80,23	6,68	12
Constantin X-2		6	7,60	4,40	15,44	5,14	3
	G	13	6,25	3,60	38,32	4,79	8
Roman IV		16	8,67	3,00	54,57	4,96	11
	H	3	6,93	3,60	17,20	5,73	3
Mihail VII		6	4,50	2,65	19,35	3,87	5
	I	12	6,18	2,00	50,47	3,88	13
Nicefor III		6	4,95	4,95	4,95	4,95	1
	J	7	4,70	4,10	8,80	4,40	2
	K	7	7,07	7,07	7,07	7,07	1

PĂCUIUL LUI SOARE

	Clasa	Număr	Greutatea maximă	Greutatea minimă	Greutatea totală	Greutatea medie	Exem. luate în calcul
	B	93	13,65	4,38	255,57	9,82	36
	C	183	9,66	4,07	428,75	7,02	61
	D	300	12,08	3,05	693,93	6,97	104
	E	17	10,08	4,49	43,99	6,28	7
	F	11	9,22	4,58	30,18	6,03	5
Constantin X-1		117	12,21	2,77	285,38	6,20	46
Constantin X-2		22	9,56	5,61	32,23	8,05	4
	G	45	12,87	2,86	189,68	5,74	38
Roman IV		67	6,48	2,13	136,84	3,80	36
	H	2	6,40	3,57	9,97	4,98	2
Mihail VII		84	9,65	1,37	148,52	3,90	38
	I	45	5,00	1,18	69,63	3,02	23
Nicefor III		—	—	—	—	—	—
	J	11	8,15	2,76	27,16	5,43	5
	K	27	7,03	3,26	40,45	5,05	8

JUDEȚUL CONSTANȚA

	Clasa	Număr	Greutatea maximă	Greutatea minimă	Greutatea totală	Greutatea medie	Exem. luate în calcul
	B	49	15,84	4,83	361,84	9,04	40
	C	33	10,93	3,50	210,36	7,01	30
	D	49	16,70	3,52	197,27	7,89	25
	E	2	8,05	8,05	8,05	8,05	1
	F	—	—	—	—	—	—
Constantin X-1		16	10,53	5,00	87,02	6,69	13
Constantin X-2		6	7,94	3,06	23,64	5,91	4
	G	5	6,91	4,30	22,02	5,50 ^o	4
Roman IV		7	5,84	2,55	21,98	4,39	5
	H	3	5,32	4,26	9,58	4,79	2
Mihail VII		2	7,94	3,36	11,30	5,65	2
	I	9	6,48	1,80	32,45	3,42	9
Nicefor III		—	—	—	—	—	—
	J	1	5,05	5,05	5,05	5,05	1
	K	3	6,00	4,65	28,11	5,62	5

CIRCULAȚIA MONETARĂ ÎN SECOLELE X - XIV.

I. CATALOGUL DESCOPERIRILOR

Vasile II—Constantin VIII

D. M. Metcalf, Coinage... pp. 56—57, cl. A₂ — cca. 989—1019/1020;
cl. A₃ — post 1019/1020; DOW, III, 2, p. 649, cl. A₂ — cca. 976(?)—1035.

1. AE ↓ 7,65 g. 29,7×25,3 mm. Taiată-uzată.

D. M. Metcalf, Coinage... p. 58, cl. A₂ — var. 5 — Grecia centrală.

DOW, III, 2, p. 652 **A**

Inv. 40495.

2. AE ↓ 15,61 g. 34×33 mm. Taiată-uzată.

M. Metcalf, Coinage... p. 58, cl. A₂ — var. 6 — Metropolitană.

DOW, III, 2, p. 652 **A**

Inv. 40497.

3. AE ↓ 10,62 g, 33×31 mm. Tăiată-uzată.
D. M. Metcalf, Coinage... p. 58, cl. A₂ — var. 7 — Metropolitană.
DOW, III, 2, p. 653
Inv. 46800.
4. AE ↓ 7,75 g, 28,3 mm. Tăiată-uzată mult.
cl. A₂ — var. 7.
Inv. 40489.
5. AE ↓ 7,70 g, 30×29 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₂ — var. 7.
Colecția Școlii generale Nufăru.
6. AE ↓ 7,60 g, 30×27 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₂ — var. 7.
Colecția Școlii generale Nufăru.
7. AE ✓ 9,82 g, 28,5 mm. Tăiată-uzată.
D. M. Metcalf, Coinage... p. 58; cl. A₂ var. 8? Grecia centrală.
DOW, III, 2, p. 653
Inv. 40519.
8. AE ↓ 6,41 g, 34×30 mm. Tăiată — aversul șters.
DOW, III, 2, p. 654, p. 673 , var. 9,48? ? —:—
Inv. 40522.
9. AE ↓ 8,53 g, 33×32 mm. Tăiată — aversul șters.
var. 9,48? ? ? —:—
Inv. 47178.
10. AE ↓ 9,59 g, 30 × 27 mm. Tăiată — uzată și perforată.
D. M. Metcalf, Coinage... p. 58, cl. A₂ — var. 11. Metropolitană.
DOW, III, 2, p. 654
Inv. 46801.
11. AE ↓ 6,71 g, 25 mm. Tăiată — bună.
D. M. Metcalf, Coinage... p. 58, cl. A₂ — var. 14 — Metropolitană.
DOW, III, 2, p. 655. Intersecțarea laturilor rombului de pe revers este marcată printr-un punct, situație ce nu apare menționată în catalog —◇—
Inv. 46802.
12. AE 7,41 g, 26×23 mm. Tăiată — uzată.
D. M. Metcalf, Coinage... p. 58, cl. A₂ — var. 14, 22, 35, 41?
DOW, III, 2, p. 655, 658, 665, 668 |:| ? —◇—
Inv. 46804.
13. AE ↓ 8,60 g, 30×29 mm. Tăiată — uzată foarte mult.
cl. A₂ — var. 14, 22, 35, 41 |:| ? —◇—
Inv. 47581.
14. AE ↓ 7,83 g, 27×26 mm. Tăiată — aversul șters.
cl. A₂, var. 14, 22, 35, 41 |:| ? —◇—
Col. I. Georgescu. Tulcea.
15. AE ↓ 6,24 g, 29 mm. Tăiată — uzată.
D. M. Metcalf, Coinage... p. 58, cl. A₂, var. 14 b — Metropolitană.
DOW, III, 2, p. 656
Inv. 40488.
16. AE ↓ 8,62 g, 32×31 mm. Tăiată — uzată foarte mult.
D. M. Metcalf, Coinage... p. 58, var. 14b, 24, 33, 42 ?

DOW, III, 2, p. 656, 659, 664, 669 ? ?
Inv. 40524.

17. AE ↓ 6.05 g, 24 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₂, var. 14b, 24, 33, 42 ? ? ?
Inv. 45295.

18. AE ↓ 13.06 g, 36×33 mm. Tăiată — bună.
D. M. Metcalf, Coinage ... p. 58, cl. A₂ — var. 16 — Metropolitană.
DOW, III, 2, p. 656.
Inv. 40520.

19. AE ↓ 12.55 g, 29.5×23.4 mm. Tăiată — uzată.
D. M. Metcalf, Coinage ... p. 58, cl. A₂ — var. 23.
DOW, III, 2, p. 658, 659 ? ?
Inv. 40535.

20. AE ↓ 11.18 g, 30×29 mm. Turnată — bună.
cl. A₃, var. 23
Inv. 40487.

21. AE ↓ 9.69 g, 29×28.4 mm. Turnată — uzată.
cl. A₃, var. 23. —
Inv. 40529.

22. AE ↓ 12.27 g, 29×26 mm. Tăiată — uzată.
D. M. Metcalf, Coinage ... p. 58, cl. A₃ — var. 24.
DOW, III, 2, p. 659.
Inv. 40530.

23. AE ↓ 9.99 g, 30×28.5 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₃ — var. 24.
Inv. 40533.

24. AE ↓ 8.20 g, 28.6×25.3 mm. Tăiată — bună.
cl. A₃ — var. 24.
Inv. 40526.

25. AE ↓ 7.82 g, 27×26 mm. Tăiată — bună.
cl. A₃ — var. 24
Inv. 40476.

26. AE ↓ 7.79 g, 27 mm. Tăiată — aversul uzat.
cl. A₃ — var. 24.
Inv. 47117.

27. AE ↓ 16.72 g, 36.5×30 mm. Tăiată — aversul uzat.
D. M. Metcalf, Coinage ... p. 58, cl. A₃ — var. 24 a.
DOW, III, 2, p. 662
Inv. 40498.

28. AE ↓ 11.07 g, 33 mm. Tăiată — bună.
D. M. Metcalf, Coinage ... p. 58, cl. A₂ — var. 26 — Provincială.
DOW, III, 2, p. 662.
Inv. 40499.

29. AE ↓ 6.35 g, 28 mm. Turnată? — uzată foarte mult.
D. M. Metcalf, Coinage ... p. 58, cl. A₂ — var. 27. Provincială.
DOW, III, 2, p. 662.
Inv. 40496.

30. AE ↓ 9,63 g, 29×27,5 mm. Tăiată — bună. Revers — dublă frapă.

D. M. Metcalf, *Coinage...* p. 58, cl. A₃, var. 32.

DOW, III, 2, p. 663

Inv. 40494.

31. AE ↓ 9,59 g, 27,6×25,4 mm. Tăiată — bună.

cl. A₃, var. 32

Inv. 40481.

32. AE ↓ 9,57 g, 27 mm. Tăiată — uzată puțin.

cl. A₃, var. 32

Inv. 47118.

33. AE ↓ 9,90 g, 26,2×25,7 mm. Tăiată — bună.

D. M. Metcalf, *Coinage...* p. 59, cl. A₃, var. 39.

DOW, III, 2, p. 665—666

Inv. 40478.

34. AE ↓ 6,37 g, 26×24,2 mm. Tăiată — bună.

cl. A₃ — var. 39

Inv. 40484.

35. AE ↓ 17,61 g, 33×30 mm. Tăiată — bună.

D. M. Metcalf, *Coinage...* p. 59, cl. A₃ — var. 40.

DOW, III, 2, p. 666—667

Col. V. Lesovici — Tulcea.

36. AE ↓ 16,62 g, 32×28 mm. Tăiată — bună.

cl. A₃ — var. 40

Inv. 47120.

37. AE ↓ 15,52 g, 33 mm. Tăiată — bună.

cl. A₃ — var. 40

Inv. 47121.

38. AE ↓ 14,94 g, 36×33,4 mm. Tăiată — aversul uzat.

cl. A₃ — var. 40

Inv. 40477.

39. AE ↓ 13,44 g, 29 mm. Tăiată — bună.

cl. A₃ — var. 40.

Col. N. Dobrin — Tulcea.

40. AE ↓ 10,47 g, 28 mm. Tăiată — uzată.

cl. A₃ — var. 40

Inv. 47122.

41. AE ↓ 9,63 g, 30,8×29,2 mm. Tăiată — uzată.

cl. A₃ — var. 40.

Inv. 46647.

42. AE ↓ 8,14 g, 30×29,3 mm. Turnată — bună.

cl. A₃ — var. 40

Inv. 40491.

43. AE ↓ 7,07 g, 26 mm. Tăiată — bună.

cl. A₃ — var. 40.

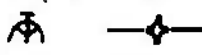
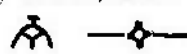
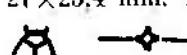
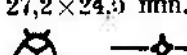
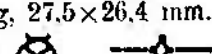

Inv. 47180.

44. AE ↓ 6,48 g, 26×23,2 mm. Turnată — uzată.

cl. A₃ — var. 40.

Inv. 40521.

45. AE ↓ 6,41 g, 28×25 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₃ — var. 40.
Inv. 46803.
46. AE ↓ 4,79 g, 27×24 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₃ — var. 40.
Inv. 47181.
47. AE ↓ 13,44 g, 29 mm. Tăiată — bună.
D. M. Metcalf, Coinage... p. 59, cl. A₃ — var. 40 a.
DOW, III, 2, p. 667.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
48. AE ↓ 12,82 g, 29 mm. Tăiată — bună.
cl. A₃ — var. 40 a
Inv. 40480.
49. AE ↓ 10,77 g, 30×28 mm. Tăiată — avers uzat.
cl. A₃ — var. 40 a
Inv. 46769.
50. AE ↓ 9,09 g, 27×26,8 mm. Tăiată — bună.
cl. A₃ — var. 40 a
Inv. 40532.
51. AE ↓ 8,50 g, 28,3×26,5 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₃ — var. 40 a.
Inv. 44005.
52. AE ↓ 8,49 g, 29×27 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₃ — var 40 a.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
53. AE ↓ 7,84 g, 28×23 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₃ — 40 a.
Inv. 46805.
54. AE ↓ 7,00 g, 28,3×25 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₃ — var 40 a
Inv. 44006.
55. AE ↓ 6,14 g, 29×28,5 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₃ — var. 40 a
Inv. 40483.
56. AE ↓ 9,52 g, 27×25 mm. Tăiată — bună
cl. A₃ — var. 40 a
Inv. 46770.
57. AE ↓ 8,49 g, 29×27 mm. Tăiată — ruptă
D. M. Metcalf, Coinage... p. 59, cl. A₃ — var. 40 b.
DOW, III, 2, p. 668.
Inv. 40485.
58. AE ↓ 10,65 g, 28×26 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₃ — var. 39,40?
Inv. 47119.
59. AE ↓ 6,83 g, 26,4×24 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₃ — var. 39,40?
Inv. 40479.

60. AE ↓ 5,14 g, 26 × 25,6 mm. Tăiată — uzată foarte mult.
cl. A₃ — var. 39,40?
Inv. 40482.
61. AE ↓ 4,93 g, 24 × 23,4 mm. Turnată — uzată.
cl. A₃ — var. 39,40?
Inv. 40492.
62. AE ↓ 4,37 g, 25,2 × 24,3 mm. Tăiată — uzată. Revers — dublă frapă.
cl. A₃ — var. 39,40?
Inv. 45300.
63. AE ↓ 12,86 g, 31 mm. Tăiată — aversul uzat.
cl. A₃ — var. 39,40?
Inv. 47180.
64. AE ↓ 12,51 g, 29,5 × 28 mm. Tăiată — bună.
D. M. Metcalf, Coinage... p. 59, cl. A₃ — var. 41.
DOW, III, 2, p. 668—669
Inv. 40527.
65. AE ↓ 10,50 g, 29 × 27,5 mm. Tăiată — bună.
cl. A₃ — var. 41.
Inv. 40493.
66. AE ↓ 9,72 g, 27 × 25,4 mm. Tăiată — bună.
cl. A₃ — var. 41.
Inv. 40490.
67. AE ↓ 8,69 g, 27,2 × 24,5 mm. Tăiată — bună.
cl. A₃ — var. 41.
Inv. 40761.
68. AE ↓ 7,91 g, 27,5 × 26,4 mm. Tăiată — bună.
cl. A₃, var. 41.
Inv. 40531.
69. AE ↓ 6,62 g, 27 × 26 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₃ — var. 41.
Inv. 47182.
70. AE ↓ 25 mm. Tăiată — uzată.
D. M. Metcalf, Coinage... p. 59, cl. A₂ — var. 42 a,
DOW, III, 2, p. 670.
Inv. 47074.
71. AE ↓ 8,87 g, 29,5 × 29 mm. Tăiată — bună.
D. M. Metcalf, Coinage... p. 59, cl. A₃, var — 45.
DOW, III, 2, p. 671.
Inv. 40528.
72. AE ↓ 7,79 g, 28 × 26 mm. Tăiată — avers uzat.
cl. A₃ — var. 45.
Inv. 47123.
73. AE ↓ 11,17 g, 31 mm. Tăiată — bună.
D. M. Metcalf, Coinage... p. 58, cl. A₂ — var. 48 — Metropolitană.
DOW, III, 2, p. 673.
Inv. 40486.
74. AE ↓ 22,57 g, 38 × 36 mm. Tăiată — bună.
D. M. Metcalf, Coinage... p. 58, cl. A₂ — var. 50 — Metropolitană.
DOW, III, 2, p. 673—674.
Inv. 40523.

75. AE ↓ 12,41 g, 31×28 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₂ — var? — ? ?
Inv. 40525.

76. AE ↓ 11,61 g, 34 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₂ — var.?
Col. Școlii generale Nufăru.

77. AE ↓ 9,35 g, 28 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₂ — var.?
Inv. 46777.

78. AE ↓ 6,93 g, 30×28,2 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₂ — var.?
Inv. 40536.

79. AE ↓ 6,87 g, 28×27 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₂ — var.?
Inv. 40534.

80. AE? 6,56 g, 30×26 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₂ — var.?
Col. Școlii generale Nufăru.

81. AE ↓ 28×26 mm. Tăiată — uzată.
cl. A₂ — var.?
Inv. 47071.

82. AE ? 6,93 g, 29 mm. Tăiată — fr.
cl. A₂ — var.?
Inv. 47183.

ROMAN III (1028—1034)

(Morrisson, II, p. 586, 599, cl. B — anii 1028—1034.
DOW, III, 2, p. 676, cl. B — cca. 1030—1042.

83. AE ↓ 15,18 g, 33×30 mm. Tăiată — bună.
Inv. 40537.

84. AE ↓ 13,86 g, 31,4×30,2 mm. Tăiată — bună. Revers — dublă frapă.
Inv. 40538.

85. AE ↓ 13,42 g, 31 mm. Tăiată — bună.
Inv. 40539.

86. AE ↓ 13,33 g, 30×27 mm. Tăiată — bună.
Inv. 40540.

87. AE ↓ 12,88 g, 31,5×30 mm. Tăiată — bună.
Inv. 40541.

88. AE ↓ 12,84 g, 29 mm. Tăiată — uzată mult.
Col. Școala generală Nufăru.

89. AE ↓ 12,47 g, 29×24,3 mm. Tăiată — bună.
Inv. 40542.

90. AE ↓ 12,19 g, 34×32,5 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa A₂ — rv. pe rv.
Inv. 40543.

91. AE ↓ 11,92 g, 31,8×30,5 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa A₃ — var.
40 a — rv pe rv.
Inv. 40544.

92. AE ↓ 11,85 g, 32,5×30 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa A₂ — rv. pe rv.
Inv. 40545.

93. AE ↓ 11,58 g, 32×26 mm. Tăiată — deformată de incendiu.
Inv. 40546.
94. AE ↓ 11,41 g, 29 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 40547.
95. AE ↓ 11,33 g, 29 mm. Tăiată — bună.
Col. V. Lesovici. Tulcea.
96. AE ↓ 11,28 g, 32×31 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 40548.
97. AE ↓ 10,39 g, 32,3×30 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa A₂ — av. pe rv.
Inv. 40549.
98. AE ↓ 10,35 g, 30×29,5 mm. Tăiată uzată. Rv — dublă frapă.
Inv. 40550.
99. AE ↓ 10,28 g, 31×30 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa A₂ — rv. pe rv.
Inv. 40551.
100. AE ↓ 9,82 g, 28×27 mm. Tăiată — bună.
Col. Școlii generale Nufăru.
101. AE ↓ 9,81 g, 27 mm. Tăiată — bună.
Inv. 40552.
102. AE ↓ 9,62 g, 33×29,4 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa A₂ — av. pe av.
Inv. 40553.
103. AE ↓ 9,47 g, 29,2×29 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa A₂ — rv. pe av.
Inv. 40554.
104. AE ↓ 9,22 g, 28,7×26,7 mm. Tăiată — bună.
Inv. 40555.
105. AE ↓ 9,22 g, 28×27 mm. Tăiată — bună.
Inv. 46807.
106. AE ↓ 9,20g, 33,6×29,4 mm. Tăiată — bună. Surfrapată clasa A₂ — rv. pe rv.?
var. 14, 22, 35, 41? ? ? —◆—
Inv. 40556.
107. AE ↓ 9,18 g, 27,5×27 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 40557.
108. AE ↓ 9,09 g, 30×25,2 mm. Tăiată — avers uzat.
Inv. 40558.
109. AE ↓ 8,98 g, 28×27,4 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa A₂ — av. pe av.
Inv. 40559.
110. AE ↓ 8,86 g, 30,6×29 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa A₂ — var. 24,
33, 42 a ? ?   av. pe av.
Inv. 40562.
111. AE ↓ 8,78 g, 31×27,8 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa A₂ — av pe av.
Inv. 40560.
112. AE ↓ 8,71 g, 32×28 mm. Tăiată — uzată.
Col. Școlii generale Nufăru.
113. AE ↓ 8,69 g, 30,2×28,5 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa A₂ —
var 34—40 ? ? ? av. pe av.

Inv. 40561.

114. AE ↓ 8,51 g, 30×27 mm. Tăiată — uzată mult.

Inv. 47057.

115. AE ↓ 8,50 g, 30,1×28,6 mm. Tăiată — uzată mult.

Inv. 40563.

116. AE ↓ 8,48 g, 28×25 mm. Tăiată — aversul uzat.

Inv. 46806.

117. AE ↓ 8,43 g, 28×26 mm. Tăiată — aversul uzat. Surfrapată peste clasa A₂.

Inv. 40564.

118. AE ↓ 8,33 g, 29×27 mm. Tăiată — aversul uzat.

Inv. 40565.

119. AE ↓ 8,25 g, 29×28,5 mm. Tăiată — bună. Dublă frapă pe avers. Surfrapată peste clasa A₂ — rv. pe rv.

Inv. 40566.

120. AE ↓ 8,13 g, 26×25 mm. Tăiată — bună.

Col. N. Dobrin — Tulcea.

121. AE ↓ 7,98 g, 27×26,4 mm. Tăiată — uzată.

Inv. 40567.

122. AE ↓ 7,81 g, 29 mm. Tăiată — uzată.

Inv. 40568.

123. AE ↓ 7,76 g, 28 mm. Tăiată — uzată.

Col. Școlii generate Nufăru.

124. AE ↓ 7,68 g, 29,2×27 mm. Tăiată — uzată. Dublă frapă pe revers.

Inv. 40569.

125. AE ↘ 7,58 g, 25,5×25 mm. Tăiată — bună.

Inv. 40570.

126. AE ↓ 7,52 g, 30×27,5 mm. Tăiată — bună.

Inv. 40571.

127. AE ↘ 7,40 g, 28×26 mm. Tăiată — bună. Dublă frapă pe rv.

Inv. 40572.

128. AE ↓ 7,30 g, 29,2×26,6 mm. Tăiată — uzată.

Inv. 40573.

129. AE ↓ 7,28 g, 29×28,6 mm. Tăiată — bună. Dublă frapă pe avers. Surfrapată peste clasa A₂ — var. 47 ? ? □ — rv. pe rv.

Inv. 40574.

130. AE ↓ 7,17 g, 32×28 mm. Tăiată — bună.

Inv. 40575.

131. AE ↓ 7,13 g, 30×29,2 mm. Tăiată — uzată foarte mult.

Inv. 40576.

132. AE ↓ 6,11 g, 28×27 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa A₂ — var. 34—40 [:::] ? ? av. pe av.

Inv. 45771.

133. AE ↓ 5,97 g, 24,5 mm. Tăiată — uzată.

Inv. 40577.

134. AE ↓ 5,90 g, 25,5×22,4 mm. Tăiată — uzată.

Inv. 44007.

135. AE ↓ 5,90 g, 28 × 27,8 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45466.

136. AE ↓ 5,52 g, 25,2 mm. Taiată — bună.
Inv. 40578.

137. AE ↓ 5,30 g, 27,2 mm. Turnată — ruptă.
Inv. 40579.

MIHAIL IV (1034—1041)

C. Morisson, II, p. 586, 600, cl. C-1034—1041.
DOW, III, 2, p. 681, cl. C-1042 (?)—cca. 1050.

138. AE ↓ 11,01 g, 30,4 × 30,2 mm. Taiată — bună.
Inv. 45467.

139. AE ↓ 10,94 g, 31 × 29 mm. Taiată — uzată foarte mult.
Inv. 46812.

140. AE ↓ 10,63 g, 29 × 26 mm. Taiată — uzată.
Inv. 45163.

141. AE ↓ 10,62 g, 31 × 26,8 mm. Taiată — bună.
Inv. 45164.

142. AE ↓ 10,59 g, 30,4 × 26,8 mm. Taiată — bună.
Inv. 45165.

143. AE ↓ 10,53 g, 29,2 × 26,2 mm. Taiată — bună. Surfrapată pe clasa B — rv. pe rv.
Inv. 45166.

144. AE ↓ 10,53 g, 28 × 26 mm. Taiată — bună.
Col. Școlii generale Nufăru.

145. AE ↓ 10,12 g, 30,4 × 29 mm. Taiată — uzată.
Inv. 45167.

146. AE ↓ 10,06 g, 31,4 × 26,5 mm. Taiată — bună.
Inv. 45168.

147. AE ↓ 9,62 g, 30,2 × 26,2 mm. Taiată — uzată.
Inv. 45169.

148. AE ↓ 9,46 g, 30 × 26,4 mm. Taiată — aversul uzat.
Inv. 45170.

149. AE ↓ 9,38 g, 29,5 × 27,8 mm. Taiată — uzată.
Inv. 45171.

150. AE ↓ 9,33 g, 27 × 24 mm. Taiată — bună.
Inv. 46813.

151. AE ↓ 9,15 g, 28 × 27 mm. Taiată — uzată.
Inv. 45172.

152. AE ↓ 9,08 g, 30,4 × 29 mm. Taiată — bună.
Inv. 45173.

153. AE ↓ 9,04 g, 32 × 29 mm. Taiată — aversul uzat.
Col. V. Lesovici — Tulcea.

154. AE ↓ 9,00 g, 24 mm. Taiată — bună.
Inv. 45174.

155. AE ✓ 8,97 g, 28,5 × 25 mm. Taiată — uzată.
Inv. 45175.

156. AE ↓ 8,77 g, 30×27 mm. Tăiată — bună.
Inv. 46810.
157. AE ↓ 8,69 g, 29×26 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45176.
158. AE ↓ 8,67 g, 30×27 mm. Tăiată — bună.
Col. N. Dobrin — Tulcea.
159. AE ↓ 8,61 g, 26,7×25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45177.
160. AE ↓ 8,59 g, 29×26,8 mm. Tăiată -- bună.
Inv. 45178.
161. AE ↓ 8,56 g, 31×28,2 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa B — rv. pe rv.
Inv. 45179.
162. AE ↓ 8,55 g, 25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 46809.
163. AE ↘ 8,48 g, 28×25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 46772.
164. AE ↓ 8,43 g, 27×25 mm. Tăiată -- uzată.
Inv. 47185.
165. AE ↓ 8,41 g, 28×26,2 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45180.
166. AE ↓ 8,38 g, 29,5×29 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată?
Inv. 45181.
167. AE ↓ 8,38 g, 27 mm. Tăiată — aversul uzat. Dublă frapă pe revers.
Inv. 46808.
168. AE ↓ 8,35 g, 29×26 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa B — av. pe rv.
Inv. 45182.
169. AE ↓ 8,35 g, 30×26,4 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45183.
170. AE ↓ 8,08 g, 30×26,8 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45184.
171. AE ↓ 7,90 g, 27,5×24,2 mm. Tăiată — aversul uzat.
Inv. 45185.
172. AE ↓ 7,85 g, 25×21,8 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45186.
173. AE ↓ 7,82 g, 28×27 mm. Tăiată — uzată.
Col. Școlii generale Nufăru.
174. AE ↓ 7,80 g, 26,5 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa B — av. pe av.
Inv. 11845.
175. AE ↓ 7,78 g, 28,2×24,8 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45187.
176. AE ↓ 7,58 g, 26,5×23,5 mm. Tăiată — aversul uzat.
Inv. 47076.
177. AE ↓ 7,54 g, 25,6×24 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45188.

178. AE ↓ 7,52 g, 29×26,6 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45189.
179. AE ↓ 7,51 g, 29,4×27,5 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45190.
180. AE ↓ 7,33 g, 25×24 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45191.
181. AE ↓ 7,28 g, 29×28 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa A₂ — av. pe av.
Inv. 46811.
182. AE ↓ 7,22 g, 29 × 26,5 mm. Tăiată — aversul uzat. Surfrapată peste clasa B — av. pe av.
Inv. 47116.
183. AE ↓ 7,20g , 29×27,8 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 47184.
184. AE ↓ 7,18 g, 26,5×23,5 mm. Tăiată — uzată foarte mult.
Inv. 47186.
185. AE ↘ 7,07 g, 29,5 mm. Tăiată — uzată foarte mult.
Inv. 45192.
186. AE ↓ 6,98 g, 32×27 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa B — av. pe av.
Inv. 46773.
187. AE ↘ 6,97 g, 26,2×25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45193.
188. AE ↙ 6,92 g, 29×27 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa B — av. pe rv.
Inv. 46814.
189. AE ↓ 6,90 g, 28×25,4 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45469.
190. AE ↓ 6,88 g, 26×24,5 mm. Tăiată — bună.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
191. AE ↓ 6,82 g, 27,2×25,4 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45194.
192. AE ↓ 6,72 g, 28,3×26,4 mm. Tăiată — bună. Dublă frapă.
Inv. 45195.
193. AE ↓ 6,67 g, 30×25,5 mm. Tăiată — aversul uzat.
Inv. 45196.
194. AE ↓ 6,63 g, 26,2×24,5 mm. Tăiată — uzată. Dublă frapă pe rv.
Inv. 47141.
195. AE ↓ 6,54 g, 26×25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 47077.
196. AE ↓ 6,32 g, 26,2×25,2 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa B — av. pe rv.
Inv. 45197.
197. AE ↓ 6,28 g, 26×25 mm. Turnată — bună.
Inv. 45198.
198. AE ↓ 6,27 g, 27 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45199.
199. AE ↓ 6,23 g, 27×25,8 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45200.

200. AE ↓ 6,18 g, 30 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45201.
201. AE ↓ 6,10 g, 30×28 mm. Turnată — bună. Surfrapată peste clasa B — rv. pe rv.
Inv. 45468.
202. AE ↓ 6,09 g, 26 mm. Turnată — uzată. Surfrapată?
Inv. 45202.
203. AE ↓ 6,07 g, 29,5×27,8 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 47072.
204. AE ↓ 5,94 g, 26×25 mm. Tăiată — bună.
Col. N. Dobrin — Tulcea.
205. AE ↓ 5,69 g, 28 mm. Turnată — bună.
Inv. 47142.
206. AE ↓ 5,69 g, 27 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 47137.
207. AE ✓ 5,54 g, 26,2×25 mm. Tăiată — bună.
Inv. 47138.
208. AE ↓ 5,50 g, 27×25,2 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45203.
209. AE ↓ 5,30 g, 27 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45204.
210. AE ↓ 5,24 g, 27,5×24 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45205.
211. AE ↓ 4,97 g, 29×24 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 46816.
212. AE ↓ 4,96 g, 29×26,5 mm. Tăiată — uzată foarte mult.
Inv. 47139.
213. AE ↓ 4,91 g, 27,5 mm. Tăiată — uzată foarte mult.
Inv. 47122.
214. AE ↓ 4,64 g, 25×23 mm. Turnată — aversul uzat.
Inv. 45206.
215. AE ↓ 4,61 g, 27 mm. Tăiată — uzată.
216. AE ↓ 4,38 g, 26 mm. Tăiată — uzată.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
217. AE ↓ 4,36 g, 27 mm. Tăiată — uzată și ruptă.
Inv. 45207.
218. AE ↓ 4,30 g, 28 mm. Tăiată — uzată.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
219. AE ↓ 3,80 g, fragmentară.
220. AE ↓ 3,57 g, 28×27 mm. Tăiată — uzată foarte mult.
Inv. 46815.
221. AE ↓ 7,74 g, 26×25 mm. Tăiată — bună.
Inv. 47185.
222. AE ↓ 6,84 g, 29×25 mm. Tăiată — bună.
Inv. 47184.

223. AE ↓ 6,82 g, 28×23 mm. Tăiată — bună.

Inv. 47186.

224. AE ↓ 2,84 g — Fragmentară.

Fără inventar.

CONSTANTIN IX (1042—1055)

C. Morrisson. II, p. 586, 601, cl. D, 1042—1055.

DOW, III, 2, p. 685, cl. D, cca. 1050—1060.

225. AE ↓ 11,48 g, 29×26 mm. Tăiată — bună.

Inv. 46775.

226. AE ↓ 10,96 g, 29×26 mm. Tăiată — bună.

Inv. 45209.

227. AE ↓ 10,86 g, 29×28 mm. Rv. dublă frapă. Tăiată — bună.

Inv. 46819.

228. AE ✓ 10,75 g, 29×28,2 mm. Tăiată — bună.

Inv. 45210.

229. AE ↓ 10,46 g, 30×27 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa C — av. pe rv.

Inv. 45211.

230. AE ↓ 10,09 g, 27 mm. Tăiată — bună.

Inv. 45212.

231. AE ↓ 9,98 g, 27,5×26,5 mm. Tăiată — bună. Rv. dublă frapă.

Inv. 45213.

232. AE ↓ 9,88 g, 32,2×27,5 mm. Tăiată — bună.

Inv. 45214

233. AE ↓ 9,81 g, 30 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa C — av. pe av.

Inv. 45215.

234. AE ✓ 9,78 g, 27,6×24 mm. Tăiată — bună.

Inv. 4. 216.

235. AE ↓ 9,73 g, 28 mm. Tăiată — bună.

Inv. 45217.

236. AE ↓ 9,43 g, 31×26,5 mm. Tăiată — bună.

Inv. 45218.

237. AE ↓ 9,43 g, 27×25 mm. Tăiată — bună.

Inv. 47058.

238. AE ↓ 9,29 g, 29×27 mm. Tăiată — bună.

Col. Școlii generale Nufăru.

239. AE ↓ 9,25 g, 27×25 mm. Tăiată — bună. Rv — dublă frapă.

Inv. 45219.

240. AE ↓ 9,18 g, 26,5×26,2 mm. Tăiată — uzată.

Inv. 45220.

241. AE ↓ 9,04 g, 29 mm. Tăiată — uzată puțin. Surfrapată peste clasa C — rv. pe rv.

Inv. 47137.

242. AE ↓ 9,03 g, 29×24 mm. Tăiată — uzată puțin.

Col. V. Lesovici — Tulcea.

243. AE ↓ 9,01 g, 28×27,4 mm. Tăiată — uzată puțin. Surfrapată peste clasa C — av. pe av.
Inv. 45221.
244. AE ↓ 8,97 g, 28 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45222.
245. AE ↓ 8,94 g, 29,2×27,2 mm. Tăiată — uzată puțin.
Inv. 45223.
246. AE ↓ 8,81 g, 28×26 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45224.
247. AE ↓ 8,72 g, 27×26 mm. Tăiată — bună. Rv — dublă frapă.
Inv. 45225.
248. AE ↓ 8,72 g, 27×26,5 mm. Tăiată — uzată. Dublă frapă.
Inv. 45226.
249. AE ↓ 8,71 g, 30×29,2 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45227.
250. AE ↓ 8,64 g, 32×30 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45228.
251. AE ↓ 8,61 g, 28,4 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45229.
252. AE ↓ 8,61 g, 28×27 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45230.
253. AE ↓ 8,52 g, 32×29 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa C — rv. pe rv.
Inv. 45231.
254. AE ↓ 8,49 g, 27,5 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45232.
255. AE ↓ 8,48 g, 30×24 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 47069.
256. AE ↓ 8,47 g, 29×25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 46774.
257. AE ↓ 8,44 g, 30,2×27 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa C — rv. pe rv.
Inv. 45233.
258. AE ↓ 8,42 g, 29,7×29 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45234.
259. AE ↓ 8,42 g, 27×26 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45235.
260. AE ↓ 8,39 g, 31×30,2 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa C — rv. pe rv.
Inv. 45236.
261. AE ↓ 8,38 g, 26 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45237.
262. AE ↓ 8,32 g, 30,5 mm. Tăiată — uzată puțin.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
263. AE ↓ 8,31 g, 28×26 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45238.
264. AE ↓ 8,26 g, 29,5×27 mm. Tăiată — bună. Pe avers se păstrează urmele altor două monede ce fuseseră ștanțate alături.
Inv. 45239.

265. AE ↓ 8,14 g, 30×26,5 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45240.
266. AE ↓ 8,00 g, 30×27,5 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45241.
267. AE ↓ 7,94 g, 27,2×24 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45242.
268. AE ↓ 7,93 g, 27,7×26 mm. Tăiată — uzată puțin.
Inv. 45243.
269. AE ↓ 7,92 g, 28×26,2 mm. Tăiată — aversul uzat.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
270. AE ↓ 7,90 g, 29×28 mm. Tăiată — uzată. Rv. — dublă frapă.
Inv. 45244.
271. AE ↓ 7,88 g, 27,5 mm. Tăiată — uzată puțin. Rv. — dublă frapă.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
272. AE ↓ 7,88 g, 27,8 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45245.
273. AE ↓ 7,88 g, 30×29 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45246.
274. AE ↓ 7,84 g, 30×27,1 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa C — av. pe rv.
Inv. 45247.
275. AE ↓ 7,76 g, 31×29 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa C — rv. pe rv.
Inv. 45248.
276. AE ↓ 7,73 g, 27×25 mm. Tăiată — uzată. Rv. — dublă frapă.
Inv. 45249.
277. AE ↓ 7,53 g, 26,5×23,5 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45250.
278. AE ↓ 7,52 g, 27 mm. Tăiată — aversul uzat. Surfrapată peste clasa C — rv. pe rv.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
279. AE ↓ 7,52 g, 30×28 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45251.
280. AE ↓ 7,49 g, 26,8 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45252.
281. AE ↓ 7,38 g, 27×26 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 47193.
282. AE ↓ 7,36 g, 27×26 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 46827.
283. AE ↓ 7,35 g, 32×29 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45253.
284. AE ↓ 7,28 g, 28,5 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa C — av. pe av.
Inv. 45254.
285. AE ↓ 7,25 g, 30×28 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa C — av. pe av.
Inv. 46818.
286. AE ↓ 7,25 g, 28 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45255.

287. AE ↓ 7,21 g, 27,5×26 mm. Tăiată — aversul uzat.
Col. V. Lesovici.
288. AE ↓ 7,16 g, 31,2×29,5 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa C — rv. pe rv.
Inv. 45256.
289. AE ↓ 7,08 g, 26,5×24 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45257.
290. AE ↓ 7,08 g, 25×23 mm. Tăiată — bună.
Inv. 46821.
291. AE ↓ 7,06 g, 29×27 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45258.
292. AE ↓ 7,00 g, 29×26,4 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45259.
293. AE ↓ 6,95 g, 28 mm. Tăiată — bună.
Inv. 46825.
294. AE ✓ 6,93 g, 31,5×28 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45260.
295. AE ↓ 6,84 g, 28,6×25 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45261.
296. AE ↓ 6,80 g, 27,2×25 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45262.
297. AE ↓ 6,79 g, 28×26 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 46817.
298. AE ↓ 6,70 g, 30×25,5 mm. Tăiată — aversul uzat.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
299. AE ↓ 6,69 g, 28 mm. Turnată — uzată. Surfrapată peste clasa C — av. pe av.
Inv. 46824.
300. AE ↓ 6,67 g, 28,6 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa C — av. pe av.
Inv. 45263.
301. AE ↓ 6,59 g, 25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45264.
302. AE ↓ 6,54 g, 29×25 mm. Tăiată — cu marginile rupte.
Inv. 46820.
303. AE ✓ 6,53 g, 28×27,2 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45265.
304. AE ↓ 6,48 g, 31,5×30 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa C — rv. pe rv.
Dublă frapă pe avers.
Inv. 45266.
305. AE ↓ 6,45 g, 27×25 mm. Tăiată — bună.
Inv. 46828.
306. AE ↓ 6,44 g, 28×26 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45267.
307. AE ↓ 6,39 g, 28×26,5 mm. Tăiată — bună.
Inv. 47192.
308. AE ↓ 6,35 g, 27,3×27 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45268.

309. AE ↓ 6,34 g, 29 mm. Tăiată — uzată cu marginile rupte.
Inv. 46826.
310. AE ↓ 6,28 g, 28×24 mm. Tăiată — bună.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
311. AE ↓ 6,26 g, 27,6×24,8 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45269.
312. AE ↓ 6,22 g, 27 mm. Tăiată — uzată și cu marginile rupte.
Fără inventar.
313. AE ↓ 6,08 g, 27,2×26 mm. Tăiată — uzată. Rv. — dublă frapă.
Inv. 45272.
314. AE ↓ 6,06 g, 26,5×25,4 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45270.
315. AE ↓ 6,04 g, 27,2×26 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45271.
316. AE ↓ 5,98 g, 28,2×27 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45273.
317. AE ↓ 5,67 g, 27×26 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 47192.
318. AE ↓ 5,66 g, 27,4 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45274.
319. AE ↓ 5,25 g, 27×26 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45275.
320. AE ↓ 5,22 g, 28 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45276.
321. AE ↓ 5,06 g, 30×27 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 46823.
322. AE ↓ 5,00 g, 27,2 mm. Tăiată — bună. Dublă frapă.
Inv. 45277.
323. AE ↓ 4,87 g, 26 mm. Turnată — bună.
Inv. 45278.
324. AE ↓ 4,84 g, 27×24 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45279.
325. AE ↓ 4,75 g, 29×26 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45280.
326. AE ↓ 4,63 g, 25,4×24 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45281.
327. AE ↓ 4,58 g, 26×24 mm. Turnată — bună.
Inv. 47195.
328. AE ↓ 4,51 g, 27×24 mm. Tăiată — uzată.
Col. N. Dobrin — Tulcea.
329. AE ↓ 4,48 g, 28 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45282.
330. AE ↓ 4,38 g, 26,5×25 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa C — rv. pe rv.
Inv. 45283.
331. AE ↓ 4,32 g, 26×25,2 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45284.

332. AE ↓ 4,29 g, 26×25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 46822.
333. AE 4,21 g, 26,5×23 mm. Tăiată — uzată foarte mult.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
334. AE ↓ 4,20 g, 25 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa C — rv. pe rv.
Inv. 45285.
335. AE ↓ 4,15 g, 25 mm. Turnată — uzată.
Inv. 47194.
336. AE ↓ 3,85 g, 26×24 mm. Turnată — uzată.
Inv. 47070.
337. AE ↓ 3,55 g, 27×25,5 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 46828.
338. AE ↓ 3,54 g, 27×26 mm. Tăiată — uzată.
Col. N. Dobrin — Tulcea.
339. AE ↓ 3,50 g, 24×22 mm. Tăiată — uzată.
Col. N. Dobrin.
340. AE ↓ 3,34 g, 25 mm. Turnată — bună.
Inv. 46829.
341. AE ↓ 3,31 g. Fragmentară. Surfrapată peste clasa C — rv. pe rv.
Inv. 45286.
342. AE ↓ 3,19 g. Turnată — fragmentară.
Inv. 46830.
343. AE ↓ 2,72 g, 24,5×23,5 mm. Turnată — uzată foarte mult.
Fără inventar.
344. AE ↓ 2,39 g, 25 mm. Turnată — uzată foarte mult.
Inv. 45303.
345. AE ↙ 8,74 g, 29×27 mm. Tăiată — bună.
Inv. 47193.
346. AE ↓ 7,64 g, 30×27 mm. Tăiată — bună.
Inv. 47192.
347. AE ↓ 7,51 g, 30 mm. Tăiată — bună.
Inv. 47195.
348. AE ↓ 6,97 g, 30×27 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 47194.
349. AE ↘ 6,47 g, 32×26 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 47187.
350. AE ↓ 5,33 g, 29×27 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 47189.
351. AE ↓ 5,30 g, 32×28 mm. Tăiată — uzată foarte mult.
Inv. 47191.
352. AE ↓ 3,88 g, 26 mm. Tăiată — bună.
Inv. 47196.
353. AE ↓ 3,07 g, 25×21 mm. Tăiată — uzată foarte mult.
Inv. 47190.
354. AE ↓ 2,74 g, 26×23 mm. Tăiată — cu marginea ruptă.
Inv. 47188.

355. AE 2,60 g — fragmentară.

Fără inventar.

356. AE ↓ 2,52 g, 22 mm. Turnată — bună.

Inv. 46776.

CLASA D a

DOW, III, 2. p. 687, cca. 1050—1060.

357. AE ↓ 13,31 g, 31×28,2 mm. Tăiată — bună.

Inv. 46819.

CONSTANTIN X (1059—1067)

C. Morrisson, II, p. 586—607, cl. E-1059—1067.

DOW, III, 2, p. 688 — cl. E — cca. 1060.

358. AE ↓ 9,05 g, 25×24 mm. Tăiată — bună.

Inv. 45287.

359. AE ↓ 8,83 g, 28,4×25 mm. Tăiată — bună.

Inv. 45288.

360. AE ↓ 8,83 g, 27×26 mm. Tăiată — bună. Surfrapată?

Inv. 45289.

361. AE ↓ 8,55 g, 26×25 mm. Tăiată — bună. Rîndurile 1 și 3 de pe revers prezintă același text, dar scris răsturnat — ori este surfrapare peste clasa D ori o rebatare a clasei E.

Inv. 46645.

+
ISXS
BASIL
SXSI
+

362. AE ↓ 8,35 g, 26,5 mm. Tăiată — uzată.

Inv. 47144.

363. AE ↓ 8,31 g, 27,8×26 mm. Tăiată — bună

Inv. 45470.

364. AE ↓ 7,54 g, 27,2×25 mm. Tăiată — bună.

Inv. 45290.

365. AE ↓ 7,02 g, 30×26 mm. Tăiată — bună. Surfrapată?

Inv. 45291.

366. AE ↓ 7,01 g, 26 mm. Tăiată — bună.

Inv. 46778.

367. AE ↓ 6,33 g, 28,2×26 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa D — av. pe rv.

Inv. 45293.

368. AE ↓ 6,30 g, 25×24 mm. Turnată — uzată.

Inv. 45294.

369. AE ↓ 6,18 g, 26,4×25 mm. Tăiată — uzată.

Inv. 46646.

370. AE ↑ 6,08 g, 26 mm. Tăiată — uzată.

Inv. 45296.

371. AE / 6,08 g, 24×23,2 mm. Tăiată — uzată.

Inv. 45302.

372. AE ↓ 5,86 g, 24 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45297.

373. AE ↓ 5,62 g, 26×24 mm. Tăiată — bună. Rv. — dublă frapă.
Inv. 47143.

374. AE ↓ 5,27 g, 25,5 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45298.

375. AE ↓ 4,65 g, 25×24,8 mm. Tăiată — uzată foarte mult.
Inv. 45299.

376. AE ↓ 4,37 g, 25,5 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45301.

377. AE ↓ 2,38 g, 28,2×27,2 mm. Turnată — bună.
Pe avers, în nimb. dispunerea punctelor este inversă
Pe revers —

ISHSI
ASiLC
ASI

Inv. 45304.

CONSTANTIN X (1059—1067)

C. Morrisson, II, p. 586, 602, cl. F-1059—1067.
DOW, III, 2, p. 690. cl. F — cca. 1060—1065.

378. AE ↓ 6,59 g, 27×25,8 mm. Tăiată — bună. Surfrapată, peste clasa D, E — av. pe rv.
Inv. 45305.

CONSTANTIN X (1059—1067)

C. Morrisson, II, p. 645. Tipul 1-1059—1067.
DOW, III, 2, p. 774. Clasa 1-1059—1067.

379. AE ↓ 11,42 g, 28 mm. Tăiată — bună.
Inv. 47061.

380. AE ↓ 9,08 g, 28×27 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45306.

381. AE ↓ 9,04 g, 29×28,2 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa D—E—F? —
av. pe rv.
Inv. 45307.

382. AE ↓ 8,83 g, 28 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45308.

383. AE ↓ 8,64 g, 28,4×27,22 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45309.

384. AE ↓ 8,25 g, 28×26,8 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45310.

385. AE ↓ 8,14 g, 26×22 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45311.

386. AE ↓ 8,05 g, 27 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa D—E—F — av. pe rv.
Inv. 45312.

387. AE ↓ 7,78 g, 29,5×27 mm. Tăiată — bună. Dublă frapă.
Col. V. Lesovici — Tulcea.

388. AE ↓ 7,74 g, 29,5×26 mm. Tăiată — bună.
Col. V. Lesovici — Tulcea.

389. AE ↓ 7,72 g, 27,5×24,5 mm. Tăiată — bună.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
390. AE ↓ 7,21 g, 29×27 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa D—E—F? — av. pe rv.
Inv. 46651.
391. AE ↓ 7,02 g, 29×27,5 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45313.
392. AE ↓ 7,01 g, 27×26 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45314.
393. AE ↓ 6,92 g, 25,8×24,6 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45315.
394. AE ↓ 6,81 g, 31×28 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa D—E—F? — av. pe rv.
Inv. 45292.
395. AE ↓ 6,51 g, 26,5 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45316.
396. AE ↓ 6,47 g, 28,5 mm. Turnată — bună. Surfrapată peste clasa D—E—F? — av. pe rv.
Inv. 45317.
397. AE ↓ 6,32 g, 26 mm. Turnată — uzată. Surfrapată peste clasa D—E—F? — av. pe rv.
Inv. 45318.
398. AE ↓ 6,22 g, 26,2×24,7 mm. Tăiată — bună.
Col. Școlii generale Nufăru.
399. AE ↓ 6,15 g, 25,4×24,5 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45319
400. AE ↓ 6,09 g, 28,4×24 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45320.
401. AE ↓ 6,04 g, 29,8 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa B — av. pe rv.
Inv. 45321.
402. AE ↓ 6,02 g, 30,3×29,4 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa D-E-F? — av. pe rv.
Inv. 45322.
403. AE ↓ 5,88 g, 25,2×24,5 mm. Turnată — bună.
Inv. 43145.
404. AE ↓ 5,81 g, 29×27,5 mm. Tăiată — bună. Surfrapată pe clasa D—E—F — av. pe rv. Surfrapată pe clasa C — av. pe rv.
Inv. 45323.
405. AE ↓ 5,81 g, 28 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată pe clasa D — av. pe rv.
Inv. 46780.
406. AE ↓ 5,64 g, 24 mm. Tăiată — bună. Surfrapată pe clasa C — rv. pe rv.
Inv. 46833.
407. AE ↓ 5,54 g, 24×23 mm. Tăiată — bună.
Col. M. Dobrin — Tulcea.
408. AE ↓ 5,48 g, 28,8×26,7 mm. Turnată — bună. Surfrapată peste clasa D—E—F? — av. pe rv.
Inv. 45324.

409. AE ↓ 5,40 g, 27×25 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa D—E—F? — av. pe rv.
Inv. 46832.
410. AE ↓ 5,37 g, 27 mm. Turnată — uzată. Surfrapată peste clasa D — av. pe rv.
Inv. 46831.
411. AE ↓ 5,32 g, 28×26 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa D — av. pe rv.
Inv. 46834.
412. AE ↓ 5,28 g, 31×30 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa D—E—F? — av. pe rv.
Inv. 45325.
413. AE ↓ 5,22 g, 28,4×26 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45326.
414. AE ↓ 5,16 g, 24 mm. Turnată — bună. Surfrapată peste clasa D — av. pe rv.
Inv. 45327.
415. AE ↓ 5,03 g, 26×25 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa D—E—F? — av. pe rv.
Col. N. Dobrin — Tulcea.
416. AE ↓ 4,78 g, 26×21 mm. Tăiată — uzată.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
417. AE ↓ 4,74 g, 27×25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 47146.
418. AE ↓ 4,58 g, 29×27,2 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa D—E—F? — av. pe rv.
Inv. 45328.
419. AE ↓ 4,57 g, 27×26 mm. Turnată — uzată. Surfrapată peste clasa D—E—F — rv. pe rv.
Inv. 46830.
420. AE ✓ 4,43 g, 29×26,7 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa D—E—F? — av. pe rv.
Inv. 45329.
421. AE ✓ 4,27 g, 27 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa D—E—F? — rv. pe rv.
Inv. 47147.
422. AE ↓ 4,21 g, 28,8 mm. Turnată — uzată. Surfrapată peste clasa D—E—F? — av. pe rv.
Inv. 45330.
423. AE ↓ 4,06 g, 27×25,4 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa D — av. pe rv.
Inv. 45331.
424. AE ↓ 3,68 g, 28 mm. Tăiată — fragmentară.
Fără inventar.
425. AE ↓ 3,51 g, 28×28,4 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa D — av. pe av.
Inv. 45332.
426. AE ↓ 3,18 g, 27,2×26 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa D — av. pe rv.
Inv. 45333.
427. AE ↓ 3,30 g, 28×27 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa D—E—F? — rv. pe rv.
Inv. 46864.

428. AE ↓ 2,39 g — fragmentară. Surfrapată peste clasa D—E—F? — av. pe rv.
Inv. 47148.
429. AE ↓ 4,54 g, 30×25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 47197.
430. AE ↓ 8,94 g, 28×24 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste D—E—F? — rv. pe rv.
Inv. 46782.
431. AE ↓ 6,27 g, 29×28 mm. Tăiată — uzată.
Colecția Școlii generale Nufăța.
432. AE ↓ 3,27 g — fragmentară.
Fără inventar.
- CONSTANTIN X (1059—1067)*
C Morrison, II, p. 647, tip 2-1059—1067
DOW, III, 2, p. 777, clasa 2-1059—1067
433. AE ↓ 9,56 g, 25,5 mm. Tăiată — bună
Inv. 45334
434. AE ↓ 9,40 g, 30×25 mm. Tăiată — uzată
Inv. 45335
435. AE ↓ 8,65 g, 29×26 mm. Tăiată — uzată
Inv. 45336
436. AE ↓ 7,87 g, 27 mm. Tăiată — uzată
Inv. 45337
437. AE ↓ 7,81 g, 28×27 mm Tăiată — uzată Surfrapată peste tip 1 — av. pe rv.
Inv 45338
438. AE ↓ 7,74 g, 31×28 mm Tăiată — uzată Surfrapată peste tip 1 — rv. pe rv.
Inv 46781
439. AE ↓ 7,28 g, 30×28 mm Tăiată — bună
Inv. 46779.
440. AE ↓ 6,89 g, 26,4×25,4 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45339.
441. AE ↓ 6,83 g, 26,1×24,5 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45340.
442. AE ↓ 6,74 g, 23×22 mm. Tăiată — bună. Surfrapată pe tip 1 — rv. pe rv.
Inv. 45341.
443. AE ↓ 6,53 g, 29×27 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 46836.
444. AE ↓ 6,51 g, 27×26 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste tip 1 — av. pe rv.
Inv. 45342.
445. AE ↓ 6,49 g, 25,8×24,6 mm. Tăiată — bună.
Col. Școlii generale Nufăru.
446. AE ↓ 6,43 g, 26×24 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45343.
447. AE ↓ 6,41 g, 24,5 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste tip 1 — av. pe av.
Inv. 45344.
448. AE ↓ 6,11 g, 28,2×27 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste tip 1 — av. pe rv.
Surfrapată peste clasa C — rv. pe rv.
Inv. 45345.

449. AE ↓ 6,08 g, 26,4×24,2 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 41603.
450. AE ↓ 6,06 g, 25,4 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa C — rv. pe rv.
Inv. 45346.
451. AE ↓ 5,67 g, 26,5×25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45347.
452. AE ↓ 5,46 g, 30,2×29 mm. Tăiată — aurită?
Inv. 46649.
453. AE ↓ 5,23 g, 29,5×27,5 mm. Tăiată — bună. Aversul rebătut peste un revers de la aceeași — clasă 2.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
454. AE ↓ 5,05 g. 27×24 mm. Turnată — bună.
Inv. 45348.
455. AE ↓ 5,03 g, 27×26 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45349.
456. AE ↓ 4,89 g, 28×25,8 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45350.
457. AE ↓ 4,74 g, 29×27 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste tip I — av. pe rv. Surfrapată peste clasa D — rv. pe av.
Inv. 46837.
458. AE ↓ 4,59 g, 29×25,5. Turnată — uzată.
Inv. 45351.
459. AE ↓ 4,52 g, 29×27 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste tip 1 — av pe rv. Surfrapată peste clasa D—E—F? av pe rv.
Inv. 46835.
460. AE ↓ 4,04 g, 27,5×25 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste tip 1 — av pe rv.
Inv. 47149.
461. AE ↓ 3,54 g — fragmentară.
Inv. 45352.
462. AE ↓ 3,47 g, 25 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa D—E—F? — rv pe rv.
Col. Școlii generale Nufărn.
463. AE ↓ 3,26 g, 28×25 mm. Tăiată — fragmentară.
Fără inventar.
464. AE ↓ 3,20 g, 26×23 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată pe tip 1 — rv pe av.
Inv. 45353.
465. AE ↓ 4,94 g, 25×24 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 47198.
66. AE 4,65 g, 28 mm. Surfrapată peste tip 1 — av./rv.
Inv. 47199.

ROMAN IV (1067—1071)

- C. Morrisson, II, p. 586, 602. Clasa G-1067—1071.
DOW, III, 2, p. 692, clasa G — cca. 1070.
467. AE ↓ 12,84 g, 28×27 mm. Tăiată — bună.
Inv. 47151.
468. AE ↓ 8,81 g, 26,2×25,2 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45354.

469. AE ↓ 8,48 g, 29,5×25,4 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45355.
470. AE ↓ 8,28 g, 25,2 mm. Tăiată — bună.
Col. Școlii generale Nufăru.
471. AE ↓ 7,97 g, 27×26 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45356.
472. AE ↓ 7,73 g, 25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 46785.
473. AE ↓ 7,46 g, 28,2×25,8 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45357.
474. AE ↓ 7,17 g, 26,5×24 mm. Tăiată — bună.
Inv. 47152.
475. AE ↓ 7,10 g, 24×23 mm. Tăiată — bună.
Col. M. Dobrin — Tulcea.
476. AE ↓ 6,86 g, 27 mm. Tăiată — bună.
Inv. 41605.
477. AE ↓ 6,67 g, 28×24 mm. Tăiată — bună.
Inv. 46838.
478. AE ↓ 6,09 g, 26,2×24 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45358.
479. AE ↓ 5,53 g, 25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 46783.
480. AE ↓ 5,45 g, 26,3×23 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45359.
481. AE ↓ 5,41 g, 25×23,2 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45361.
482. AE ↓ 4,93 g, 28×27 mm. Tăiată — bună
Inv. 46784.
483. AE ↓ 4,62 g, 26 mm. Tăiată — bună.
Inv. 46787.
484. AE ↓ 4,35 g, 25×24 mm. Tăiată — uzată.
Col. N. Dobrin — Tulcea.
485. AE ↓ 4,17 g, 26,5×25 mm. Tăiată — uzată.
Col. V. Lesovici — Tulcea.
486. AE ↓ 1,94 — fragmentară.
Inv. 45362.

ROMAN IV (1067—1071)

C. Morrisson, II, p. 586 — anii 1067—1071.

DOW, III, 2, p. 796 — anii 1067—1071.

487. AE ↓ 8,04 g, 28,2×26,8 mm. Tăiată — cu marginile rupte.
Inv. 45363.
488. AE ↓ 7,08 g, 25 mm. Turnată — bună.
Inv. 45364.
489. AE ↓ 6,26 g, 26,2 mm. Turnată — bună.
Inv. 45365.

490. AE ↓ 5,94 g, 26 mm. Turnată — bună. Surfrapată peste cl. C — rv. pe rv. Surfrapată pe clasa A_2 — av pe rv. Inv. 45366.
491. AE ↓ 5,53 g, 24,5 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste cl. G — rv pe rv. Inv. 45367.
492. AE ↓ 5,07 g, 26×24,8 mm. Turnată — bună. Inv. 45368.
493. AE ↓ 4,82 g, 27×24,5 mm. Turnată — bună. Inv. 47153.
494. AE ↓ 4,62 g, 26 mm. Tăiată — uzată. Inv. 46787.
495. AE ↓ 4,55 g, 24 mm. Turnată — bună. Col. Școlii generale Nufăru.
496. AE ↓ 4,35 g, 26×22,5 mm. Turnată — bună. Inv. 45369.
497. AE ↓ 4,29 g, 25 mm. Turnată — uzată. Inv. 45370.
498. AE ↓ 4,08 g, 25×22 mm. Turnată — uzată. Inv. 46839.
499. AE ↓ 4,08 g, 26×25,2 mm. Turnată — bună. Inv. 45371.
500. AE ↓ 4,08 g, 26×24,2 mm. Turnată — bună. Inv. 45372.
501. AE ↓ 4,04 g, 26,2×25 mm. Turnată — bună. Inv. 45373.
502. AE ↓ 4,02 g, 25,5 mm. Turnată — bună. Inv. 45374.
503. AE ↓ 3,94 g, 26 mm. Turnată — uzată. Inv. 45375.
504. AE ↓ 3,80 g, 25,2×24,4 mm. Turnată — uzată. Inv. 45376.
505. AE ↓ 3,78 g, 26 mm. Turnată — uzată. Inv. 45377.
506. AE ↓ 3,71 g, 25 mm. Turnată — uzată. Inv. 45378.
507. AE ↓ 3,52 g, 27×24 mm. Turnată — uzată. Inv. 47075.
508. AE ↓ 3,38 g, 24 mm. Turnată — uzată. Inv. 45379.
509. AE ↓ 3,27 g, 24 mm. Turnată — uzată. Inv. 46788.
510. AE ↓ 3,22 g, 26 mm. Turnată — cu marginile rupte. Inv. 46786.
511. AE ↓ 3,10 g, 24 mm. Turnată — uzată. Inv. 46840.

512. AE ↓ 3,09 g, 27,2 × 26 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45380.

513. AE ↓ 2,85 g — fragmentară.
Col. N. Dobrin — Tulcea.

514. AE ↓ 2,32 g. Turnată — fragmentară.
Fără inventar.

515. AE ↓ 7,87 g, 29 × 27 mm. Tăiată — bună.
Inv. 47200.

MIHAIL VII (1071—1078)

C. Morrisson, II, p. 586, 603, clasa H — anii 1071—1078.
DOW, III, 2, p. 694, clasa H — cca. 1070—1075.

516. AE ↓ 8,63 g, 27 × 25,2 mm. Rv — dublă frapă. Tăiată — bună
Inv. 45381.

517. AE ↓ 6,65 g, 23,5 × 21 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45382.

518. AE ↓ 6,52 g, 28 × 24 mm. Tăiată — bună.
Col. Școlii generale Nufăru.

519. AE ↓ 4,69 g, 25 × 24 mm. Tăiată — bună. Surfrapată pe clasa D—E—F? av pe rev.
Inv. 45383.

520. AE ↓ 4,03 g, 22 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45384.

521. AE ↓ 2,80 g, 24 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45385.

522. AE ↓ 2,77 g, 21 × 20 mm. Tăiată — bună.
Inv. 46841.

523. AE ↓ 2,69 g, 24 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45386.

MIHAIL VII (1071—1078)

C. Morrisson, II, p. 658, anii 1071—1078.
DOW, III, 2, p. 818 — anii 1071—1078; varianta b — p. 819.

524. AE ↓ 5,43 g, 23 mm. Tăiată — ruptă.
Inv. 45387.

525. AE ↓ 4,52 g, 26 × 23,2 mm. Turnată — bună, varianta b.
Inv. 45388.

526. AE ↓ 4,37 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45389.

527. AE ↓ 4,27 g, 25 mm. Turnată — bună, varianta b.
Inv. 45390.

528. AE ↓ 4,24 g, 23 mm. Turnată — uzată
Inv. 45391.

529. AE ↓ 4,17 g, 24 mm. Aversul uzat — turnată.
Inv. 45392.

530. AE ↓ 4,00 g, 23,5 mm. Turnată — aversul uzat.
Inv. 48068

531. AE ↓ 3,74 g, 26×24 mm. Turnată — uzată. Surfrapată peste Constantia X — tip 2 — av pe rv, varianta b.
Inv. 45393.
532. AE ↓ 3,74 g, 23,2×21 mm. Turnată — bună, varianta b.
Inv. 45394.
533. AE ↓ 3,51 g, 24 mm. Turnată — uzată.
Fără inventar.
534. AE ↓ 3,48 g, 23 mm. Turnată — bună.
Inv. 45395.
535. AE ↓ 3,47 g, 24 mm. Turnată — uzată.
Inv. 47060.
536. AE? 3,44 g, 23 mm. Turnată — foarte uzată.
Fără inventar.
537. AE ✓ 3,44 g, 24 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45396.
538. AE ↓ 3,41 g, 24,5×22,5 mm. Turnată — bună, varianta b.
Inv. 47154.
539. AE ↓ 3,37 g, 25 mm. Turnată — bună. Surfrapată peste Roman IV, av pe rv.
Inv. 45397.
540. AE ↓ 3,05 g, 23,5×21 mm. Turnată — bună, varianta b.
Col. Școlii generale Nufăru.
541. AE ↓ 2,93 g, 23 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45398.
542. AE ↓ 2,92 g, 23 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45399.
543. AE ↓ 2,85 g, 23 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45400.
544. AE ↓ 2,84 g, 25×24 mm. Turnată — ruptă. varianta b.
Inv. 47155.
545. AE ↓ 2,84 g, 21 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45401.
546. AE ↓ 2,61 g, 23 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45402.
547. AE ↓ 2,57 g, 23 mm. Turnată — uzată.
Inv. 47059.
548. AE ↓ 2,37 g, 23×20,5 mm. Turnată — bună.
Inv. 45403.
549. AE ↓ 1,93 g — fragmentară.
Inv. 45404.
550. AE ↓ 2,83 g, 24×23 mm. Turnată — uzată.
Inv. 47203.
551. AE ↓ 2,68 g, 24×22 mm. Turnată — uzată.
Inv. 47201.
552. AE ↓ 2,51 g, 24×21 mm. Turnată — uzată.
Inv. 47202.

553. AE ↓ 1,68 g, 22 mm. Turnată — uzată.
Inv. 47204.

NICEFOR III (1078—1081)

C. Morrisson, II, p. 586, 603, clasa I — 1078—1081.

DOW, III, 2, p. 696, clasa I — cca. 1075—1080.

554. AE ↓ 6,63 g, 25 mm. Tăiată — bună.
Inv. 46847.

555. AE ↓ 5,97 g, 25×24 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45405.

556. AE ↓ 5,58 g, 24 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45406.

557. AE ↓ 5,56 g, 26,8×26 mm. Tăiată — aversul uzat. Surfrapată?
Inv. 45407.

558. AE ↓ 5,56 g, 26,4 mm. Tăiată — cu marginea ruptă.
Surfrapată peste Mihail VII — av pe rv.
Inv. 45408.

559. AE ↓ 5,54 g, 28×25 mm. Turnată — bună.
Inv. 46485.

560. AE ↘ 5,43 g, 23,5 mm. Turnată — bună.
Inv. 45409.

561. AE ↙ 4,72 g, 22,3 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45410.

562. AE ↓ 4,50 g, 23 mm. Turnată — bună.
Inv. 45411.

563. AE ↓ 4,36 g, 24×23,5 mm. Turnată — bună.
Inv. 45412.

564. AE ↓ 4,27 g, 22 mm. Turnată — bună.
Inv. 46846.

565. AE ↓ 4,21 g, 26×24,5 mm. Turnată — uzată.
Inv. 44004.

566. AE ↓ 3,98 g, 23 mm. Turnată — bună.
Inv. 45413.

567. AE ↓ 3,88 g, 27 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 46844.

568. AE ↓ 3,86 g, 23 mm. Turnată — bună.
Inv. 45414.

569. AE ↓ 3,86 g, 24×22 mm. Turnată — bună.
Inv. 45415.

570. AE ↓ 3,48 g, 25,5×23,5 mm. Tăiată? — uzată și ruptă.
Inv. 47156.

571. AE ↓ 3,44 g, 27×25 mm. Turnată — uzată.
Inv. 46789.

572. AE ↓ 3,29 g, 22 mm. Turnată — bună.
Inv. 45416.

573. AE ↓ 3,16 g, 21,5 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa H — rv pe rv.
Inv. 45417.

574. AE ↓ 3,03 g, 21 mm. Turnată — bună.
Inv. 45418.
575. AE ↓ 2,66 g, 23 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa H — rv pe rv.
Inv. 46483.
576. AE ↓ 2,64 g, 22,5 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45419.
577. AE ↘ 2,61 g, 21 mm. Turnată — uzată.
Inv. 47157.
578. AE ↓ 2,53 g, 21 mm. Turnată — bună.
Inv. 45420.
579. AE ↓ 2,44 g, 25 mm. Turnată — fragmentară. Surfrapată peste Roman IV — av pe rv.
Inv. 45421.
580. AE ↓ 2,34 g, 22 mm. Turnată — bună.
Col. Școlii generale Nufăru.
581. AE ↘ 2,31 g, 20×19 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45422.
582. AE ↓ 2,28 g, 22 mm. Turnată — bună.
Inv. 45423.
583. AE ↓ 2,24 g, 21 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45424.
584. AE ↓ 2,03 g, 25,5×23,5 mm. Tăiată — fragmentară.
Inv. 47150.
585. AE ↘ 1,73 g, 21 mm. Turnată — uzată.
Inv. 47151.
586. AE ↓ 1,68 g, 21 mm. Turnată — uzată.
Inv. 45425.
587. AE ↓ 1,57 g, 21 mm. Turnată — uzată.
Fără inventar.
588. AE ↓ 1,47 g — fragmentară.
Inv. 45426.
589. AE ↓ 2,31 g, 22 mm. Turnată — avers uzat.
Inv. 47205.
590. AE ↓ 1,83 g, 22 mm. Cu marginile tăiate ulterior.
Inv. 47206.

NICEFOR III (1078—1081)

C. Morrisson, II, p. 661 — anii 1078—1081.
DOW, III, 2 p. 831 — anii 1078—1081.

591. AE ↑ 7,58 g. Tăiată — bună.
Inv. 46848.
592. AE ↓ 5,85 g, 26×24 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa H — rv pe rv.
Inv. 47158.
593. AE ↓ 5,56 g, 26 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45427.

594. AE ↓ 5,44 g, 24×23 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată?

Inv. 46792.

595. AE ↓ 5,06 g, 25×23,5 mm. Tăiată — aversul uzat.

Surfrapată peste elasa II — rv pe rv.

596. AE ↓ 4,84 g, 26,5×24 mm. Tăiată — uzată.

Inv. 47159.

597. AE ↓ 4,27 g, 25 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste Roman IV — av pe rv.

Inv. 45428.

ALEXIOS I (1081—1092)

C. Morrisson, II, p. 586, 605, cl. J — 1081—1118.

DOW, III, 2, p. 700, cl. J — cca. 1080—cca. 1085.

598. AE ↓ 9,93 g, 28×26 mm. Tăiată — bună.

Inv. 46850.

599. AE ↓ 6,94 g, 28×26 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste Nicefor III — av pe rv.

Inv. 45429.

600. AE ↓ 6,73 g, 25×24 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste Nicefor III — av pe rv.

Inv. 46849.

601. AE ↓ 6,49 g, 27,5×26,5 mm. Tăiată — aversul uzat. Surfrapată?

Inv. 47160.

602. AE ↓ 6,49 g, 26 mm. Tăiată — bună.

Inv. 45430.

603. AE ↓ 6,38 g, 28×24,6 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste Nicefor III — av pe rv.

Inv. 45431.

604. AE ↓ 6,27 g, 28×25 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste Nicefor III — av pe rv. Surfrapată peste elasa H? — av pe rv.

Inv. 45432.

605. AE ↓ 6,17 g, 26,2×24 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste Nicefor III — av pe rv.

Col. Școlii generale Nufăru.

606. AE ↓ 5,88 g, 25×24 mm. Tăiată — bună.

Inv. 45433.

607. AE ↓ 5,86 g, 23×20,8 mm. Tăiată — bună.

Inv. 45434.

608. AE ↓ 5,76 g, 26×23,5 mm. Tăiată — uzată.

Inv. 45435.

609. AE ↓ 5,47 g, 23×21,8 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste Nicefor III — av pe rv.

Inv. 45436.

610. AE ↓ 5,30 g, 23,2×20,5 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste Nicefor III — av pe rv.

Inv. 45471.

611. AE ↓ 5,22 g, 28×26 mm. Tăiată — aversul uzat. Surfrapată peste elasa H — av pe rv.

Inv. 46790.

612. AE ↓ 5,22 g, 25×23 mm. Tăiată — uzată.

Inv. 45437.

613. AE ↓ 4,76 g, 21 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste Nicefor III — av pe rv.
Inv. 45438.
614. AE ↓ 4,54 g, 25 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată?
Inv. 45439.
615. AE ↓ 4,52 g, 26 × 25 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste Nicefor III — rv pe rv.
Inv. 45440.
616. AE ↓ 4,40 g, 28,8 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată?
Inv. 45454.
617. AE ↓ 4,39 g, 26 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa I — av pe rv.
Col. V. Lesovici.
618. AE ↓ 4,10 g, 26 × 25 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste Nicefor III — av pe av.
Inv. 45441.
619. AE ↓ 3,32 g, 28 × 27,2 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste Nicefor III —
rv pe av. Surfrapată peste Roman IV și clasa H — rv pe av pe av.
Inv. 45442.
620. AE ↓ 2,57 g, 24 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste Nicefor III — av pe rv.
Inv. 45443.
621. AE ↓ 2,31 g, 23 × 21 mm. Tăiată — uzată foarte mult.
Inv. 47207.

ALEXIOS I (1081—1118)

C. Morrisson, II, p. 586, 606, clasa K — 1081—1092.

DOW, III, 2, p. 702, clasa K — 1085—1092.

622. AE ↓ 7,78 g, 28 mm. Tăiată — bună. Surfrapată pe clasa J — av pe av.
Inv. 46851.
623. AE ↓ 7,16 g, 27 × 26 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45444.
624. AE ↓ 6,10 g, 25,4 × 24 mm. Tăiată — avers uzat. Surfrapată peste clasa J — rv pe rv.
Inv. 45445.
625. AE ↓ 5,98 g, 24 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45446.
626. AE ↓ 5,82 g, 25,5 × 22 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa J — rv pe av.
Col. V. Lesovici.
627. AE ↓ 5,62 g, 30 × 29 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa I — rv pe av.
Inv. 45447.
628. AE ↓ 5,43 g, 22,4 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa J — av pe rv.
Inv. 45448.
629. AE ↓ 5,42 g, 28 × 26,5 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa D → E → F? —
rv pe rv.
Inv. 45360.
630. AE ↓ 5,22 g, 24 × 21,4 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa G? — av pe av.
Inv. 45449.
631. AE ↓ 5,16 g, 23 × 22 mm. Tăiată — bună.
Col. Școlii generale Nufăru.
632. AE ↓ 5,11 g, 24 × 20 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45450.

633. AE ↓ 4,95 g, 25 mm. Tăiată — ruptă. Surfrapată pe clasa J — rv pe av.
Inv. 45451.
634. AE ↓ 4,68 g, 26,5×24,6 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste Constantin X — tip I, av pe av.
Inv. 45452.
635. AE ↓ 4,50 g, 27,3 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste clasa J — av pe rv.
Inv. 45453.
636. AE ↓ 4,49 g, 22 mm. Tăiată — bună.
Inv. 46853.
637. AE ↓ 4,48 g, 30×27 mm. Tăiată? — bună. Surfrapată peste Roman IV.
Col. N. Dobrin — Tulcea.
638. AE ↓ 4,30 g, 25×24 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste Nicefor III — av pe av.
Inv. 45455.
639. AE ↓ 4,19 g, 28×21,2 mm. Tăiată — bună.
Inv. 45456.
640. AE ↓ 4,01 g, 23 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa J — av pe rv.
Inv. 45457.
641. AE ↓ 3,86 g, 25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 46852.
642. AE ↓ 3,83 g, 23×19,5 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată peste clasa J — rv pe rv.
Inv. 45458.
643. AE ↓ 3,37 g, 25 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată?
Inv. 45459.
644. AE ↓ 3,16 g, 26×25 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 11070.
645. AE ↘ 2,30 g, 23,5 mm. Tăiată — uzată.
Inv. 45460.
646. AE ↓ 2,14 g, 23,5 mm. Tăiată — uzată foarte mult.
Col. V. Lesovici.

Încheiem prezentarea monedelor din secolele X—XI cu un mic tezaur de folles găsit în cursul săpăturilor de salvare din anul 1981. Descoperirea constă dintr-un fișic de 7 monede lipite, aflate pe fundul gropii 2 din locuința nr. 3, de pe ulița 3. Trebuie să mai precizăm că în aceeași groapă se mai afla și un follis clasa C, nr. 188 din acest catalog.

647. Tezaur AE ↓ 5,39 g, 31×28 mm. Surfrapată peste clasa B — av-pe av.—Tăiată — bună. Clasa C.
Inv. 46793.
648. Tezaur AE ↓ 4,49 g, 25 m. Turnată — bună. Clasa D.
Inv. 46794.
649. Tezaur AE ↓ 7,62 g, 25×24 mm. Tăiată — bună. Clasa E.
Inv. 46795.
650. Tezaur AE ↓ 10,32 g, 28 mm. Tăiată — bună. Clasa F.
Inv. 46796.
651. Tezaur AE ↓ 5,61 g, 25×24 mm. Tăiată — bună. Surfrapată peste Nicefor III — rv pe rv. Clasa K.
Inv. 46797.

652. Tezaur AE ↓ 4,77 g, 28×27 mm. Tăiată — aversul uzat. Surfrapată peste Constantin X — tip. 1, rv pe rv. Clasa K.

Inv. 46798.

653. Tezaur AE ↓ 3,36 g, 25 mm. Tăiată — uzată. Surfrapată? Clasa K.

Inv. 46799.

ALEXIOS I COMNENUL. PERIOADA POST REFORMĂ (1092/3—1118)

Aspron Trachy — Constantinopol. Emisiunea 3.

M. F. Hendy, *Coinage...*, p. 97, pl. 7/2—4.

654. Bill ↓ 4,37 g, 28×26 mm — foarte bună.

Inv. 47208.

Aspron Trachy — Constantinopol. Emisiunea 4.

M. F. Hendy, *Coinage...*, p. 86, pl. 7/5—6.

655. Bill ↓ 2,53 g, 27×26 mm.

Aversul uzat.

Inv. 46842.

656. Bill ↓ 4,41 g, 28×25 mm. Bună.

Inv. 45465.

657. Bill ↓ 4,23 g, 24×23 mm. Uzată.

Inv. 45472.

Tetarteron — Thessalonica. Emisiunea 1.

M. F. Hendy, *Coinage...*, p. 88, pl. 8/7—8.

658. AE ↓ 4,31 g, 21 mm. Bună.

Inv. 45461.

659 AE ↓ 3,55 g, 20×15 mm. Bună.

Inv. 46650.

660. AE ↓ 3,22 g, 20×15 mm. Uzată.

Inv. 46648.

661. AE ↓ 2,67 g, 20×17 mm. Bună.

Inv. 46854.

662. AE ↓ 2,64 g, 21×18 mm. Bună.

Inv. 45460.

663. AE ↓ 2,50 g, 22,5×16,5 mm. Uzată.

Inv. 45463.

664. AE ↓ 2,28 g, 22×19 mm. Uzată.

Inv. 47160.

Tetarteron — Thessalonica. Emisiunea 1 sau 2.

665. AE ↓ 2,27 g, 20×15 mm. Aversul uzat.

Inv. 46855.

666. AE ↓ 1,75 g, 18 mm. Aversul uzat.

Inv. 45464.

IMITAȚII „LATINE” CU MODUL MIC

Tipul A.

M. F. Hendy, *Coinage...*, p. 198, pl. 29/1—3.

667. Bill ↓ 1,34 g, 20×18 mm.

Inv. 47062.

EMISIUNI TĂTĂRĂȘTI. NOGHAY — TIP SÓARE — 1296—1300/1301.

Ernest Oberlander-Târnoveanu, A.I.L.A., Iași, XXII, 1985, 2, p. 586—587.

668. AE ↓ 1,89 g, 22×19 mm.
Inv. 47163.
669. AE ↓ 1,78 g, 21×19 mm.
Inv. 46791.
670. AE ↓ 1,42 g, 21×19 mm.
Inv. 46856.
(vezi ilustrația la pagina 397/vol. II)

Note

- Silvia Baraschi, Neculai Moghior, SMMIM, 12, 1979, p. 186, nota 2.
- C. Cihodaru, AHA, Iași, 1965, p. 264 și nota 11.
- Idem, Studii, 21, 1968, 2, p. 226.
- H. Mitrea, SCIV, 17, 1966, 2, p. 425, nr. 56.
- Al. Popea și V. Bauman, Peuce VI, 1977, p. 223.
- Pentru discuția asupra acestei probleme vezi nota 2 și 3, precum și răspunsurile lui P. Diaconu, SGIV, 16, 1965, 1, p. 192; idem, RESEE, 111, 1965, 1-2, p. 38-40.
- Gh. Mănușu Adameșteanu, Materiale, Brașov, 1981, p. 470-472; idem, Materiale, Vaslui, 1982, p. 211-214; idem, Peuce IX, p. 368-374.
- Pentru o parte a cercetărilor întreprinse aici, vezi Silvia Baraschi, Neculai Moghior, op. cit.; idem, 13, 1980, p. 123-134; 14-15, 1981-1982, p. 69-82; 16, 1983, p. 134-139 și 17-18, 1984-1985, p. 144-151.
- Ibidem, p. 150, nota 13.
- Ernest Oberländer Târnoveanu, Gh. Mănușu Adameșteanu, Peuce IX, p. 257-266.
- William E. Metcalf, Museum Notes, 21, 1976, p. 123.
- La Nufăru s-au descoperit următoarele monede din clasa A: var. 3 sau 4 - E. Oberländer Târnoveanu, Peuce VIII, p. 510, cat. 150; var. 11 - ibidem, cat. 511 - publicată incomplet var. 25 (colecție particulară), vezi ilustrația de la acest articol var. 35 - Al. Popea, V. H. Bauman, op. cit., cat. 30; var. 40 a - colecție particulară Tulcea; B. Mitrea, op. cit., 8 exemplare: Silvia Baraschi și Neculai Moghior, SMMIM 14-15, 1981-1982, p. 81, fig. 10.
- D. M. Metcalf, N.C., 1970, p. 199-219; idem, Coinage..., p. 58.
- Ion Barnea, Ștefan Ștefănescu, „Din istoria Dobrogeii”, vol. III, București 1971, p. 72-74 - în continuare se va prescurta DID.
- Scăderea înregistrată la Păcuilui lui Soare se datorează, numai în parte, întreruperii locuirii de aici, vezi și G. Căsturea, Pontica, XIV, 1981, p. 224.
- D. M. Metcalf, op. cit., p. 59.
- B. Mitrea, loc. cit. - 4 piese; Silvia Baraschi și Neculai Moghior, loc. cit.
- DID, III, p. 120.
- B. Mitrea, loc. cit., 5 ex.
- E. Oberländer Târnoveanu, Cerc. num., III, 1980, pg. 53, nota 11.
- B. Mitrea, Monede antice și bizantine descoperite la Păcuilui lui Soare. În P. Diaconu, D. Vilecanu, Păcuilui lui Soare I, București, 1972, pg. 181-212.
- D. M. Metcalf, op. cit., p. 72 - tabelul 8.
- DID, III, p. 124.
- Ioan Vasiliu, Gh. Mănușu Adameșteanu, Peuce IX, p. 149.
- vezi nota 21.
- B. Mitrea, loc. cit., 2 ex.; idem, Dacia, XIX, 1975, p. 317, nr. 100, 1 ex.; aceeași monedă va fi publicată și în HSNR, 1973-1975, p. 325, nr. 100; E. Oberländer Târnoveanu, Peuce VIII, p. 510, cat. 152, 153 - 2 ex.
- DID, III, p. 125.
- I. Iordanov, Numismatika, 2, 1980, p. 4-15; P. Diaconu, SCIVA, 8, 1987, p. 407-412; E. Oberländer Târnoveanu, RESEE, XXI, 1983, 3, p. 261-270.
- C. Morrisson, op. cit., p. 622.
- B. Mitrea, SCIVA, 17, 1966, 2, p. 425.
- Vezi nota 28.
- Al. Popea, V. H. Bauman, op. cit., nr. 90 și 92.
- Ibidem, nr. 94; B. Mitrea, loc. cit., - 2 ex.
- Ibidem, 2 ex.
- Philip Grierson, op. cit., p. 641.
- Ibidem.
- DID, III, p. 133-134.
- B. Mitrea, loc. cit., 7 ex. Al. Popea, V. H. Bauman, loc. cit., p. 216, cat. 107-125; E. Oberländer Târnoveanu, op. cit., menționează greșit un exemplar la p. 269, cat. 4 - la inv. 41064 nu există nici o monedă de la Nufăru.
- D. M. Metcalf, op. cit., p. 72.
- C. Morrisson, loc. cit.
- Calculule pentru piesele de la Dumbarton Oaks au fost făcute de autor, luându-se în considerație numai monedele fără surfrapări.
- I. Iordanov, op. cit., passim; E. Oberländer Târnoveanu, op. cit., p. 268.
- Vezi și E. Oberländer Târnoveanu, passim.
- Ibidem.
- Ibidem.
- Ibidem. Cercetări numismatice, p. 53.
- C. Morrisson, op. cit., p. 615.
- B. Mitrea, loc. cit., 5 ex.; idem, Dacia, XIX, 1975, p. 317, nr. 100 și HSNR, 1973-1975, p. 325, nr. 100, 1 ex.; E. Oberländer Târnoveanu, Peuce VIII, p. 510,

- nr. 164, 1 ex; idem. RESEE, 3, 1983, p. 270 nr. 60 1 ex.
49. P. Diaconu, op. cit. p. 100-109; DID, III, p. 136-137.
50. Idem, SCIV, 32, 1981, 3, p. 411.
51. E. Oberländer Târnoveanu, loc. cit.
52. Vezi nota 40.
53. Vezi nota 41.
54. B. Mitrea, SCIV, 17, 1966, 2, 2 ex; E. Oberländer Târnoveanu, op. cit. p. 270, nr. 64.
55. DID, III, p. 137.
56. Idem, p. 138, nota 213.
57. Vezi nota 40.
58. E. Oberländer Târnoveanu, Cercetări numismatice, III, 1980, p. 53-54.
59. B. Mitrea, loc. cit., 1 ex; Al. Popcea și V. H. Bauman, loc. cit. cat. 128.
60. DID, III, p. 138-139.
61. G. Custurea, loc. cit.
62. Al. Popcea și V. H. Bauman, loc. cit.
63. B. Mitrea, loc. cit.
64. D. M. Metcalf, op. cit., p. 74, nota 11.
65. Idem, passim.
66. E. Oberländer Târnoveanu, op. cit., p. 67-68 și nota 20 menționează tezaurul de la Plopeni ca avind o datare asemănătoare care se termină cu moneda clasa K.
67. E. Oberländer Târnoveanu, Gh. Mănușu Adameșteanu, op. cit., p. 259.
68. Ibidem.
69. P. Diaconu, Les Coumans au Bas Danube aux XIe-XIIe siècles, București, 1978, p. 62-71.
70. Pentru circulația monedei bizantine în secolele XIII-XIV, vezi E. Oberländer Târnoveanu, RSNR, LXXV-LXXVI, 1981-1982, p. 271-313.
71. Pentru o serie de date despre așezarea de la Nuffin, vezi articolul de sinteză semnat de Silvia Baraschi și Nevelai Moghior, SMMIM, 17-18, 1984-1985, p. 144-151.
72. Vezi nota 71.
73. Săpăturile au fost efectuate de autor și sînt încă inedite.
74. Gh. Mănușu Adameșteanu, Un cuplor de ora ceramică din perioada feudalismului timpuriu descoperit la Nuffin, comunicare susținută la Sesiunea anuală de rapoarte a Muzeului din Constanța în anul 1987.
75. Idem, Peuce IX, p. 363-372.
76. Vezi nota 71.
77. Descoperiri inedite ce aparțin autorului.
78. Gh. Mănușu Adameșteanu, Peuce IX, p. 378.
79. Idem, Pontica XV, 1982.
80. Informație G. Custurea căruia îi mulțumim și pe această cale.
81. I. Barnea, Byzantina, 10, 1980, p. 274.
82. Gh. Mănușu Adameșteanu, Mihaela Mănușu Adameșteanu, Materiale, Vaslui, 1982, p. 211.
83. C. Cihodaru, Studii, 21, 1968, 2, p. 226.
84. Materiale inedite rezultate din cercetările autorului.
85. Gh. Mănușu Adameșteanu, Materiale, Brașov, p. 470-472.
86. Vezi nota 71.
87. Gh. Ștefan, I. Barnea, Maria Comșa, Eugen Comșa, Dinogolia. Așezarea feudal timpurie de la Bisericița-Garvăn, București, 1967, p. 241-249.
88. E. Oberländer Târnoveanu, Cercetări numismatice, III, 1980, p. 55, nota 22.
89. Vezi nota 71.
90. Pentru numele antic al așezării, vezi Silvia Baraschi, în volumul de față.
91. În alcătuirea tabelelor ne-am bazat pe materialul numismatic aflat în colecțiile Institutului de Arheologie din București, ale Muzeului de Istorie și Arheologie - Constanța și ale Muzeului „Delta Dunării” - Tulcea. Mulțumim și pe această cale tuturor celor care ne-au pus la dispoziție cu multă generozitate aceste informații: Bucur Mitrea, Gh. Poenaru Burdea, Radu Ocheșeanu, E. Oberländer Târnoveanu, Gabi Custurea și Cristina Opaic.
92. Vezi D. M. Metcalf, op. cit., tabelul 5, p. 59.
93. Idem, p. 72, tabelul 8.
94. Ph. Grierson, op. cit. p. 642; tabelul 23.
95. În calcularea greutateților am luat în considerare numai monedele fără surfrapări. Monedele surfrapate prezintă două inconveniente: pe de-o parte, au o greutate mai mică decît cea inițială datorită unei circulații mai intense în timp, iar pe de altă parte, introduc în clasa respectivă fie exemplare mai ușoare, fie mai grele.
96. Pentru Dinogolia și Isacren vezi și statisticele oferite de I. Iordanov, Dobridza (191-1992 - a lui les données de la numismatique et de la sphragistique, în Dobrodza, Varna, 1987 p. 203-204.

CIRCULAȚIA MONETARĂ LA NUFĂRU ÎN SECOLELE X—XIV

(text la pagina 497/vol. I)

GHEORGHE MANUCU-ADAMEȘTEANU

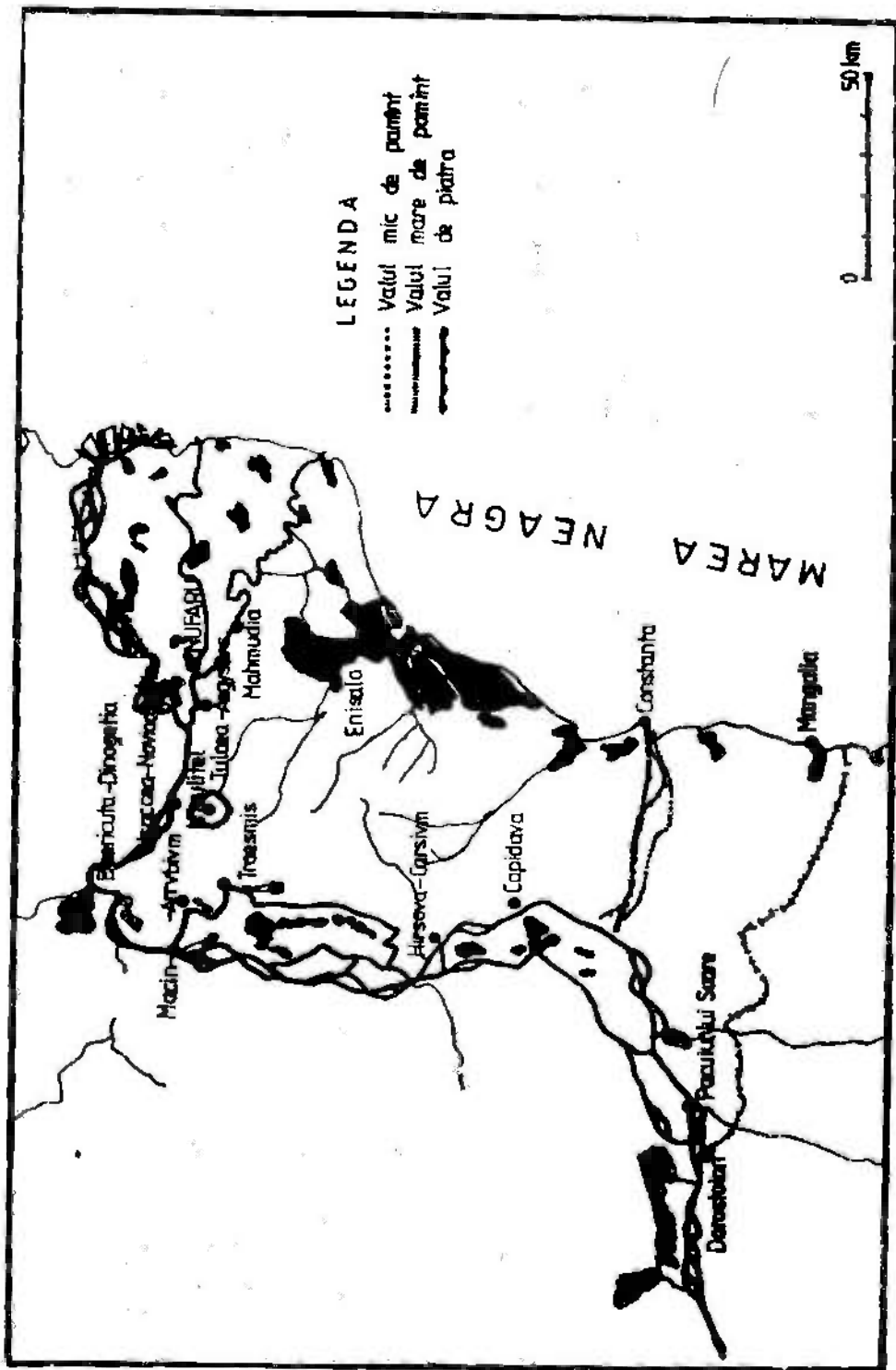

FIG. 1. HARTA DOROBĂŢII
I. DESQUEISE DE LA DOBRUDJA.

NUFARU - PLANUL SAPATURILOR

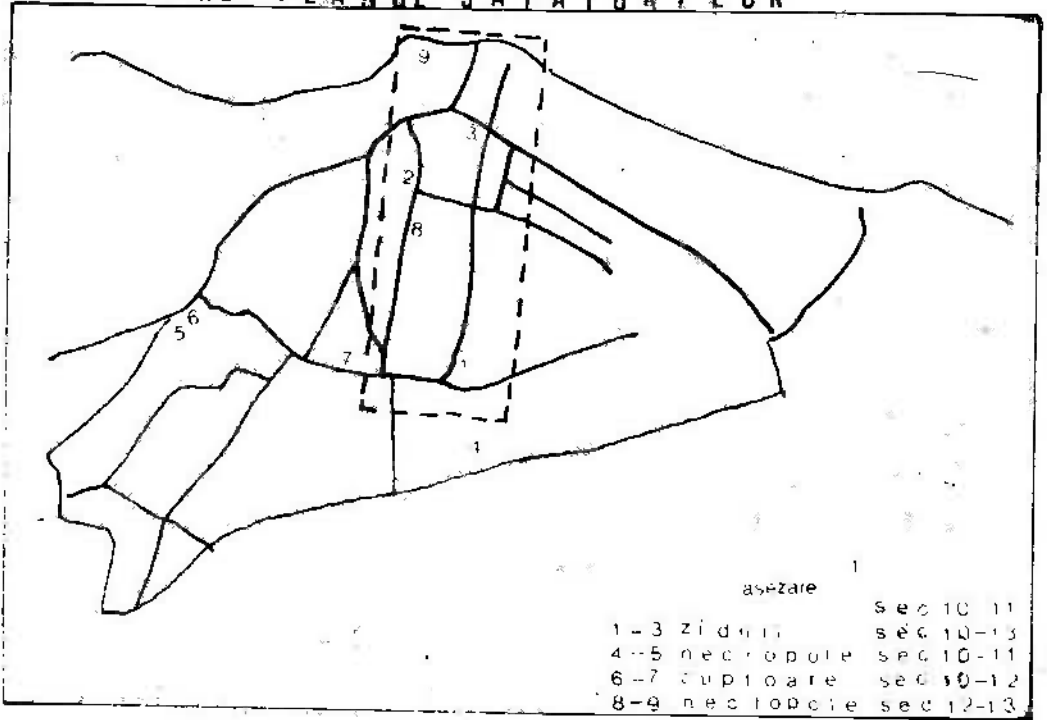

FIG. 2. PLANUL SĂPĂTURILOR ARHEOLOGICE DE LA NUFĂRU.
2. PLAN DES RECHERCHES ARCHÉOLOGIQUES A NUFĂRU.

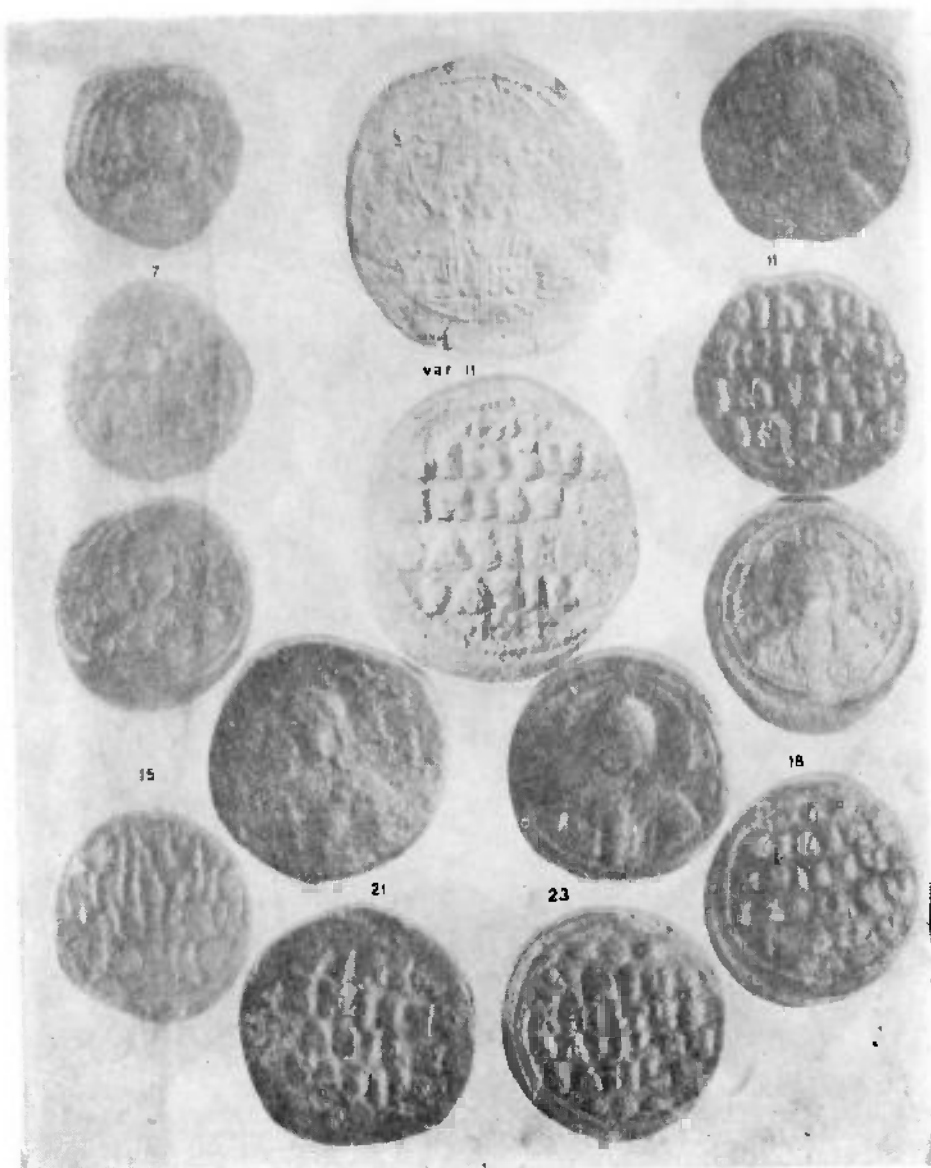
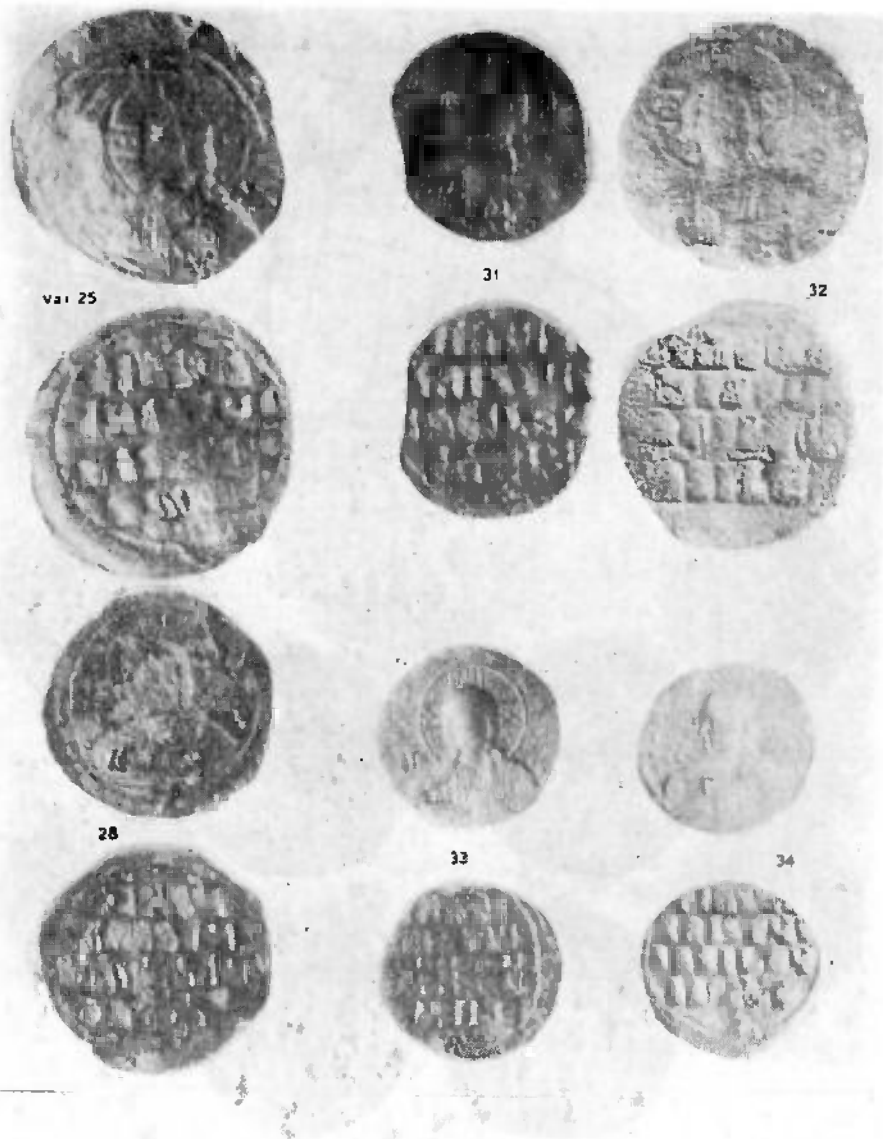

FIG. 2. I. VASILIE II - CONSTANTIN VIII; 7 - A₂ - VAR. 8; A₄ - VAR. 11; 11 - A₄ - VAR. 11; 15 - A₂ - VAR. 14b; 18 - A₄ - VAR. 16; 21, 23 - A₂ - VAR. 23.

I. BASILE II - CONSTANTIN VIII 7 - A₂ - VAR. 8 A₄ - VAR. 11 II - A₂ - VAR. 14 15 - A₂ - VAR. 14b; 18 - A₄ - VAR. 16 21, 23 - A₂ - VAR. 23.

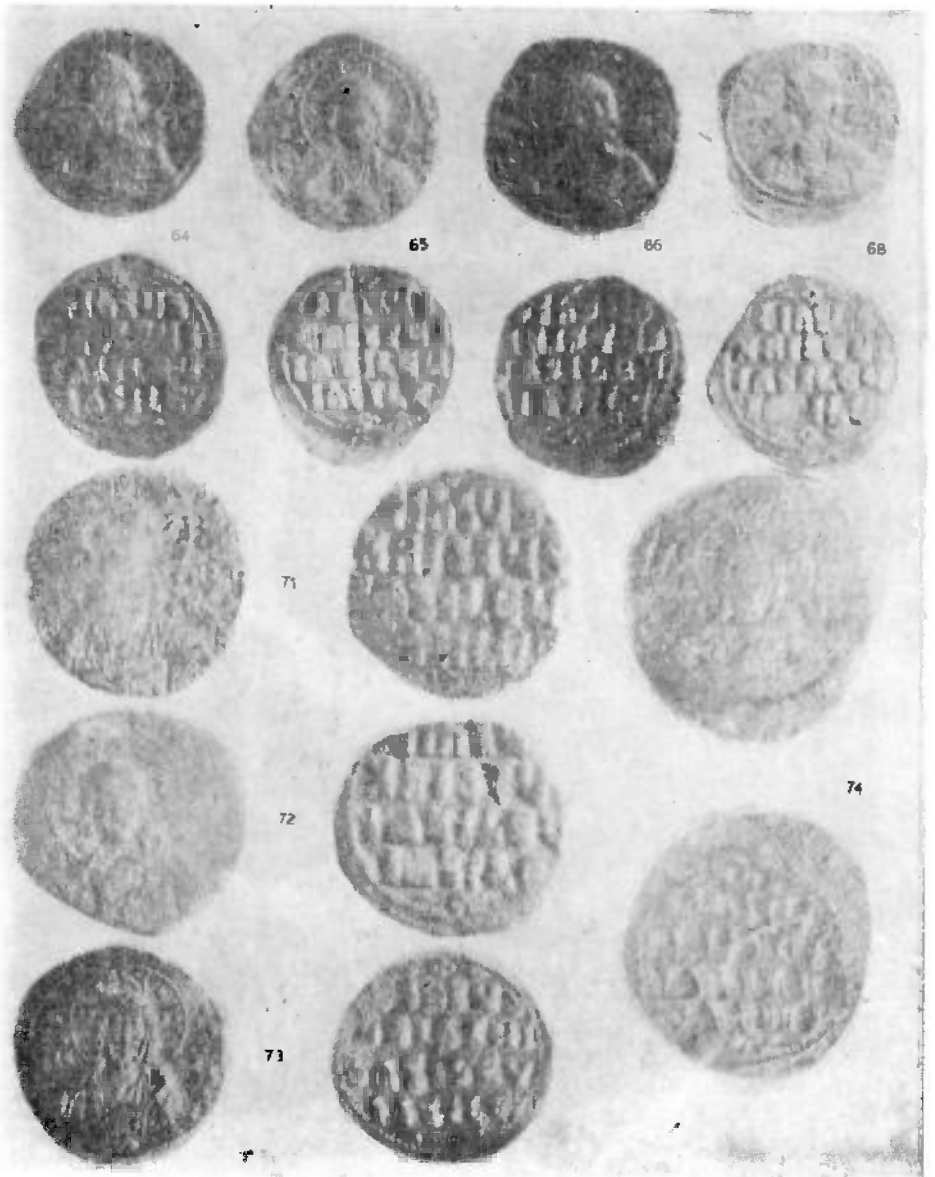

PL. II. VASILII II - CONSTANTIN VIII: A₁ - VAR. 25; 28 - A₂ - VAR. 26, 31, 32 - A₃ - VAR. A₃, 32; 33, 34 - A₂ - VAR. 39.
 II. BASILE - II CONSTANTIN VIII A₁ - VAR. 25 28 - A₂ - VAR. 26 31, 32 - A₃ - VAR. A₃ 32 33, 34 - A₂ - VAR.

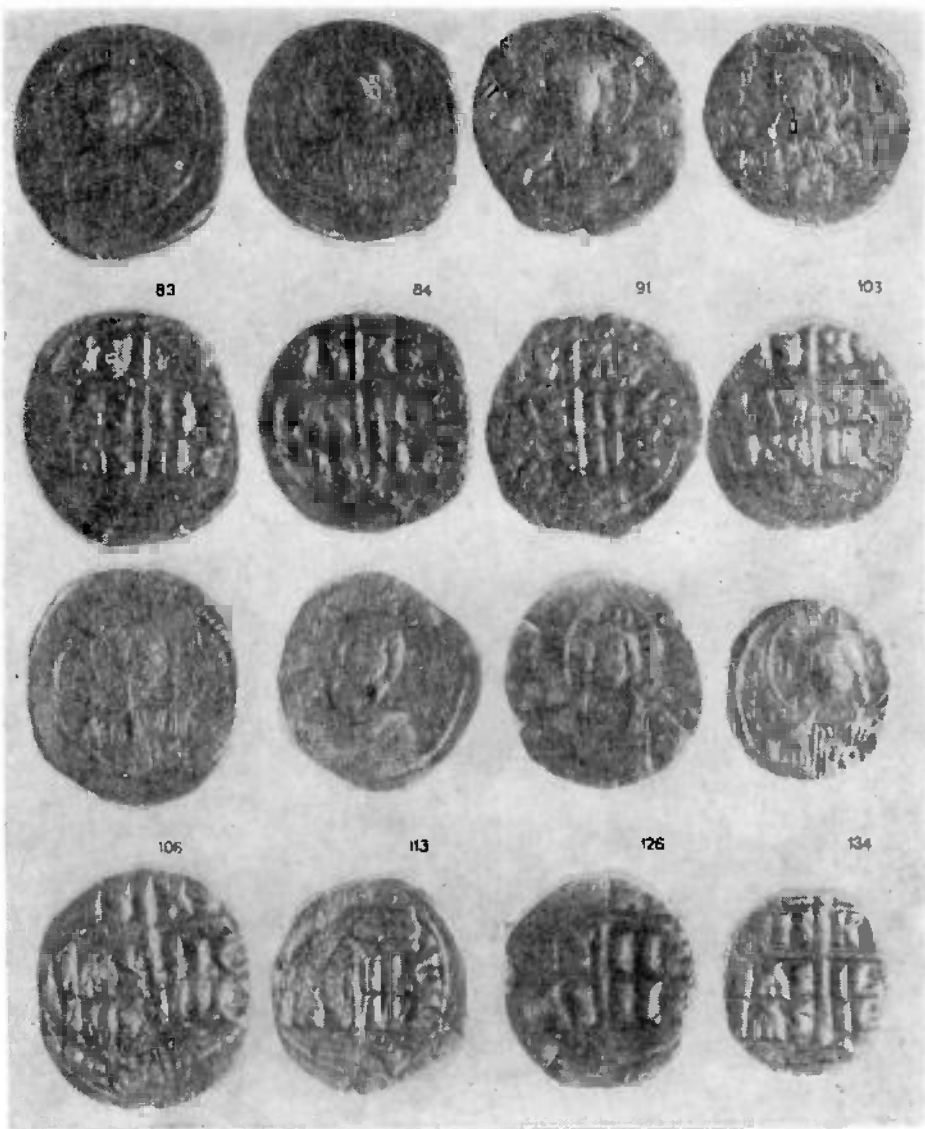
PL. III. VASILE II - CONSTANTIN VIII: 37, 39, 43 - A₂ - VAR. 40; 49, 50 - A₂ - VAR. 50a.

III. BASILE II - CONSTANTIN VIII 37, 39, 43 - A₂ - VAR. 40 48, 50₁ - A - VAR. 50 a.

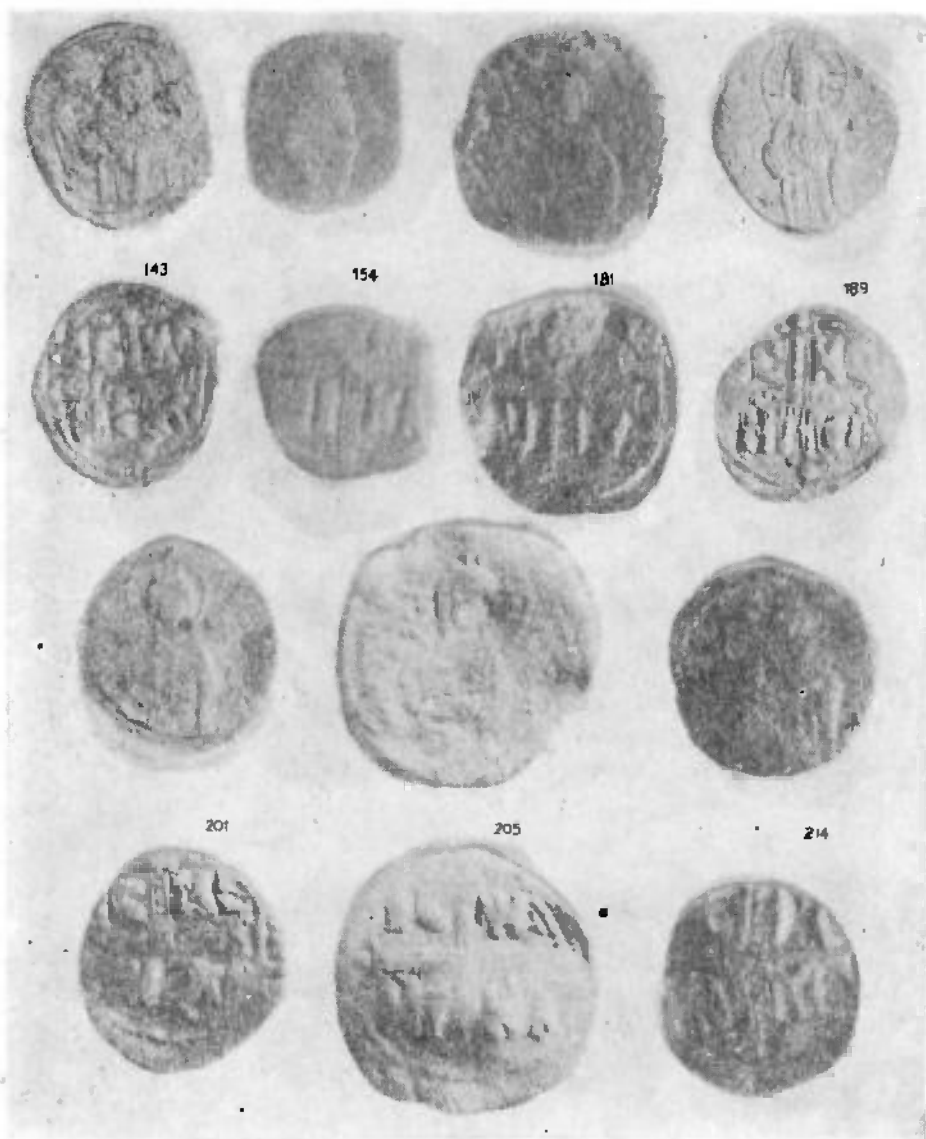

PL. IV. VASILE II - CONSTANTIN VIII; 64, 65, 66, 68 - A₂ - VAR. 41; 71, 72 - A₂ - VAR. A₁ 45; 73 - A₂ - VAR. 48; 74 - A₂ - VAR. 50.

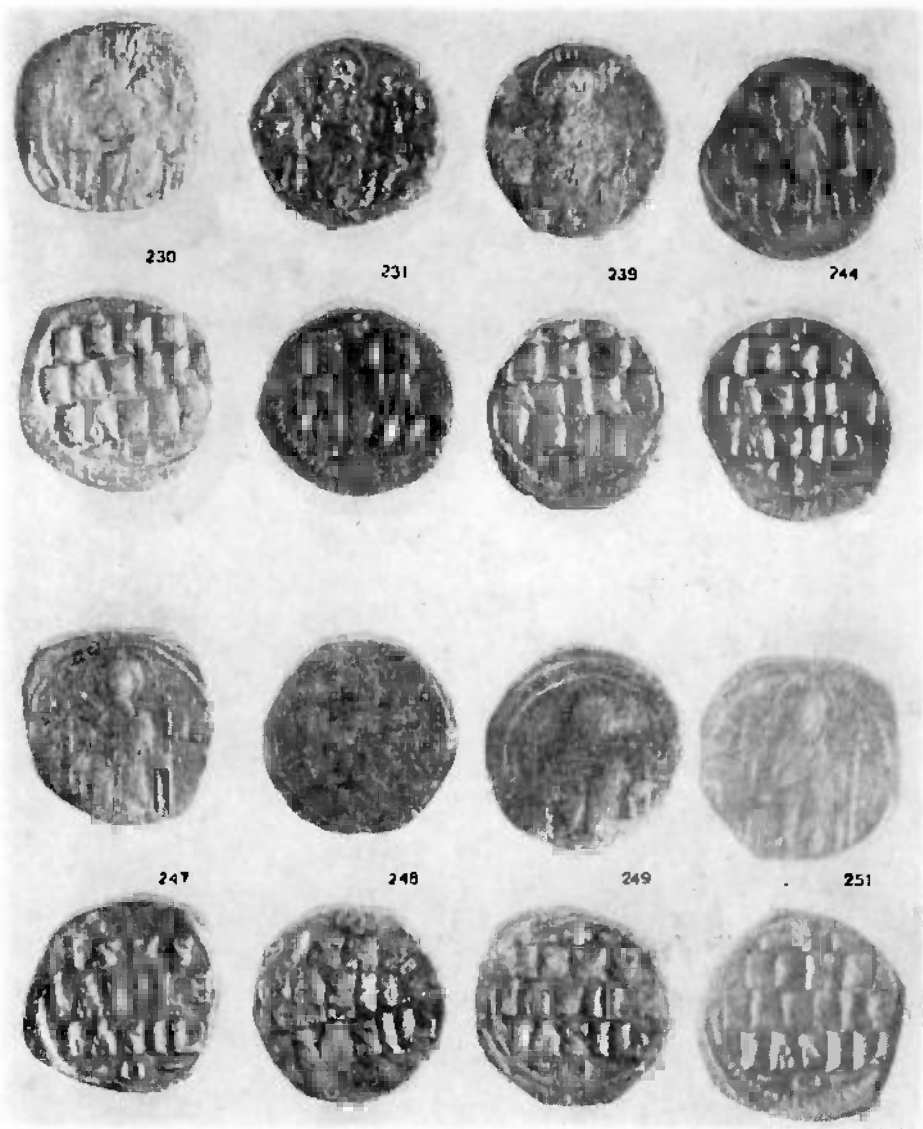
IV. BASILE II - CONSTANTIN VIII 64, 65, 66, 68 - A₁ - VAR. 4^I 71 72 - A₁ - VAR. 45 73 - A₂ - VAR. 48., 74 - A₁ - VAR. 50.

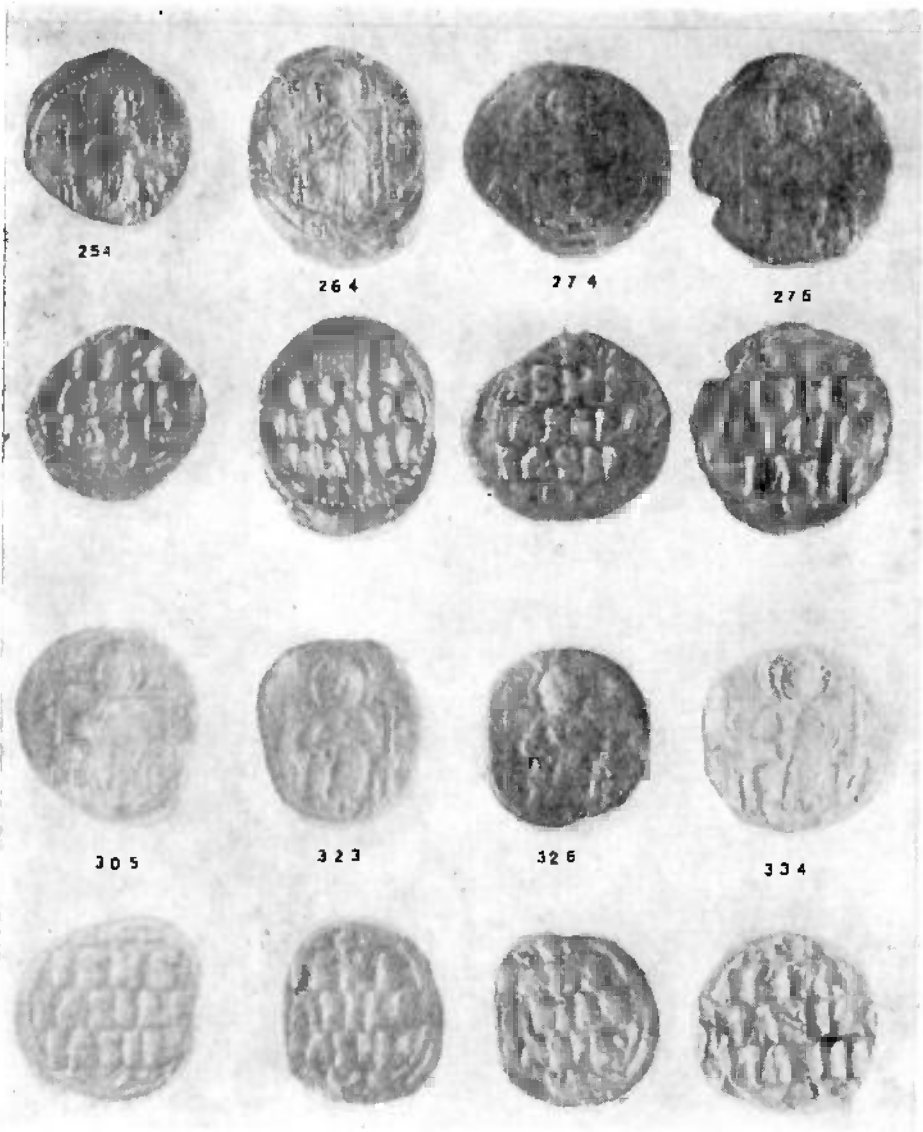
PL. V. ROMAN III. CLASA B.
 V. ROMAN III. CL. B.

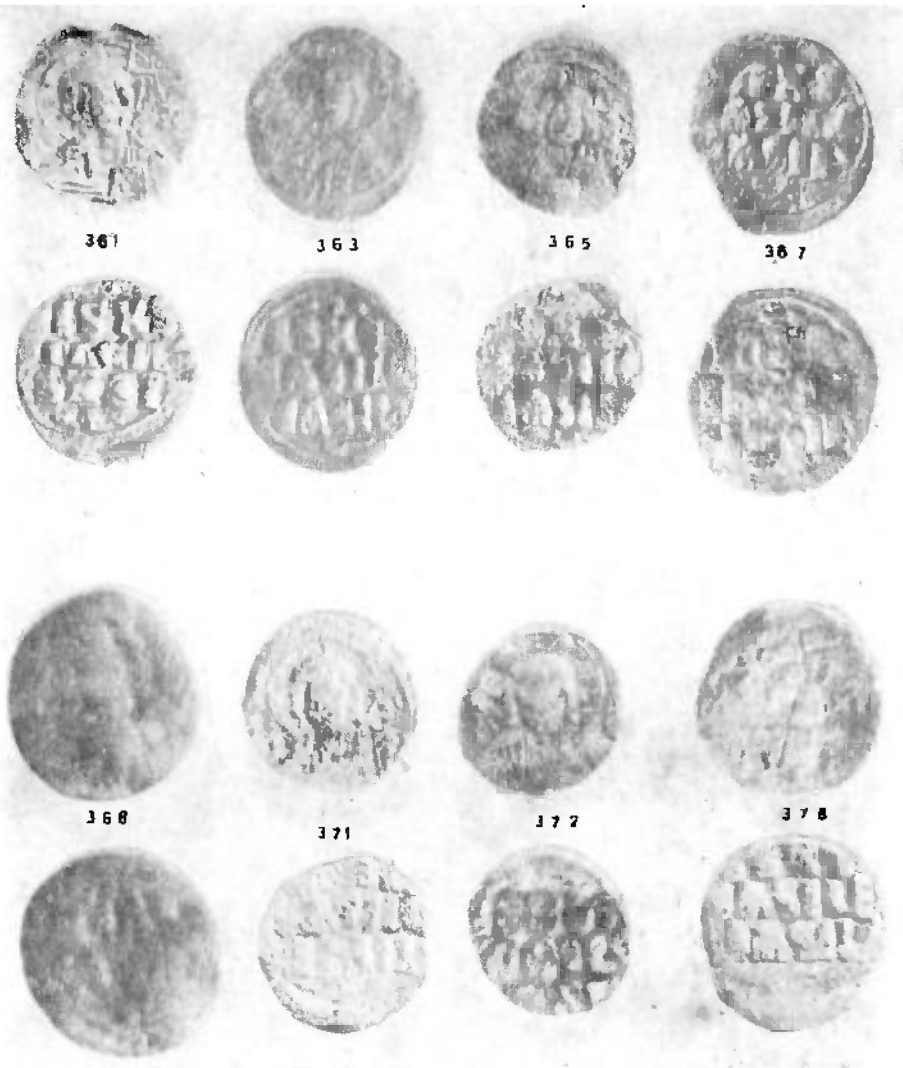
PL. VI. MIHAIL IV. GUASA C.
VI. MICHEI IV. CL. C.

PL. VII. CONSTANTIN IX. CLASA D.
 VII. CONSTANTIN IX. CL. D.

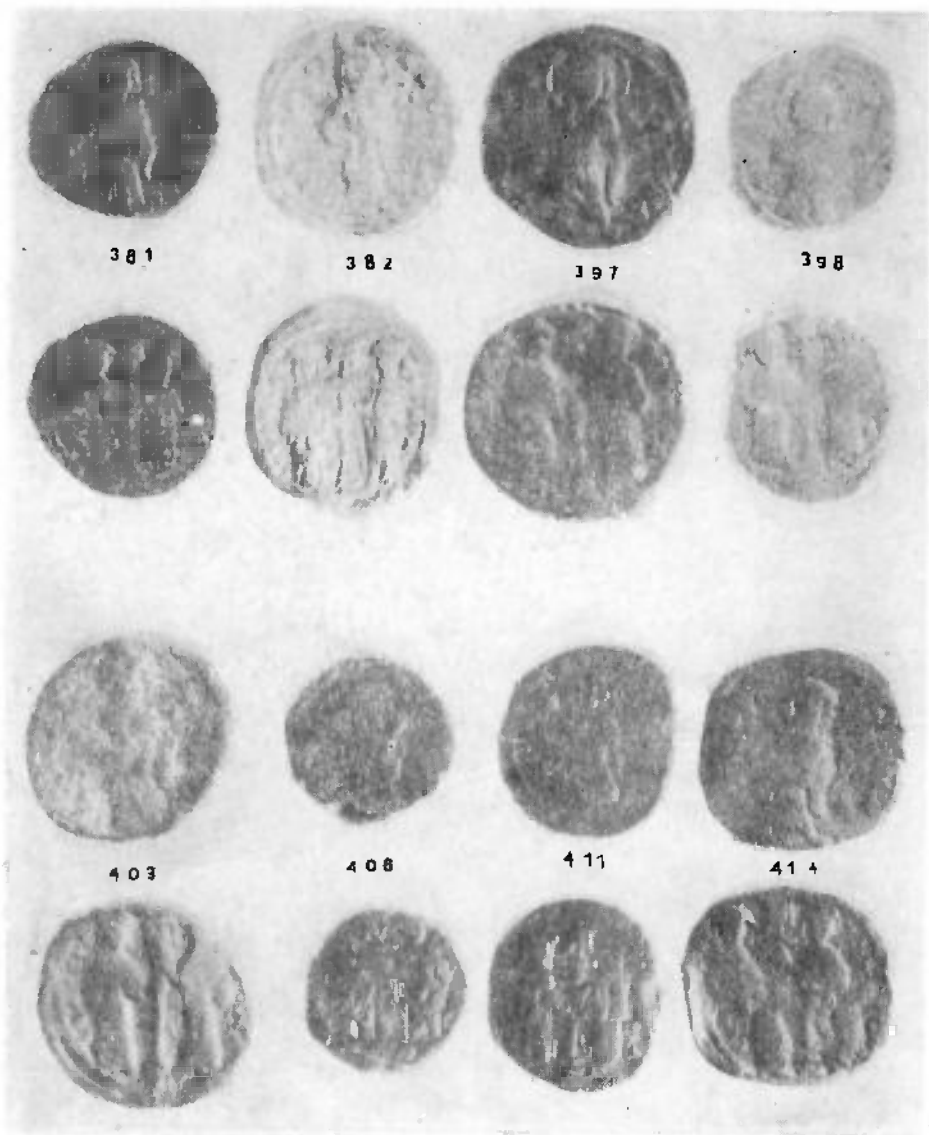

PL. VIII. CONSTANTIN IX. CLASA D.
VIII. CONSTANTIN IX. CL. D.

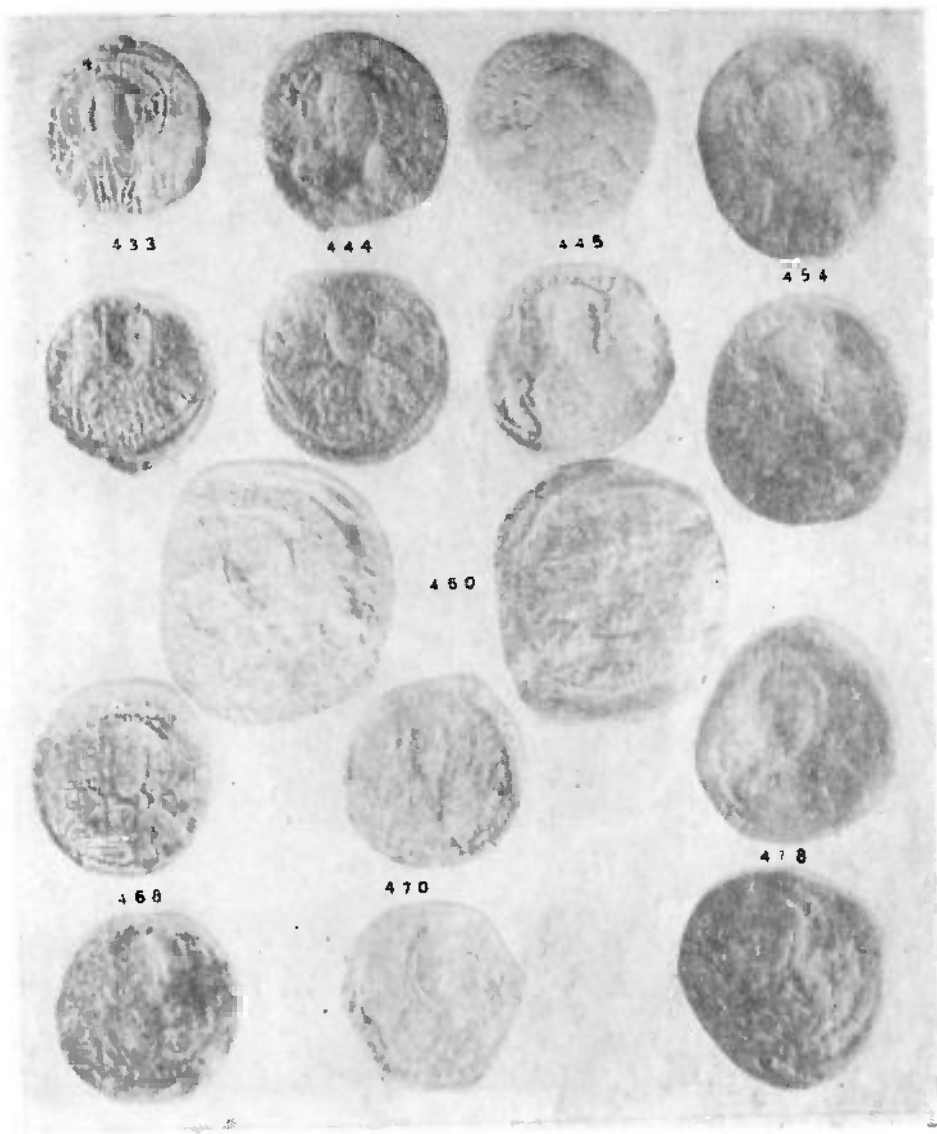

PL. IX. CONSTANTIN X. CLASA E — 361, 363, 365, 367, 368, 371, 372; CLASA F — 378.

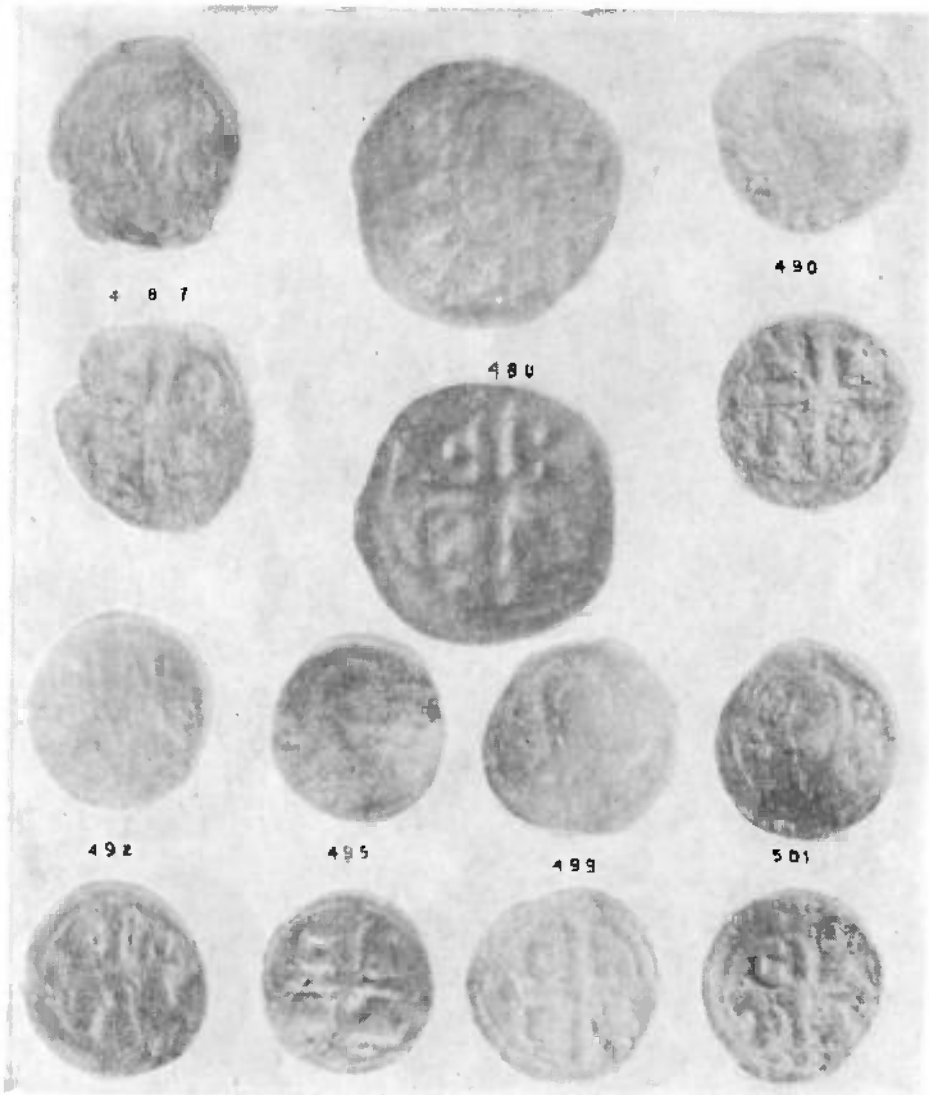
IX. CONSTANTIN X. CL. E — 361, 363, 365, 367, 368, 371, 372. CL. F — 378.

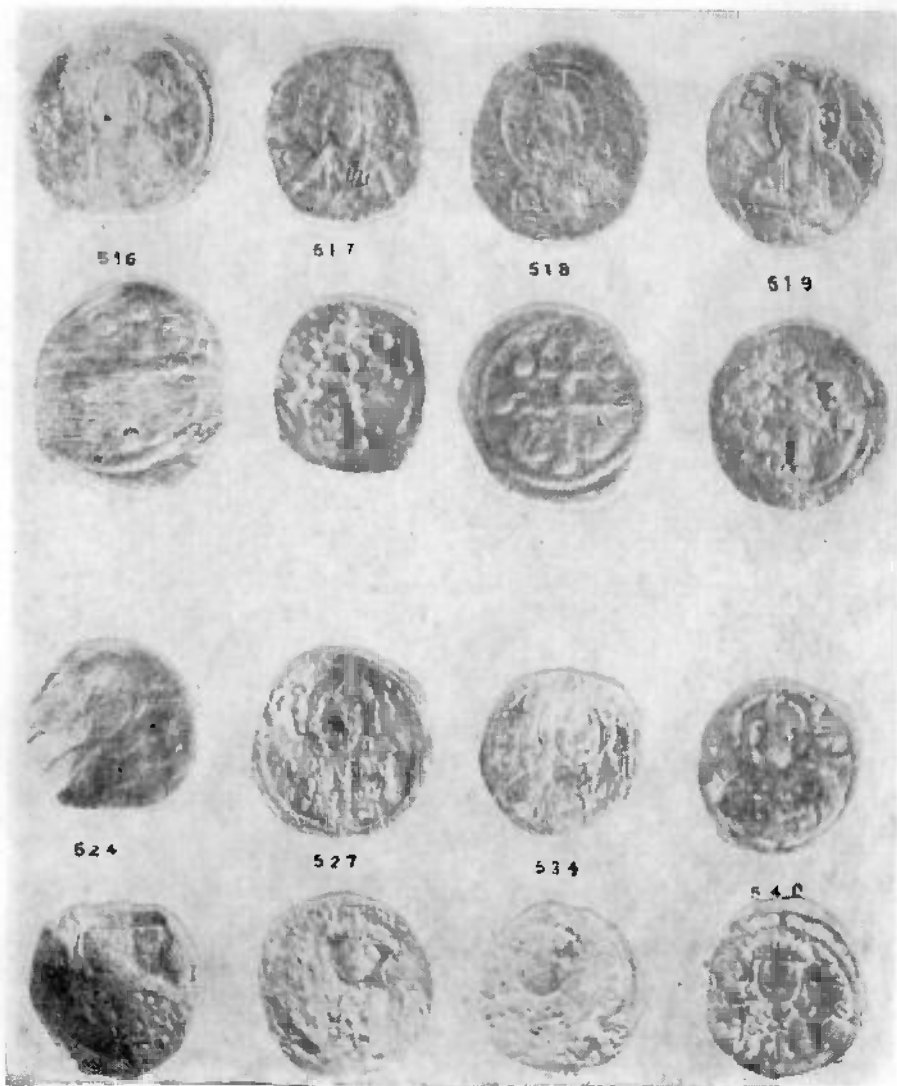
PL. X. CONSTANTIN X. TIP. I.
X. CONSTANTIN X. TIP. I.

PL. XI. CONSTANTIN X. TIP 2 - 433, 441, 445, 454, 460; ROMAN IV - CLASA G - 468, 470, 478.
 XI. CONSTANTIN X. TIP 2 - 433, 441, 445, 454, 460; ROMAN IV - CL. G - 468, 470, 478.

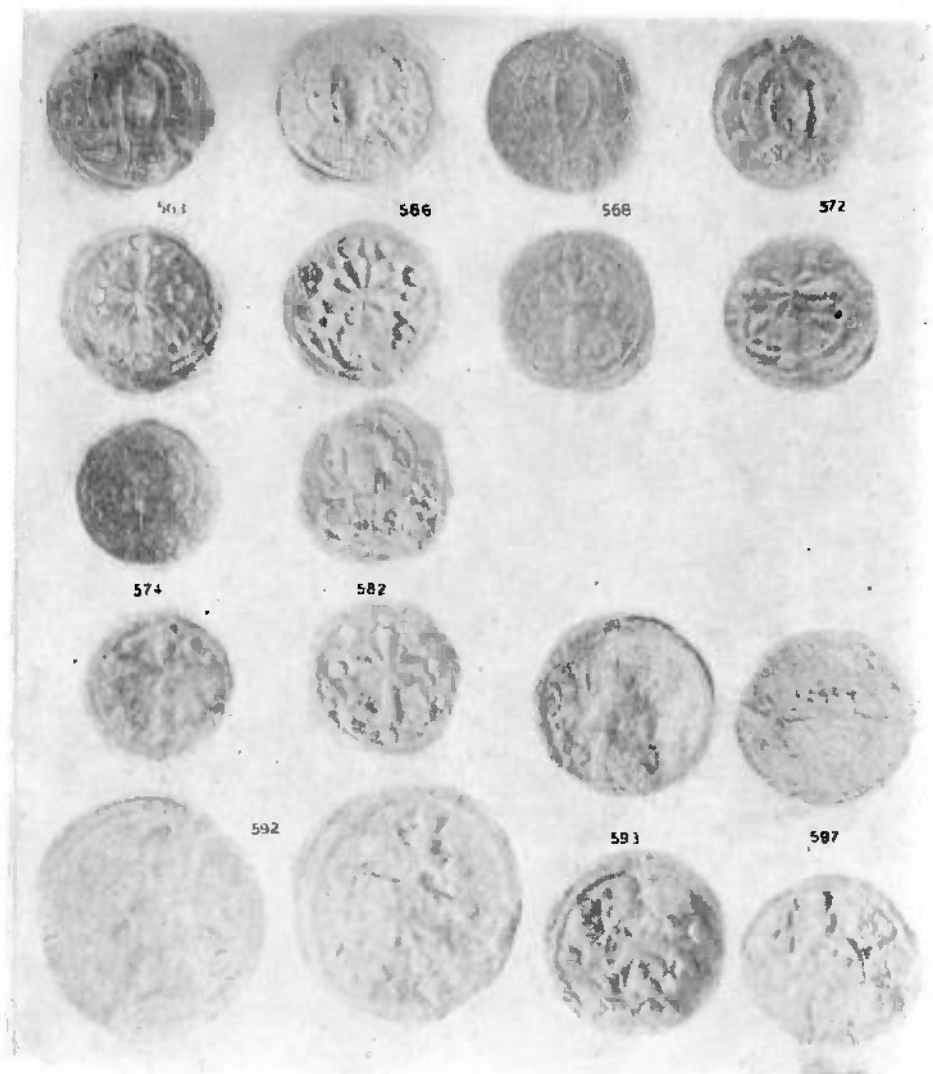

PL. XII ROMAN IV. MONÈDE SEMNATE.
 XVII. ROMAN IV. MONNATES SIGNÉS.

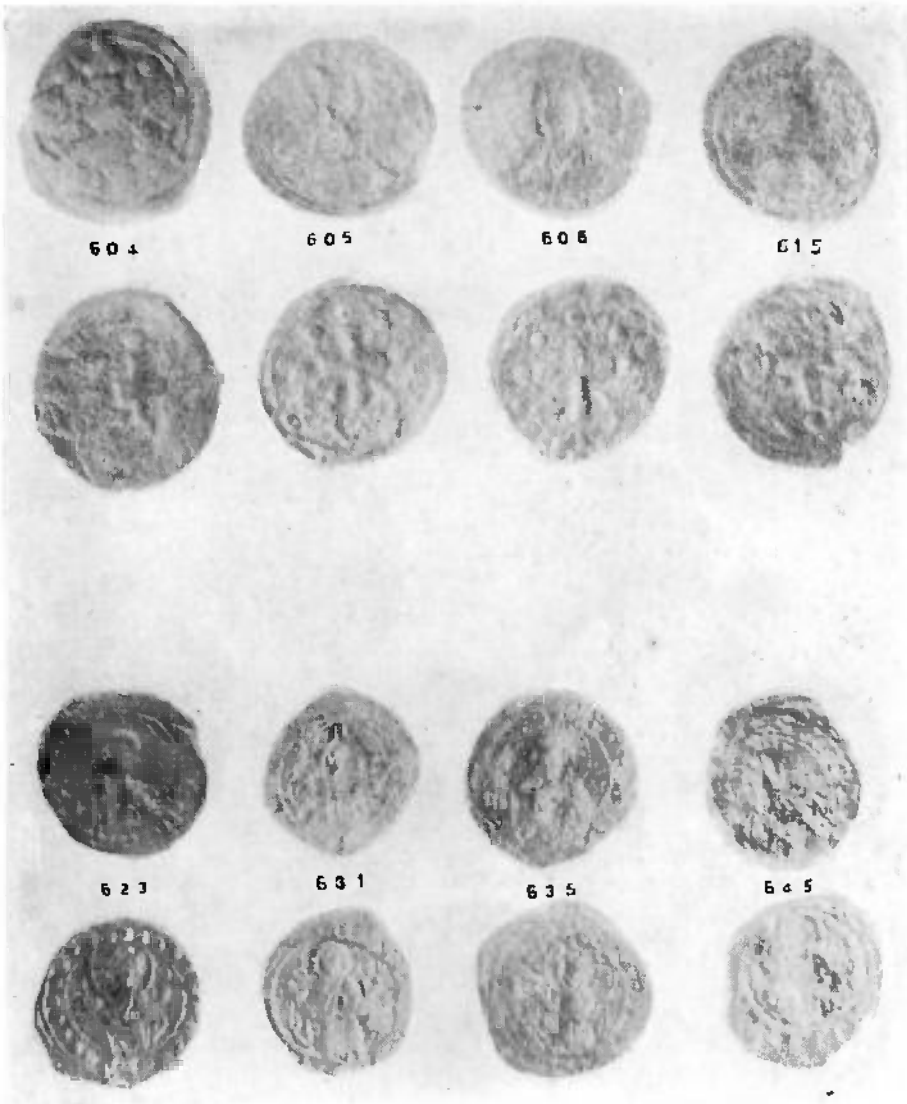

PL. XIII. MIHAIL VII. CLASA R — 516, 517, 518, 519, MONDE SEMNATE — 524, 527, 534, 540.

PL. XIII. MICHEL VII. CL. R — 516, 517, 518, 519, MONNAIES SIGNÉS. 524, 527, 534, 540.

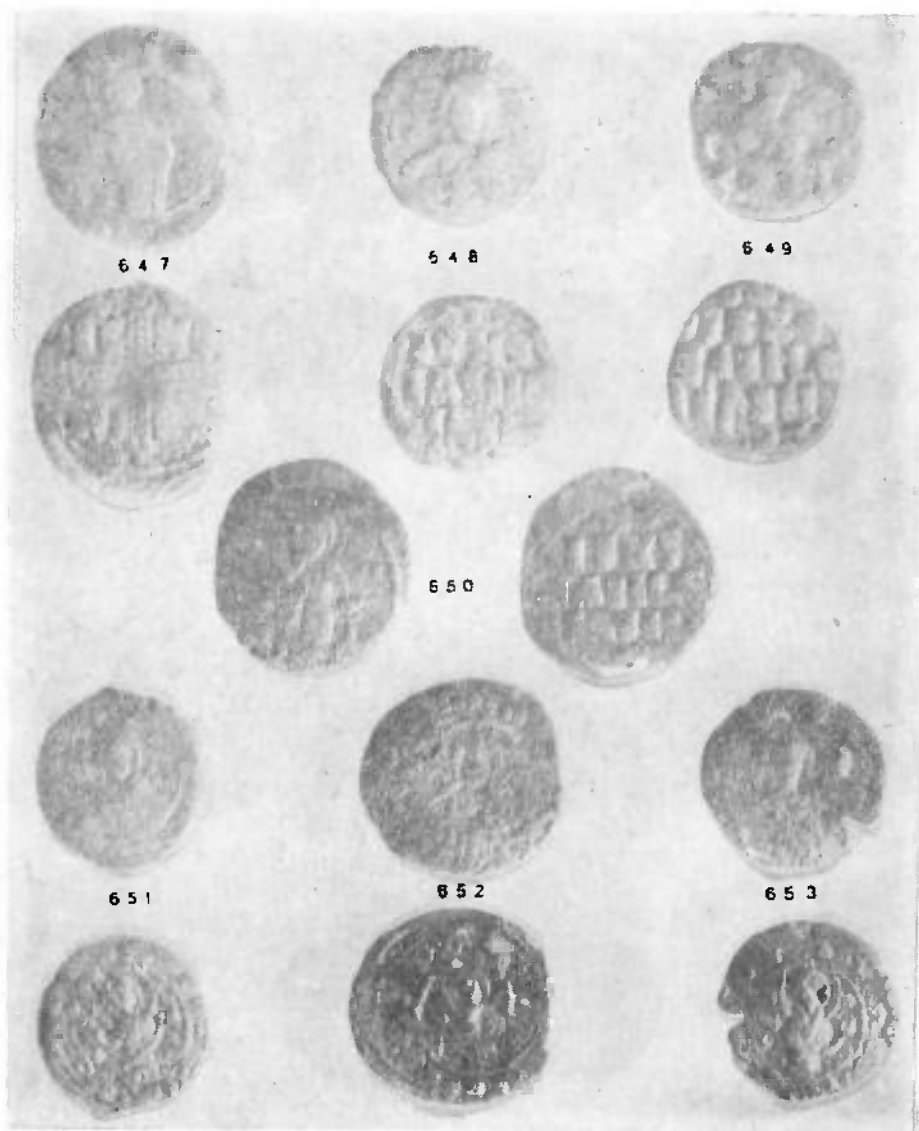

PL. XIV. NICEFOR III. CLASSE I. — 563, 566, 568, 572, 574, 582; MONNIE BEMNATE — 592, 593, 597.
 PL. XIV. NICÉPHORE III. CL. I. — 563, 566, 568, 572, 574, 582. MONNAIES SIGNÉS — 592, 593, 597.

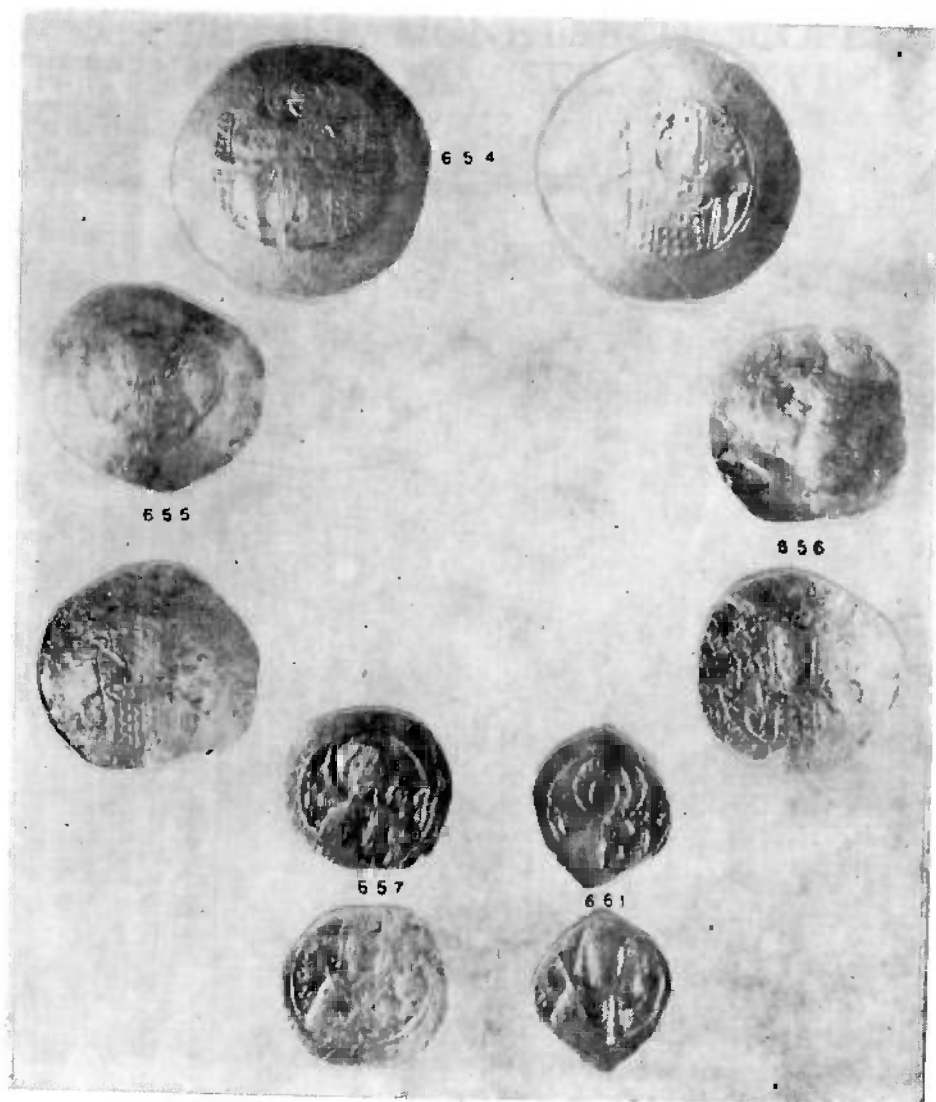

PL. XV. ALEXIOS I. CLASA J — 604, 605, 606, 615; CLASA K — 623, 631, 636, 645.

PL. XV. ALEXIOS I. CL. J — 604, 605, 606, 615. CL. K — 623, 631, 636, 645.

Pl. XVI. TEZAURO: 647 — CLASA C; 648 — CLASA D; 649 — CLASA E; 650 — CLASA F; 651, 652, 653 — CLASA K.
 Pl. XVI. TRĂZOR: 647 — CL. C; 648 — CL. D; 649 — CL. E; 650 — CL. F; 651, 652, 653 — CL. K.

PL. XVII. ALEXIOS I — EMISSIONI POSTREFORMÄ: 654 — CONSTANTINOPOL, EMISSIONEA 3; 655, 656 — CONSTANTINOPOL, EMISSIONEA 4; 657, 661 — THESSALONIC — EMISSIONEA 1.

PL. XVII. ALEXIOS I — EMISSIONS POST-REFORME: 654 — CONSTANTINOPOLE, L'EMISSION 3; 655, 656 — CONSTANTINOPOLE, L'EMISSION 4; 657, 661 — THESSALONIC — L'EMISSION 1.